STÅR PÅ!!

TEGN

True art of Norway!

NR 2 • 1986 TIDSSKRIFT OM OG MED TEGNESERIER Løssalg KR. 29,-

Sjanten og Billy

er basert på mitt eget liv, forteller den verdenskjente humoristen MORT WALKER i et eksklusivt intervju. Se side 17

GIRAUD FORTSATT SCHIZOFREN?

Det kunstneriske sykdomsbildet til den franske kunstneren Jean Giraud (alias Moebius) er fortsatt under utvikling. Alt om hans skapelse BLUEBERRY på side 40

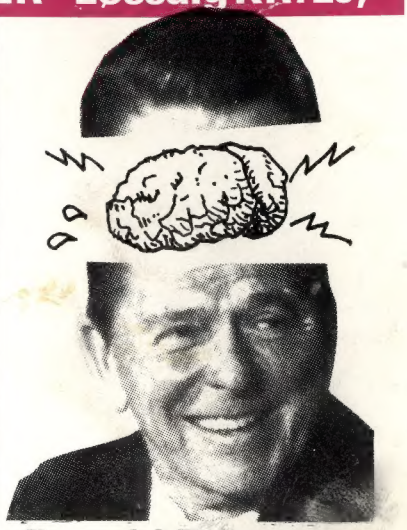

Ronald Reagans HJERNE

er avslørt som gebrekkelig svak. Opplysningen har medført tegnesensur i flere amerikanske aviser. Sjokkrapport om Pulitzer-vinner Trudeaus serie Doonesbury, ved TEGNs utenriksskorrespondent Jon Gisle. Se side 10

Norsk tegneserie premiere!

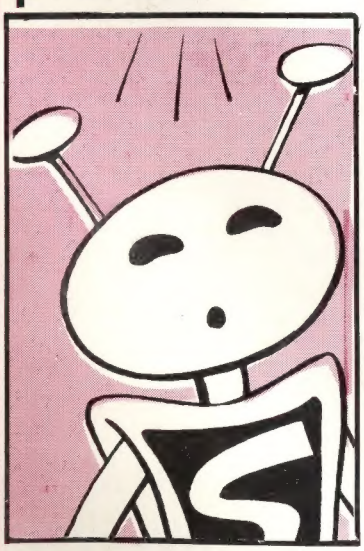

Ny og unik serie-kreasjon har verdenspremiere i TEGN! Bjørn Ousland har gjort det igjen. Alt står på side 25

TEGN I TIDEN

Sidene hvor våre utenriks og innenrikskorrespondenter går amok i nyhetsstoff. Virkelig noe for feinschmeckere

KVINNEN ER EN KATT
Oppsiktsvekkende kvinnebilde avdekkes av den norske vestkantpsykologen Bjørklid. Kun i TEGN, se side 34

© 1986 by Will Eisner

NY WILL EISNER EN KONTRAKT MED GUD

Les om gråbeingårdene i tredveårenes Bronx.
Les *Will Eisners* fortellinger om mennesker som kjemper for å overleve i New Yorks slumkvarter:

Frimme Hersh som inngår en kontrakt med Gud...

Gatesangeren Eddie som får sitt livs sjanse...

Portneren Scuggs som blir forført av en jentunge...

Bennie og Goldie som forsøker å gifte seg til en bedre tilværelse i løpet av et ferieopphold...

Eisner utvider igjen rammene for tegneserienes anvendelse og potensiale!

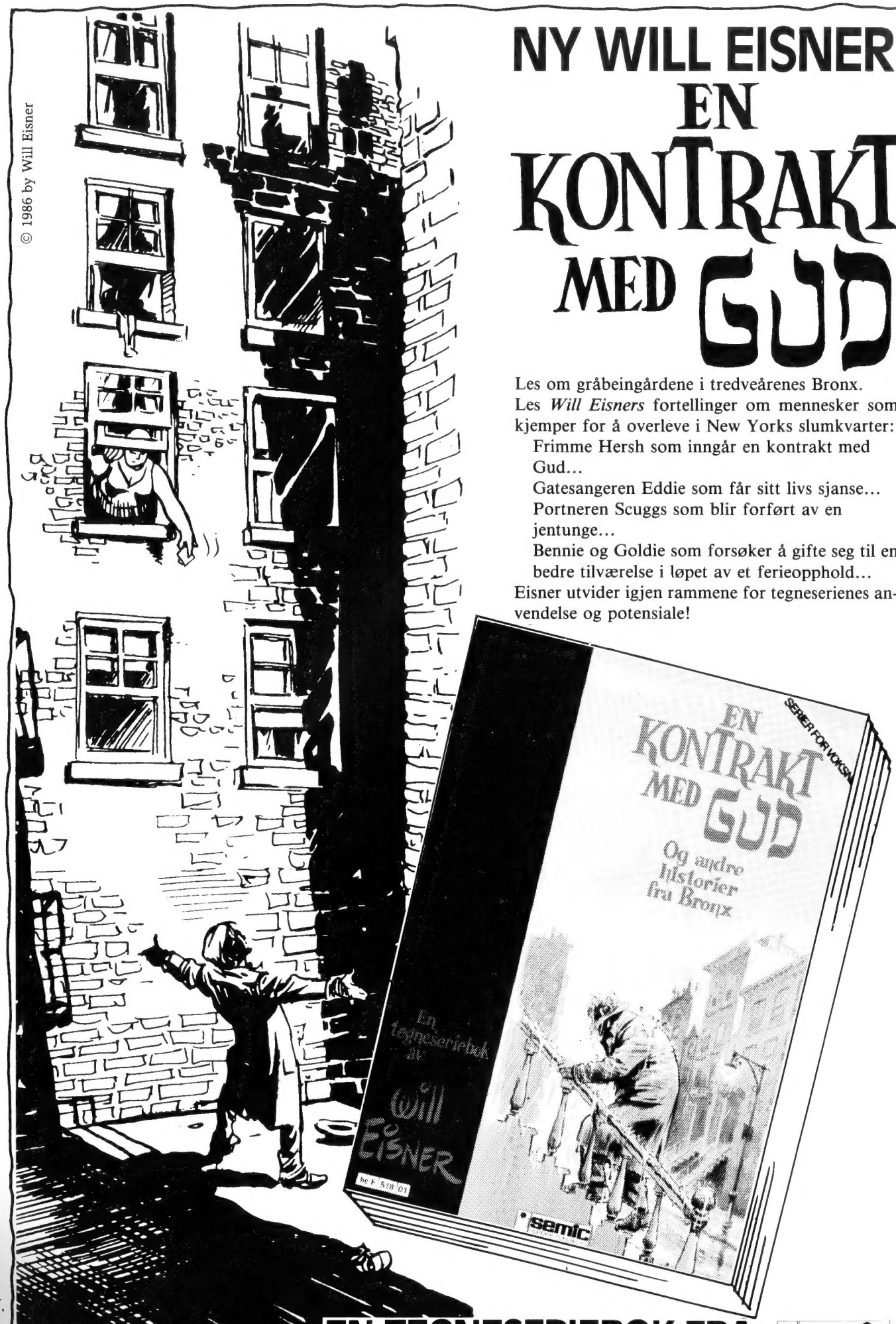

EN TEGNESERIEBOK FRA semic

Asterix

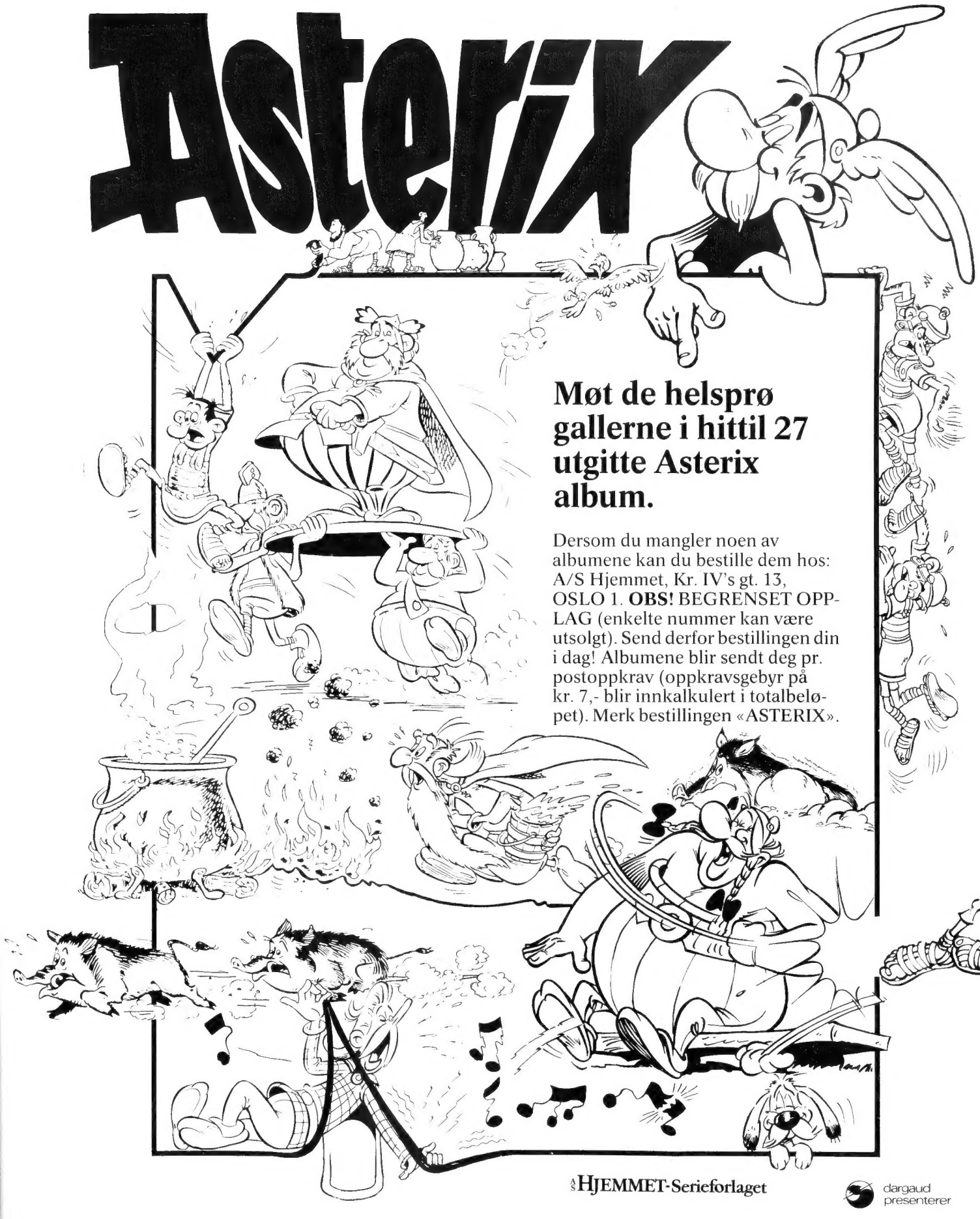

Møt de helsprø gallerne i hittil 27 utgitte Asterix album.

Dersom du mangler noen av albumene kan du bestille dem hos: A/S Hjemmet, Kr. IV's gt. 13, OSLO 1. **OBS!** BEGRENSET OPPLAG (enkelte nummer kan være utsolgt). Send derfor bestillingen din i dag! Albumene blir sendt deg pr. postoppkrav (oppkravsgebyr på kr. 7,- blir innkalkulert i totalbeløpet). Merk bestillingen «ASTERIX».

HJEMMET-Serieforlaget

dargaud presenterer

ER DITT BARN UROLIG OG LESER TEGNESERIER!?
ZMM ZM...
ZMM! ZMM! LOBOTOMISER DET MED MIX-MASTEREN!
KA-KLUGGA! KLUGGA! KLUGG!
KNUT BERG
BARNET BLIR STILLE OG SJENERER IKKE LENGER NABOENE!
ET VENNLIG HELSERÅD FRA DR. ERIK MONSTER

DEBATTEN MED STOR D

I sommer blusset plutselig Debatten om tegneseriene opp igjen i Dagbladets leserspalte.

«Debatten om tegneseriene», hva er det? I prinsippet kan tegneserier debatteres fra alle mulige synsvinkler, den litterære, den kunsthistoriske, den politiske, den psykologiske. Likevel fins det bare én Debatt med stor D om tegneserier. Det er Debatten om hvorvidt tegneserier øver skadelig innflytelse på barn og ungdom.

Utgangspunktet for kritikken av tegneseriene var også denne gangen den vanlige feilstokkingen av kortene: Man tror at serier hovedsakelig er for barn, og så bedømmer man typiske voksenserier med dette som utgangspunkt.

Godtar man dette resonnementet må man avvise alle serier som ikke er egnet til barnelesning, også serier som egentlig er laget for en helt annen målgruppe. Fører man resonnementet videre, vil denne holdningen også ramme teaterforestillinger, bøker og bildende kunst som ikke er for barn, og NRK ville måtte være langt mer restriktive i sin selvsensur enn i dag; teoretisk vil jo et barn kunne slumpe til å se et TV-program uansett på hvilken tid av døgnet det sendes. Man kunne faktisk få den absurde situasjon at filmen ville få en friere stilling enn de øvrige media, fordi den er underlagt sensur!

Kritikerne av tegneseriene tar feil når de tror at voksenseriene kjøpes av barn. De små opplagene av slike serier vitner om det. Voksenseriene er for kompliserte til at barn klarer å følge med i dem. Som Finn Bjørklid sa det i sin oppsummering av debatten i Dagbladet: «Voksenseriene er tegneserienes marginale lyrikkutgivelser. Barn og ungdom med vett sparer seg selv for det.» Serier for barn og serier beregnet for «hele familien» trykkes i et uhorvelig mye større opplag. Det er også bare spesielt interesserte voksne som leser såkalte voksenserier, så begrepet «voksenserier» er ikke helt dekkende.

Mer enn å være serier for alle voksne er de såkalte voksenserier voksne serier. De viser at seriemediet er i ferd med å modnes, og de som tegner og forfatter dem, utforsker nye muligheter innen mediet. Eksperimenter innebærer alltid en fare for feilskjær. Dette er en fare vi må leve med, hvis mediet skal kunne utvikle seg videre.

Jon Gisle

TEGN
Nr. 2
1986

TEGN I TIDEN
Notiser, nyheter og paradokser 6

DOONESBURY
Journalistikk i tegneserieform, ved Jon Gisle 10

INTERVJU MED MORT WALKER
Ved Tor Ødemark 17

COMICS '86 I SVERIGE
D'herrer Algard & Braaten deler sine opplevelser med leserne 22

SERIE-PREMIERE!!
Tegneserie ved Bjørn Ousland 25

KATTEN SOM TEGN
Katten som symbol, essay ved Finn Bjørklid 34

GARFIELD/PUSUR
En infam seriekatt 36

BLUEBERRY OG GIRAUD
Et livsverk granskes
Tore Feiring Finn Bjørklid 40

ANMELDELSER
Kritikk, ros og slakt 46

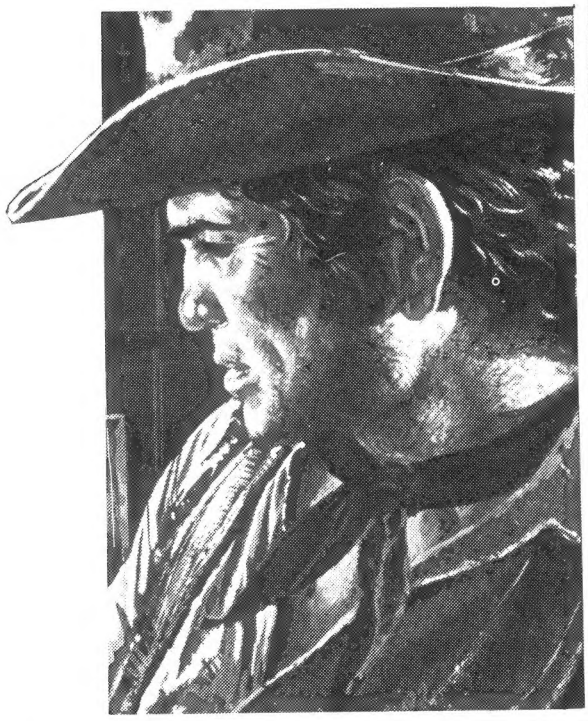

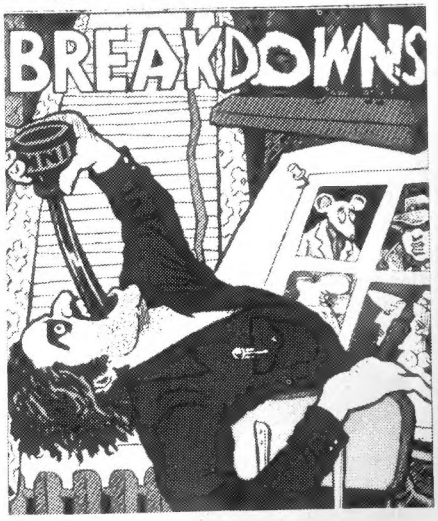

Utgitt av TEGN a/l, boks 162,
1473 Skårer

TEGN utkommer kvartalsvis
f.o.m. 1987

Redaksjon:
Jon Gisle (redaktør)
Tore Feiring (layout)
Finn Bjørklid (layout/kontorslave)
Tor Ødemark (red.sekr.)

Sats: Jet-Z Fotosats, Oslo
Trykk: **Sandvig A/S, 1800 Askim**

Redaksjonen kan treffes over telefon:
Gisle (før 16.00:) 11 02 60
(etter 16.00:) 79 40 59
Bjørklid (etter 16.00:) 37 20 81

Annonsering i TEGN:
Kontakt annonseansvarlig Tore Feiring,
tlf. (før 16.00:) 88 10 62
(etter 16.00:) 94 23 75

Abonnementspris, 4 nummer: kr 110,–
Abonnement bestilles ved å betale til
postgiro 4 37 21 08

TEGN – tidsskrift om og med tegneserier

GEVION's SERIEBØKER ER HER!

De Tre Musketerer

Og

MX&MAX

NYHETER FRA GEVION

og mange fler -
Hver måned !

TEGN i tiden

Verdens lengste tegneserie ble til på Sergels torg i Stockholm i sommer. En rekke tegnere, både profesjonelle og amatører, var med, og da verket var ferdig, ble det målt til ett hundre og sekstini meter og førtien centimeter. Hva den handler om? Nei, det sier vår kilde ingenting om. Det forlyder imidlertid at Bild & Bubblas tidligere redaktør gjennom en menneskealder, Göran Ribe, debuterte som tegner under seansen. Når debuterer Jon Gisle?

Ukepressen viser opplagsøkning ifølge salgsstatistikken for første halvår 1986. Det største tegneseriebladet, *Donald Duck & Co.*, har en økning på nærmere 9000 og selger nå i 249 000 eksemplarer hver uke. Dermed ligger Donald på tredjeplass blant de mest solgte bladene, etter Hjemmet og Norsk Ukeblad, men knepent foran Se og Hør. Ingen andre seriebladen figurerer på lista over de 13 mest solgte ukebladene.

Den danske tegneren Kræsten Krum Bysskov har laget en serie om prins Amled, bygget på en krønike av middelalderhistorikeren Saxo Grammaticus. Historien er interessant fordi dette er forelegget til Shakespeares «Hamlet».

Som det tredje norske forlag prøver Semic å gi ut Tintin på norsk. Tidligere har både Schibsted og Allers forsøkt seg (i henholdsvis 1972 og 1978-80), og de utga til sammen nærmere halvparten av de 23 albumene som Georges Remi (Hergé) tegnet i løpet av sin lange karriere. Begge forlagene måtte imidlertid gi opp. Det viste seg at nordmenn ikke kjøper Tintin, til tross for at nettopp denne serien er blitt en kjempesuksess i de fleste andre vesteuropeiske land.

Semic satser ikke desto mindre friskt, og regner med å oversette samtlige Tintin-album til norsk i løpet av få år. I juli kom *Faraos sigarer* og *Den blå lotus*. Albumene er blant de eldste i serien; originalene ble tegnet allerede i 1932 og 1934.

Semics nyeste Viggo-album, *Alle tiders Viggo*, fortjener oppmerksomhet. Det inneholder nemlig de aller første stripene André Franquin tegnet av denne serien, fra 1957 og framover. Det er en noe annen Viggo vi møter her enn den vi er vant til. Han var egentlig et «spin-off» av *Sprint & Co.*, som da allerede var en etablert serie. Den tidlige Viggo var veldressert, rundhodet og uten den lange luggen som senere er blitt et av hans viktigste kjennetegn. I dag har han nok et utseende som står mer i stil med hans kaotiske indre. Albumet er forsynet med en innledning som gir den historiske bakgrunnen for serien. En godbit for alle Franquin-fans og andre som setter pris på franske humorserier.

Nå har det endelig skjedd!

Den rutete farven er oppfunnet. Tegneserielesere har sett den før i en av Petter Smarts oppfinnelser, og i nisseverkstedet for sjakkbrett i en av Donald Ducks julefilmer. Men nå, i Småland i Sverige, har en svensk kjemiingeniør ved navn Olle Holmquist gjort visjonene til virkelighet. Etter 2 år med eksperimenter ble oppfinnelsen vist for pressen i midten av september i år. Den skal nå lanseres på verdensmarkedet av et svensk farvefirma. Men hvordan er det mulig at en farve kan bli to når den sprøytemales på en fiberplate?

«Det er to farver i samme boks,» forteller Holmquist. «Det er størrelsen på pigmentene som skiller.» De lyse pigmentene suges ned i platen mens de mørke forblir på overflaten siden de er større. Omvendt legger de motstående farvene seg under hverandre.

Farven bygger på et prinsipp som forutsetter at treplaten er forbehandlet. Man vil f.eks. slippe kostnadskrevende momenter som maskering og listing ved sprøytelakkering av møbler.

Og for tegneseriefolk med sine serieruter? De venter kanskje på et forbehandlet papir som rasjonaliserer koloreringen av de enkelte serierutene.

«Felix», en av de ledende svenske tegneserier i 1970-årene, går nå inn. Som kjent ble den først laget av Jan Lööf, ble deretter tegnet av dansken Ole Munk Rasmussen, og siden høsten 1985 er det en annen danske, Mårdøn Smet, som har stått for den. Interessen for serien har vært raskt synkende, og nå har altså Smet gitt opp. De avisene som fremdeles bringer serien, vil kjøre opptrykk av gammelt materiale.

Filmen over den danske tegneserien «Valhalla» er nå ferdig, og i Swan Productions, som filmselskapet heter, arbeider man med å reise kapital til neste store tegnefilmprosjekt. Tittelen er «Troll Story», og manuskriptet er av Henning Kure.

GJENNOM ILD OG VANN

Flom, brann og katastrofe

Det har vært harde slag mot tegneserieverdenen denne sesongen. Iallfall i USA. Det mest kjente undergrunnsforlaget, *Rip Off Press* i Los Angeles, California, brant ned til grunnen i sommer. Det frynsete, men etter hvert så velrenommerte forlaget hadde en beskjeden start i mars 1969. Fire venner, alle tegnere, fra Texas, slo seg ned i LA. De investerte hver 100 dollar i en brukt offsetpresse og slo seg ned på et loft på størrelse med en fotballbane i en kondemnerbar operabygning. At de ikke gikk dukken som så mange av de andre langhårete prosjektene på denne tiden, bunnet i suksessen til en av grunnleggerne. Gilbert Sheltons verdensberømte serie «The Fabulous Furry Freak Brothers» («De fantastiske frynsete Frik-brødrene») og den ditto «Fat Freddy's Cat», som bl.a. i Norge er blitt trykket i Gateavisa.

Flammehav

Over 175 000 serier, 20 000 bøker og 10 000 plakater forsvant i flammehavet 17 år med uerstattelige arkiver, forretningskartotek og en historisk samling av sjeldne serier ble også ødelagt. Det er lite trolig at noe av det ødelagte materialet kan gjenfinnes eller erstattes. Ifølge Rip Off Press' daglige leder, Fred Todd, vil ikke forsikringen engang være i nærheten av å dekke tapene, knapt nok til å erstatte de aller seneste utgivelsene med nytrykk. Rip Off Press, som i de siste årene langsomt har vokst til et spennende forlag med flere kostbare utgivelser, vil bli satt kraftig tilbake. Kun helt forutsigbare suksesser som Frik-brødrene og Feite Freddys Katt vil komme med det første, etter at et nytt varelager og forlagshus er blitt etablert. Gilbert Shelton selv var fortsatt på sin lange reise i Europa ved det fatale tidspunkt.

Opprørsk vann

I Guerneville i det nordlige California ble det lille og interessante forlaget Eclipse Comics' kontorer rammet av en mektig flom tidligere i år. Forlagssjefen Dean Mullaney og sjefredaktøren Cat Yronwode (bl.a. kjent som historiker av Eisners berømte serie «The Spirit») mistet også sine hjem da elven Russian River steg. Floden drepte i alt 15 mennesker.

Det var dramatisk nok, selv om de første meldingene opplyste at floden ikke ville overstige første etasje. Eclipse lå i andre, men værmeldingen viste seg ikke å stemme. Da vannet fortsatte å stige, begynte staben febrilsk å transportere alt verdifullt materiale fra andre til tredje etasje. Tiden var begrenset, idet militærhelikoptere evakuerte befolkningen på 900 mennesker. De hadde i underkant av en time på seg for å berge så mye som mulig av uerstattelige tegneserieoriginaler. Da andre etasje forsvant under vann, dykket forlagssjefen derfra og ut i det opprørske vannet til han nådde en robåt. Med denne greide Mullaney å redde Yronwode og redaksjonsmedlemmet Sean Deming. De ble senere berget og tatt hånd om av Røde Kors. Det eneste de fikk med seg var hva de kunne ha i en koffert.

Da floden trakk seg tilbake, var kontorene druknet i seig gjørme. Med unntak av det som ble fullstendig ødelagt, ble de resterende og kommende utgivelsene forsinket. Forlaget fortsetter virksomheten fra et provisorisk lokale.

«Det vil bli hardt og ta tid,» kommenterer Yronwode, «men intet vil stoppe arbeidet.» Verre er nok den økonomiske situasjonen. Forlaget var ironisk nok ikke flomforsikret, siden det ikke lå i noe typisk flomområde. Paret Yronwode og Mullaney, som med sine hjem også mistet sine sjeldne samlinger av historiske serier, kunstbøker og en platesamling med 78-skiver, hadde heller ikke hjemforsikring, siden huset var leid. «Vi tapte alt vi eide,» forteller de, men med en spontan solidaritetsaksjon fra flere kjente tegnere, håper de at noe av deres personlige tap vil bli dekket. Det planlegges en «benefit»-utgivelse med bidrag fra kjente serietegnere.

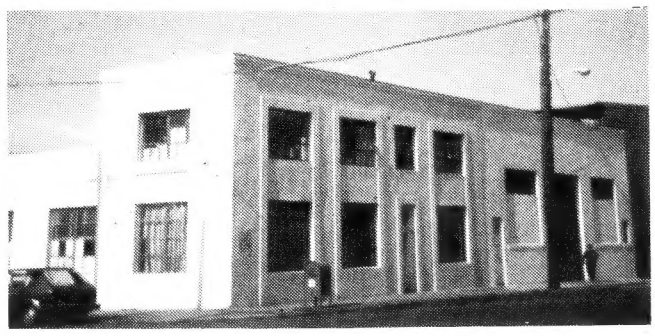

Crumbs liv som teater

«Det finnes faktisk folk der ute som kunne tenke seg å myrde Robert Crumb for hva de ser i tegneseriene hans,» fastslo Susan Goodrich i en introduksjon på midten av 70-tallet. Da var Crumb selve frontfiguren for det man oppfattet som undergrunnstegneserier; comics skrevet comix. I Norge dukket han opp i så ulike organer som Gateavisa og Vinduet.

Selv om undergrunnsbevegelsen, slik den en gang var, har smuldret hen, er fortsatt Crumb en frontfigur, men nå uten undergrunnens snevre grenser. Han er 43 år gammel og mer spennende enn noensinne. Hans ry som tegner gjør at han overlever ved å tegne bokomslag, hvilket igjen gjør ham i stand til å lage de serier han selv liker. De er kompromissløse, ærlige, sterke og ikke noe for barn. Om høyt salg er det som definerer hva som ikke er kunst, er Robert Crumbs arbeider kunst.

Tidligere er det blitt laget tegnefilm over en av Crumbs figurer. Nå er han selv og hans tegnete fantasier blitt teater. Det skjedde da det eksperimentelle *Hip Pocket Theatre* i Fort Worth i USA hadde premiere på sitt burlesk-humoristiske stykke *R. Crumb Comix* sist sommer.

Ifjor hadde et *annet* tegneserie-debatterende teaterstykke premiere i Edmonton i Canada. Det var et komediedrama over de to Disney-brødrene, og stykket het *Walt and Roy*. Det handler om livet i Disney-studioet i 1936, men stykkets forfatter Michael McKinley ser det åpenbart ganske annerledes enn myten. Handlingen utspiller seg natten før Walt Disney skal møte investorene som han håper skal sette penger i langfilmprosjektet «Snehvit og de syv dvergene». Walt gurgler bourbon og spruter obscøniteter i sin tvil, mens broren Roy forsøker å overtale ham til å spille safe på Mikke Mus og andre trygge prosjekter. Broren flyr i panikk når Walt trekker en revolver. I andre akt blir han selvmorderisk i et forsøk på å spille russisk rulett.

Kritikerne beskrev stykket som «provokatorisk og morsomt». Det samme gjelder for Crumb. Om det første *kunne* oppfattes blasfemisk, er det ingen tvil ved det stykket som Hip Pocket Theatre's kunstneriske leder, Johnny Simons, og produsenten, Diane Simons, har overført til scenen fra Crumbs serier. For Crumb *er* blasfemisk. Stykket fikk de samme anklagene om rasisme og kvinnediskriminering som Crumbs serier tidligere har møtt. Ikke desto mindre er det også blitt både en publikums- og en kritikersuksess.

Det består av mer enn 50 scener, med 18 skuespillere, dukker, lysbilder med utvalg av Crumbs tegniner og et musikkband til stede, i en blanding av revy og kaos.

Stykkets dominerende stjerne er Crumb selv, men spilt av John Murphy, som er lagt nær opp til den Crumb-figur som Crumb fremstiller i seriene sine. Hele stykket sies å være meget tro mot Crumbs opprinnelige materiale og ånd. Det er flere kvinner med, bl.a. fremstiller Tricia Franks en Crumb-karakter som «The Perfect Female Body». Hvilket sier alt.

Ved noen kvelder kunne man observere Robert Crumb selv delta i bandet, *The Salt Lick Foundation*, som har rollen som et gresk kor. Crumb har tidligere hatt sitt eget band med ditto plateinnspillinger, *The Cheap Suit Serenaders*, hvor han synger og spiller banjo. For skandinaviske fans som ikke altfor ofte er i nabolaget rundt Fort Worth, er det kanskje mulig å skaffe seg soundtrack-albumet fra forestillingen. Det er under produksjon i disse dager. ●

Opphavsmannen selv, Robert Crumb.

John Murphy portretterer Robert Crumb. De deilige pikene er fra venstre Peggy Bolt, Dena Brinkley og Dolores Hoggard.

Oslo Tegneserieforum arrangerer tegneserie-konkurranse

for alle interesserte i Oslo og omegn. Temaet er fritt — *din* fantasi setter grensene! Bidragsyterne vil bli delt inn i to klasser: 16 år og yngre, 17 år og eldre. Send derfor serien din, som forøvrig kan være så lang eller kort som du ønsker, med: *Navn, adresse, telefonnummer og alder*.

Teknisk sett står du helt fritt, du kan f.eks. gjerne fargelegge. Tips: Tegn gjerne stort og på kartong/stivt papir, slik at arrangørene lettere kan stille ut originalene.

Innleveringsfristen er *fredag 28. november*. Premiene består av tegneutstyr. Premieutdelingen finner sted *17. desember*. Bidragene sendes til:

Oslo Tegneserie-Forum
v/ Åge Bjarkøy Bruktmarkedet
Trondheimsveien 13
0560 Oslo 5
Tlf. (02) 67 35 88

FRANQUIN-fans, følg med! Det franske forlaget Rombaldi har satt i gang utgivelsen av en samleutgave av alle Franquins «Sprint & Co.»- og «Viggo»-serier, i tillegg til 500 tidligere upubliserte sider. Samlingen vil, når den er komplett, bestå av 15 bind. Pris pr. bind: 258 francs. Samlingen kan bestilles fra Rombaldi Editeur, F-76 041 Rouen Cedex, France.

REAKsJONER

TEGN vil gjerne ha kontakt med sine lesere og tar imot leserinnlegg, og reaksjoner.Det er en fordel å holde seg til én sak.TEGN forbeholder seg retten til å forkorte for lange innlegg.

Jeg har mottatt TEGN. Det er både en forbedring i forhold til tidligere tidsskrifter om tegneserier, og et blad som kan forbedres på flere punkter, bl.a. utseendet.

Forsiden er villedende: Et farvefoto av en katt. Man kan nesten tro det dreier seg om et blad fra Dyrevernforeningen eller Kattens Vern. En forside med en *tegneserie*-katt (eller noe annet vedrørende serier) ville ha vært ti ganger bedre. Det er ikke noe pinlig å beskjeftige seg med tegneserier i våre dager— så unngå gamle tresnitt, 1800-talls-litografier og farvefotografier med perifer interesse i seriesammenheng, selv om man vil vise at serier er kunst og har «røtter langt tilbake i tiden». Jeg vil se tegneserier i TEGN, ikke bilder av Hemingway, egyptiske gravmalerier, Thomas Bewicks graveringer fra 1700-tallet eller Dorés Bestøvlede Katt. Alt dette kan være veldig interessant, men ikke for TEGNs lesere. Artikkelen er uinteressant og alt for lang i forhold til hvor lite den handler om tegneserier.

Dette høres kanskje ut som om jeg er totalt utilfreds med TEGN, men det er jeg dog ikke. Hell og lykke med prosjektet.

Frank Madsen, København

TEGN har mottatt flere engasjerte innlegg for og imot forsiden, som katte-artikkelen, men vi velger å trykke et utdrag fra Frank Madsens lange brev siden han kanskje uttrykker kritikken best og mest komprimert. Dessuten er det tydelig at han har lest det han kritiserer.

Til TEGNs forsvar vil vi gjerne si at TEGN ønsker å nå ut til flere grupper med ulike alder og interesser. Vi ønsker også å eksperimentere med ulike innfallsvinkler på et fenomen som tegneserier. Forfatteren til den famøse artikkelen synes neppe at serier er noe pinlig, men forsøker vel etter fattig evne å vise at serier ikke er det eneste i verden, eller i historien. Muligens kan serier, sett i forhold til andre medier og historiske fenomener, gi oss nytt innsyn på nettopp serier.

Red.

Svar til en slakter: Johan Eilert Ekko vil alltid stå for meg som en person i hvitt forkle, en slakter.

Da TEGN dumpet ned i postkassa var det en gledelig overraskelse og en positiv hendelse. Jeg håper at bladet vil komme fast. Jeg leste det avslappet, men på side 47 var stemningen alt annet. Anmeldelser sto det med store bokstaver. Brage nr. 5 fanget min oppmerksomhet. *Anmeldelser?* Er dette en anmeldelse?

Som illustratør og grafisk designer, for øyeblikket i gang med en tegneserie for Semic, er jeg vant til å ta imot kritikk, lytte til råd, og lære av mine feil. Man merker at i de tilfeller man får ros, kommer også lysten til å jobbe videre, gå på nye oppgaver og dermed utvikle seg. Får man negativ kritikk, merk ordet «kritikk», kommer de depressive sider frem, om ikke for så lang tid av gangen, men også viljen til å forandre seg. Her er mitt poeng. I et land som Norge hvor det å være tegneserietegner/forfatter ikke akkurat medfører de beste forhold å jobbe/leve under, er det desto viktigere å finne de positive sidene og mane til fortsatt innsats enn å slakte ned for fote.

Når Ekko bruker uttrykk som «storyen er noe av det vrøvleste tull jeg noensinne har lest», «inkonsekvent og ulogisk», «verste tenkelige feil: dette er dødsens kjedelig» og «la oss håpe vi slipper de to neste episodene» . . . Ja, da føler jeg med Ragne Næss hvis han etter dette ikke har lyst til å lage noe med det første. Du kunne ha sagt det samme med helt andre ord, Ekko. Det er forskjellen på saklig kritikk og slakt. La oss håpe tegneren gir blanke i det du har skrevet. Den lille rosen du gir John Arne Sæterøy drukner i alt det negative. Et eksempel til: «Redaktøren som står bak makkverket er dum nok til å skryte av det: 'layout: Erik Tunstad' står det.» Dette er usaklig! Du må tenke på at de som står bak utgivelsen av Brage er unge mennesker, som sannsynligvis ikke har noen form for grafisk utdannelse, og som ikke tjener noe på det de gjør. Hvis du selv har greie på det du snakker om, burde du vel heller yte assistanse? Kan du ikke uttrykke deg på andre måter, burde du la pennen ligge.

Til alle som måtte føle seg berørt av dette innlegget: STÅ PÅ, det er slik man utvikler seg. Er det noe dere lurer på, så ta heller kontakt med fagfolk på området. De fleste er som regel greie å ha med å gjøre.

Morten Myklebust, Oslo

Johan Eilert, en replikk?

Red.

Selvmord er den mest oppriktige form for selvkritikk, lyder et visdomsord. Slakt er kanskje en oppriktig form for kritikk? Iallfall engasjert? Ikke det?

Jeg har lest min anmeldelse på nytt, også bladet den gikk ut ifra, men må nok innrømme at min mening ikke har forandret seg. Noen av mine beste venner er ord. Noen kan nok komme litt sleivete. Det er ikke alltid like lett å finne de rette. Men jeg lever etter at det er bedre å treffe på siden enn ikke å treffe i det hele tatt. Kritikken av den serien som det siteres fra, synes jeg derimot var svært balansert og treffende.

Man kan gruble over hvem en anmelder skriver for. Jeg skriver for leserne i den tro at jeg kan bringe litt informasjon. Om kunstneren også lærer noe, er hyggelig eller uhyggelig, men sekundært. Det viktigste prinsippet bør være ærlighet, selv om det kan komme på tvers av kunstnerens følelser. For å sette det på spissen, kan man ikke ta hensyn til kunstnernes spede alder, om nå det er et problem. Ansvaret ligger hos utgivernes nåløye eller låvedør. Når et produkt stilles ut til offentlig beskuelse, er en av formene for offentlig feedback anmeldelser. Med det mener jeg ikke at man skal være sinnssyk, men begrunnende. Jeg tror også kunstnerne er interessert i å bli tatt alvorlig for det de skaper. Hvis produktet er godt, bør det opplyses og likelydende i motsatt fall. Det går mot trafikkuhell hvis man synes seriekritikk bør være å klappe norske serieskapere på hodet fordi de lager norske serier. Og helt absurd blir det hvis man best kan utnytte ytringsfriheten ved å tie, fordi dét er det mest behagelige: for en selv, for tegnerne og til syvende og sist for utgiverne som i første omgang slapp serien igjennom.

Men det kan vel diskuteres, antar jeg.

Johan Eilert Ekko, Drammen

Jeg har bestandig innbilt meg at Torsten Gundersen var dansk etter at han medvirket i det danske GRU på 70-tallet. Presentasjonen av ham var for meg det mest interessante i bladet. Også «TEGN i tiden» brakte en del artig lesning. Dessverre var resten av innholdet for mitt vedkommende gammelt nytt. Serien om Conan har forsvunnet fra det norske markedet. «De frustrerte» kom på norsk for fem år siden. Og anmeldelser bør etter mitt syn være noe ferskere. Brage nr. 5 kom i fjor. 1905 av Boman like så.

Nå som Cappelen kommer med en del nyheter på norsk, burde det være behov for en nærmere presentasjon av bl.a. Moebius, Bourgeon, Pratt etc. Hva med Hans Lindhal, den nye Fantomet-tegneren som allerede er nr. 1 på listen over de ti beste Fantomet-tegnere?

Jeg er takknemlig for at det endelig er kommet et «profft» blad for norske serie-elskere.

Øyvind Braaten, Sarpsborg

Vi respekterer ditt syn, men iler også til for å fortelle at etter TEGNs mening er TEGN et tidsskrift som ikke kan konkurrere med verken dagsavisenes eller fanzinenes nyhetsjakt. TEGN ser det heller ikke som et mål. Vi ønsker å gå i dybden og berøre de serier som har gjort seg fortjent til det. Om «De frustrerte» kom på norsk for fem år siden og først nå fikk sin artikkel, var det også på tide.

Forslagene dine er ellers lagt på minne og vil gnage oss som en dårlig samvittighet.

Red.

DOONESBURY

En eneste gang har en tegneserie blitt tildelt Pulitzerprisen, USAs fremste pris for god journalistikk. Serien heter DOONESBURY.

av Jon Gisle

Og én eneste gang har en serietegner blitt boikottet av amerikanske aviser fordi han hevdet at Ronald Reagans hjerne er slik innrettet at tankene går direkte fra underbevisstheten og ut gjennom munnen, uten først å gå veien om bevisstheten. Tegneren var Garry B. Trudeau.

Starten var ganske beskjeden og uten de store journalistiske og politiske ambisjoner. Trudeau begynte å tegne for et internt blad ved Yale University i 1968 (sic!), og serien var den gangen temmelig studentikost intern. Persongalleriet var — og er — en gjeng hel- og halvstuderte røvere, opprinnelig med tilknytning til kollektivet Walden. Tittelfiguren hører til samme sted — den stillfarende idealist Mike Doonesbury, som vil alt så vel, men som gjerne roter seg opp i vanskeligheter likevel. Rundt ham grupperte Trudeau en rekke andre, som soltilbederen og dagdriveren Zonker Harris, fotballfantomet B.D. og studentaktivisten Mark Slackmeyer.

Mikro- og makrokosmos

Men etter hvert begynte serien å bevege seg utenfor Yales og Waldens trygge mikrokosmos. Studentene fikk kontakt med den store verden. Noe av det første som skjedde, var nemlig at B.D. lot seg verve til Vietnam for å slippe å skrive en semesteroppgave. Senere laget Trudeau flere bindeledd mellom den lille studentgruppen og den storpolitiske virkelighet.

Ofte kan sammenhengen mellom mikro- og makrokosmos være både tynn og tilfeldig; forbindelsen mellom studentverdenen og verden utenfor er der bare for å rettferdiggjøre at sistnevnte kom med i serien. En av de tingene Trudeau gjorde, var rett og slett å la Mike Doonesbury få seg et TV-apparat. At Mike sitter og ser på TV, er bare rammen om det hele; det er det som foregår på fjernsynsskjermen som er det vesentlige, mens Mike selv blir redusert til statist. Dermed fikk Trudeau nærmest ubegrensede muligheter til både å bringe politiske temaer inn i serien og å gjøre narr av moderne journalistikk.

Mer direkte kontakt mellom den lille og den store verden oppnådde han ved å la den evige student Mark bli ansatt på universitetets radiostasjon. Ekstra tynn er derimot forbindelsen mellom de to kosmos i stripene med dialoger fra Det hvite hus. Trudeau plasserer sitt imaginære kamera ved porten til Huset, gjerne med presidentens postkasse i forgrunnen. Man ser dermed et statisk bilde av presidentboligen rett forfra. Vinduene i Huset er åpne, og ut gjennom dem hører man presidenter, ministre og rådgivere diskutere politisk strategi. Eneste forbindelse med mikrokosmos består i at man kan forestille seg at man selv er en eller annen menigmann som står ved porten og tilfeldigvis oppfatter hva som sies der inne. Seriens figurer blir iakttagere og kom-

journalistikk i tegneserieform

«Xph mmp llph, mppx lepzx tze.»

Mao Zedong

«Det fins tre viktige informasjonskilder som forteller oss hva som skjer i Washington. Det er kringkastingen, pressen og Doonesbury — og ikke nødvendigvis i nevnte rekkefølge.»

Gerald Ford

mentatorer til de storpolitiske begivenheter.

Invasjon av Australia

Det mest fargerike bindeleddet mellom mikro- og makrokosmos kom inn i serien da Trudeau utstyrte Zonker med en onke, Duke, revolverjournalist i dobbel forstand siden han alltid er bevæpnet, og stadig på jakt etter alkohol, stoff og penger. (Et unntak fra de statiske episodene med Det hvite hus sett utenfra oppstår når Duke er på besøk hos presidenten og under innflytelse av narkotika hallusinerer at han er helt andre steder.) Duke gjør en dramatisk diplomatisk og politisk karriere. Etter en periode som guvernør på Amerikansk Samoa, der han i egenskap av øverstkommanderende for øygruppas væpnede styrker overveier invasjon av Australia, får han en telefon fra en mann med dyp, skurrende stemme med svak aksent, velformulert, vittig og verdensfjern. Det er Henry — Duke er selvfølgelig på fornavn med daværende utenriksminister Kissinger — som forteller at president Ford vil sende ham som ambassadør til Kina.

Usynlige karikaturer

Dermed rykker den store verden for fullt inn i Doonesbury. Mikrokosmos blir nesten borte; det representeres av Duke alene. Inn kommer i stedet et viktig sett bipersoner, nemlig virkelige personene, og fordi målgruppen nå ble sterkt utvidet, endret serien karakter. Den interne universitetsparodien ble tonet ned, og Trudeau begynte å ta opp temaer av mer landsomfattende interesse. Siden da har Doonesbury først og fremst vært en politisk satire.

Dermed var grunnlaget for suksessen lagt. Doonesbury ble etter hvert distribuert til mange andre land, ledende politikere rammet utvalgte striper inn og hengte dem over skrivebordet, og avisene sensurerte vekk politisk kontroversielle episoder. I 1975 mottok Trudeau Pulitzerprisen for fremragende journalistikk. Ved å blande det politiske og det private i en og samme tegneserie klarte han å fylle tomrommet etter Walt Kellys *Pogo* og Al Capps *Li'l Abner*.

Trudeau selv skyr de media som spiller så stor rolle i serien hans. Han gir sjelden intervjuer og lar seg nødig fotografere. Den ene etasjen i huset hans, hvor han bor sammen med kone og tvillinger, er omgjort til et digert, kaotisk arbeidsværelse hvor han sitter skisser serien.

Ved årsskiftet 1982–83 innstilte Trudeau produksjonen av serien inntil videre. I pausen skrev han manuskriptet til en musical over Doonesbury, som gikk på Broadway i tre måneder. Og 30. september 1984 startet serien på nytt . . .

Gary B. Trudeau

Garretson Beekman Trudeau er født i 1948 i staten New York, et sted nær den kanadiske grensen, og han er da også fjernt i slekt med den kanadiske politikeren Pierre Trudeau. Etter å ha slitt seg gjennom en kostskole hvor han ble uglesett fordi han interesserte seg mer for tegning enn for fotball, begynte han å studere kunsthistorie ved Yale University i 1966. To år senere begynte han å tegne serien *Bull Tales* for den lokale studentavisa. Serien handlet om dagligdagse begivenheter ved universitetet, og personene var karikaturer av noen av hans medstuderende.

I 1970 fikk Trudeau tilbud fra Universal Press Syndicate om å få serien distribuert til aviser over hele USA, i begynnelsen 28 stykker. Den ble omdøpt til *Doonesbury*, etter en av hovedpersonene.

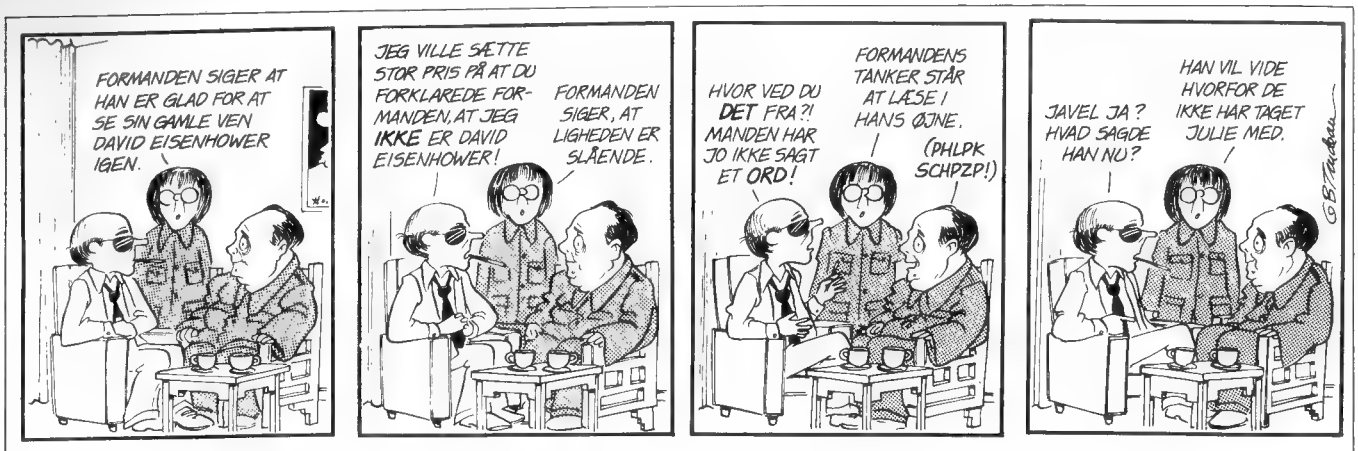
FORMANDEN SIGER AT HAN ER GLAD FOR AT SE SIN GAMLE VEN DAVID EISENHOWER IGEN.
JEG VILLE SÆTTE STOR PRIS PÅ AT DU FORKLAREDE FORMANDEN, AT JEG IKKE ER DAVID EISENHOWER!
FORMANDEN SIGER, AT LIGHEDEN ER SLÅENDE.
HVOR VED DU DET FRA?! MANDEN HAR JO IKKE SAGT ET ORD!
FORMANDENS TANKER STÅR AT LÆSE I HANS ØJNE.
(PHLPK SCHPZP!)
JAVEL JA? HVAD SAGDE HAN NU?
HAN VIL VIDE HVORFOR DE IKKE HAR TAGET JULIE MED.
©B.Trudeau

aktører på den politiske arena, som Ford, Kissinger og Mao. Disse griper i aller høyeste grad inn i seriens handling, men som regel ser vi dem aldri, ikke engang Kissinger, som Trudeau har spesiell glede av å henge ut. De omtales, de er et eller annet sted utenfor billedruten, og de *høres*. Blant annet formidler Trudeau en slags samtale mellom Jimmy Carter og Bob Dylan, uten at vi ser noen av dem, og uten at de kommer så langt som til å snakke med hverandre!

Den som leter etter politiske karikaturer i Doonesbury, leter derfor stort sett forgjeves. Kanskje er det bra, for når Trudeau for en gangs skyld avbilder en politiker, er han skruppel- og nådeløs. Se bare på hans framstilling av den slagrammede, hjerneskadde, døende Mao, som sitter urørlig i en stol, stirrer imbesilt framfor se, ytrer uforståelige grynt som bare én tolk i hele hans veldige rike kan forstå. Han er dessuten blitt høy på pæra etter at Andy Warhol malte ham.

Presteskapet i Delfi

Kina-episodene illustrerer *kommunikasjonssvikt* som et sentralt tema i Doonesbury. Figurene *snakker* uavlatelig — de er blant de mest verbale tegneseriefigurer som fins, og det dreier seg om verbalitet både kvantitativt og kvalitativt. Men de *hører* ikke -- eller de hører bare det de vil. Dette blir satt på spissen når Duke kommer til Kina og blir avhengig av tolk. Det viser seg at han og kinesene snakker hvert sitt språk både bokstavelig og i overført forstand. Dette gir seg meget spesielle uttrykk.

Tolken oversetter nemlig svært fritt og dikter om begge parters budskap så det passer både avsender, mottaker og henne selv. Hun er den eneste som har oversikten over hva som virkelig blir sagt, og i tillegg er hun altså den eneste som forstår hva Mao sier — eller kanskje hun dikter der også? Som hun selv sier: «På en måte er det jeg som regjerer Kina.» Hun har en rolle som minner om prestenes i det gamle Delfi, de som tolket orakelets uforståelige mumlerier for å øke sin egen makt. De hadde bukten og begge endene fordi de kunne utnytte kommunikasjonssvikten til egen fordel. Alle andre måtte leve på illusjoner skapt av prestene.

Duke selv slutter seg for så vidt til presteskapet idet han begynner å tjene penger på kommunikasjonsproblemene. Han inngår veddemål med andre vestlige diplomater om hvilke kinesiske politikere som står for tur til å bli utrensket. Her garderer han seg ved å be tolken — som han etter hvert får et nært forhold til — om å oversette de kinesiske veggavisene og tolke nærmere hvilke skjellsord som betyr utrenskning.

Kulturkollisjoner

Trudeau er utrolig rask til å fange opp trender i tiden. Doonesbury kan være ren journalistikk i tegneserieform. Trudeau kommenterer politiske begivenheter umiddelbart etter at de har skjedd, og har derfor en svært kort produksjonstid på seriene sine. Han fanger også opp langsiktige tendenser og kulturkollisjoner.

Spesielt opptatt har han vært av Kina. Han ser hvordan det som er en selvfølge for en kineser, er uforståelig for en amerikaner og omvendt. Kulturkollisjonen blir belyst fra to sider, først når Duke kommer til Kina, og senere når Honey slår seg ned i USA.

Det viser seg at det er den som til enhver tid er på hjemmebane, som snur seg bort. Dukes uvitenhet om Kina er stor, og det skyldes ikke bare at tolken gjør språkproblemene større enn de er. Faktisk tror han at presidenten sender ham til verdens folkerikeste land fordi han er så flink til å forhandle med minoriteter . . . Honey på sin side kommer til USA blottet for den manipulatoriske evne som hun så snedig utnytter i sitt hjemland. Tvert imot framstår hun nå som meget ærlig og skikkelig, og hun skjønner rett og slett ikke at det å bevege seg på grensen av hva loven tillater, er akseptert i det amerikanske samfunn. Når Duke anskaffer en båt for å drive lyssky smuglervirksomhet, tror Honey

PÅ DET SIDSTE HAR DER VÆRET EN DEL RYGTER OM AT CARTER HAR IGNORERET KINA!
(HAN SKAL HILSE FRA PRÆSIDENT CARTER!)
DET ER IKKE SÅ SÆRT! MAN FÅR JO SPAT, NÅR MAN SER HVORDAN DET ER MED MENNESKERETTIGHEDERNE HEROVRE!
(HAN SKAL HILSE FRA VICEPRÆSIDENT MONDALE!)
KLAP! KLAP! KLAP! KLAP! KLAP! KLAP!
HVORFOR KLAPPER DE, HONEY?
DE ER VILDE MED DEM, HR AMBASSADØR.
©B.Trudeau

at det dreier seg om lovlig fraktfart og turisttrafikk, og Duke lar henne bli i troen. Men de finner hverandre. Honeys samvittighetsfulle serviceinnstilling viser seg nemlig å være et stort aktivum overfor Dukes tvilsomme kunder.

I 1970-årene var kanskje kulturkollisjon i form av generasjonsmotsetninger et større problem enn noen gang tidligere i amerikansk historie. Den av Trudeaus figurer som føler dette sterkest på kroppen, er nok «Marvellous» Mark Slackmeyer, som jobber på universitetets radiostasjon og bruker dette som påskudd til å forsømme studiene. Kommunisjonen mellom Mark og hans foreldre er mildt sagt ikke den beste, og kontakten er meget sporadisk. Når de møtes, består samtalen for en stor del av taushet, noe som er uvanlig i Doonesbury, hvor «stumme» ruter er meget sjeldne. Men tausheten blir brutt når faren får jobb i Reagan-administrasjonen og den liberale Mark begynner å krangle. Til slutt går det i surr fordi premissen for diskusjonen, nemlig at de står på hver sin side, bryter sammen:

–Hvem var det som hoverte i fem år etter Watergate-saken?

–Og hvem var det som skoggerlo da Nixon slo McGovern?

–Og hvem oppførte seg ufordragelig da USA tapte Vietnamkrigen?

–Pøh! Tenk bare på hvor skadefro du var over blodbadet i Kampuchea!

Ronald Reagans hjerne

De mest berømte Doonesbury-episodene er de som handlet om Ronald Reagans hjerne. Det dreide seg ikke om mer enn seks striper, men disse stripene ga gjenlyd i den amerikanske medieverdenen og langt ut over USAs grenser. Med vanlig ubarmhjertighet slo Trudeau til midt i valgkampen 1980. Først viste han en påfallende interesse for kampanjen til den uavhengige liberaleren John Anderson, som framsto som et tredje alternativ nettopp denne valghøsten. Trudeau harselerte over Andersons manglende oppslutning; til å begynne med har ingen hørt om ham, og på det første valgmøtet er den nysgjerrige idealist Mike Doonesbury hans eneste tilhører. Men oppi all harselasen merker man atskillig sympati for Anderson, og det har vært spekulert på om Trudeau faktisk bidro til liberalerens relativt gode valgresultat.

Dette var likevel bare begynnelsen. Lenger utpå høsten lot Trudeau sin ellers nokså forvirrede reporter Roland Hedley innlede et fjernsynsprogram med følgende ord:

–Den menneskelige hjerne. Et av naturens største undere. Her skjer det hvert eneste minutt en million kjemiske reaksjoner, som fører til beslutninger som av og til kan forandre historiens gang . . . I fire år har vi nå kunnet konstatere hvordan Jimmy Carters hjerne fungerer. Men hva med Ronald Reagan?

Programmet er formet som en reise gjennom Reagans hjerne. Vi ser Roland Hedley krype rundt mellom nerveceller og nervetråder, over hypothalamus og gjennom synssenteret, inntil han ender i Reagans underbevissthet. Underveis kommenterer Hedley det som foregår i politikerhjernen. I storhjernen, senteret for analytisk, logisk og kritisk tenkning, er nervene tynnslitte. Mangel på søvn fører til dagdrømmer, og dette er forklaringen på at Reagan kan programfeste både skattelettelser og økte militærutgifter. Han tar også opp det faktum at en million nerveceller dør hvert år etter at man er fylt tjue. På grunn av aldersforskjellen har Reagan derfor 13 millioner nerveceller færre enn Jimmy Carter. Hedleys kommentar: –For en vitenskapsmann er valget dermed klart.

Verst blir det på slutten. Reagans synssenter har nemlig i en årrekke vært forstyrret av en lidelse i hjernebarken — en permanent tilstand. Dette fører til at i stedet for å se framover kan Reagan bare se bakover gjennom rosenrøde tåker. Dessuten har Reagan for å spare tid utviklet en snarvei i tankeprosessen. Mens de fleste menneskers tanker går veien fra underbevisstheten via halvbevisstheten og bevisstheten før man uttaler seg om noe, kutter Reagan ut bevisstheten slik at ubearbeidede tanker kommer rett ut gjennom munnen. –Vår politiske folklore er blitt rikere som en følge av dette, konstaterer Hedley.

Dette ble for meget for en hel del amerikanske aviser. De kuttet Doonesbury ut til valget var over . . .

■

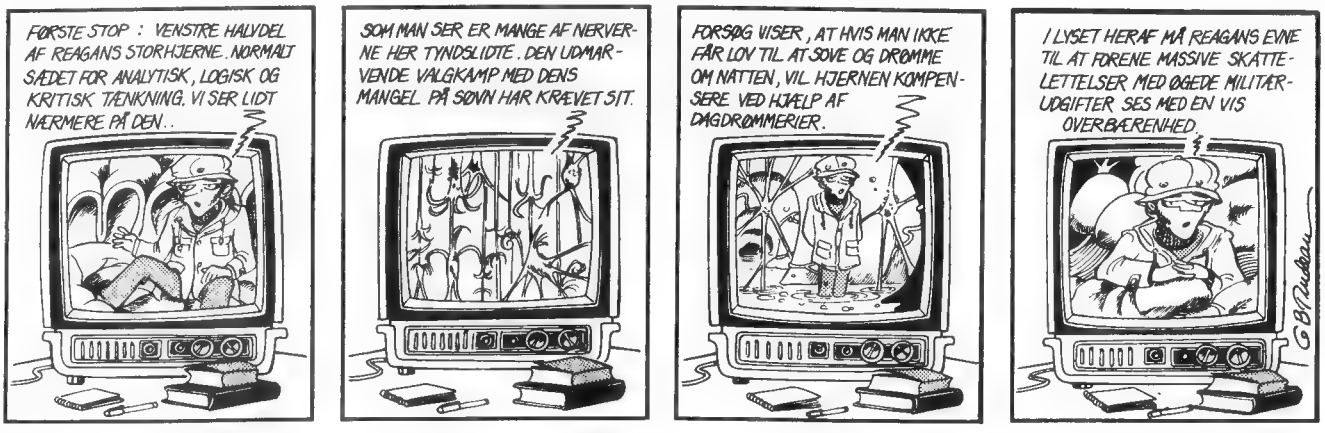
FØRSTE STOP : VENSTRE HALVDEL AF REAGANS STORHJERNE. NORMALT SÆDET FOR ANALYTISK, LOGISK OG KRITISK TÆNKNING. VI SER LIDT NÆRMERE PÅ DEN..
SOM MAN SER ER MANGE AF NERVERNE HER TYNDSLIDTE. DEN UDMARVENDE VALGKAMP MED DENS MANGEL PÅ SØVN HAR KRÆVET SIT.
FORSØG VISER, AT HVIS MAN IKKE FÅR LOV TIL AT SOVE OG DRØMME OM NATTEN, VIL HJERNEN KOMPENSERE VED HJÆLP AF DAGDRØMMERIER.
I LYSET HERAF MÅ REAGANS EVNE TIL AT FORENE MASSIVE SKATTELETTELSER MED ØGEDE MILITÆRUDGIFTER SES MED EN VIS OVERBÆRENHED.

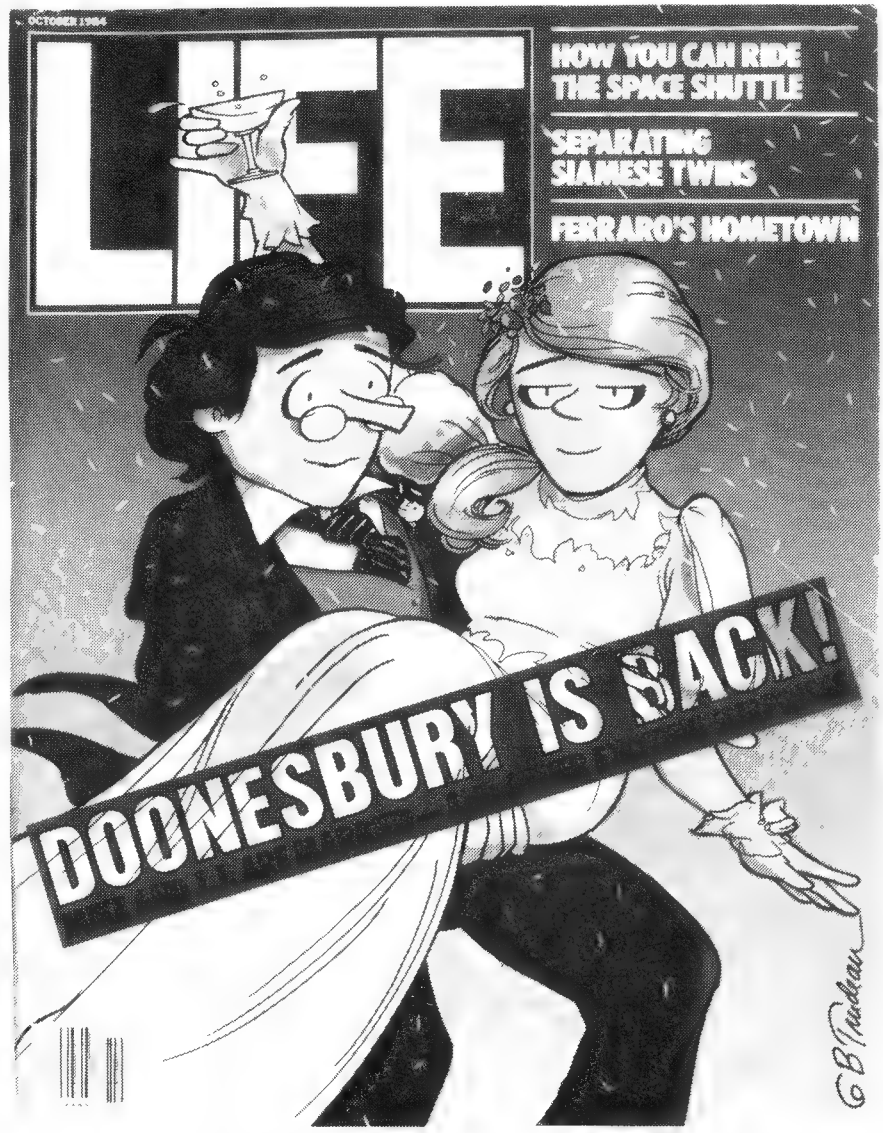

Forsiden av Life, oktober 1984, slår fast at Doonesbury er lykkelig tilbake etter Trudeaus kreative pause.

–Jeg? Det var du som var skadefro!

–Var *jeg?* Er du sikker på det?

–Eh, ja, jeg tror det. Hvilken side sto bak blodbadet egentlig?

Liberaler?

Mange har lurt på hvor Trudeaus politiske sympatier egentlig ligger. Enkelte aviser har sensurert vekk Doonesbury med den begrunnelse at seriens kommentarer til politiske begivenheter har vært «uforsonlige med den holdning vi inntar i vår lederspalte». Det skjedde ikke bare da Trudeau lot Reagans hjerte få gjennomgå, men også blant annet da han kommenterte Watergate-skandalen. Sensuren av Doonesbury har fortrinnsvis forekommet i konservative aviser, siden det gjerne er konservative politikere som Nixon, Kissinger og Reagan satiren har gått ut over. Ikke desto mindre er det særlig i høyrefløyens aviser at serien blir trykket.

Politikere har også prøvd å øve press på Trudeau for å få ham til å ta tilbake noe han har skrevet i tidligere episoder. De har også forsøkt å få ham til å endre handlingsforløpet i serien.

Det er rimelig å tro at Trudeau er en liberaler, men han gir også spark til sine egne. Han gjør ikke bare narr av reaksjonære politikere som Reagan, men også av Jimmy Carters naive idealisme. Dumhet og uforstand angriper han uansett i hvilken politisk leir dumheten huserer. Et høydepunkt i hans raljering over Carter er den episoden hvor han lar presidenten nedlegge forbud mot overtidsarbeid i Det hvite hus, med den begrunnelse at de ansatte skal få bedre tid til å være sammen med familien. Dette fører til en storm av protester fra dem som jobber i Det hvite hus, og ikke minst fra deres familier, som vil ha seg frabedt å ha pappa hjemme mer enn høyst nødvendig.

Den liberale Kennedy-klanen får også sitt, kanskje fordi Trudeau drar ektheten i deres liberalisme i tvil. Og han er alt annet enn snill mot den tredje verden, som framstilles som en heksegryte av diktaturer og terrorisme, uten at det dermed finnes grunnlag for å beskylde ham for rasistiske sympatier. Nærmest grotesk blir det når USAs nyutnevnte symbolminister (!) instituerer en årlig prisutdeling til de land som i det forgangne år har gjort en innsats for menneskerettighetene — hvilket ingen av dem later til å ha gjort.

Som nevnt viser Trudeau stor interesse for Kina, og også i den forbindelse blir lovløsheten i den tredje verden et hovedtema. Riktignok har kineserne etter firerbandens fall fått et rettssystem for første gang på 30 år, men dette skaper problemer:

–Hvor mange skal være til stede i rettssalen?

Duke hallusinerer i Det hvite hus.

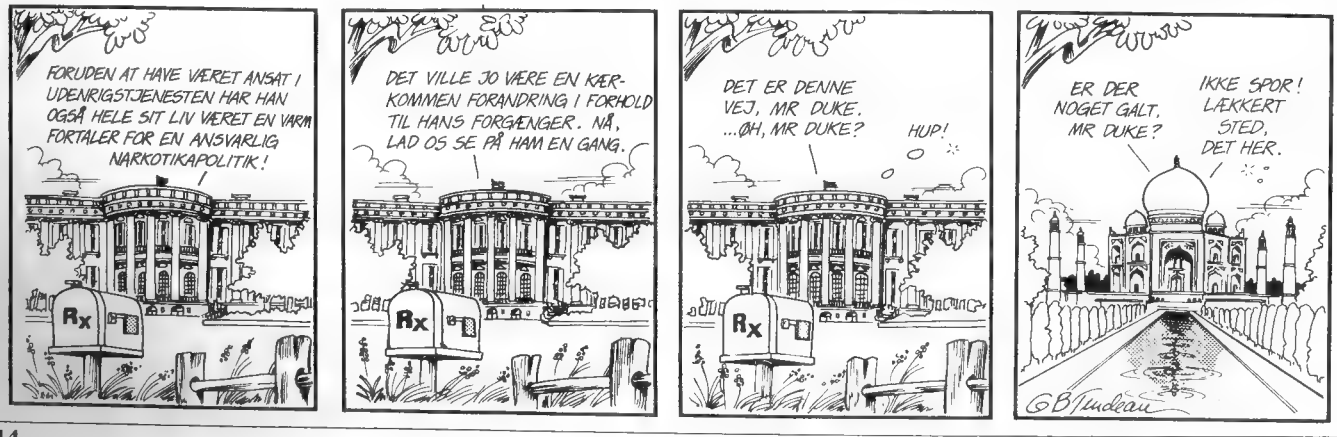
FORUDEN AT HAVE VÆRET ANSAT I UDENRIGSTJENESTEN HAR HAN OGSÅ HELE SIT LIV VÆRET EN VARM FORTALER FOR EN ANSVARLIG NARKOTIKAPOLITIK!
Rx
DET VILLE JO VÆRE EN KÆRKOMMEN FORANDRING I FORHOLD TIL HANS FORGÆNGER. NÅ, LAD OS SE PÅ HAM EN GANG.
Rx
DET ER DENNE VEJ, MR DUKE. ...ØH, MR DUKE?
HUP!
Rx
ER DER NOGET GALT, MR DUKE?
IKKE SPOR! LÆKKERT STED, DET HER.
GBTrudeau

–Ca. 800 tilhørere pluss de 35 dommerne.

–35 dommere? Hvorfor så mange?

–For at vi skal være sikre på at det ikke skjer noen formelle feil. Vi har hele verdens oppmerksomhet rettet mot oss, og saken mot firerbanden skal gå rettferdig og raskt for seg.

–Men hvorfor tok det fire år før den kom i gang?

–Fordi dommerne måtte gjennom jusstudiet først.

Sji-vakka-tuu!

En annen variant av kommunikasjonsproblemene oppstår når man snakker om noe annet enn det man egentlig skulle snakke om, som når rugbylagets diskusjon om taktikk utvikler seg til en krangel om USAs politikk overfor Panama. Det er neppe tilfeldig at diskusjonen startes av Dukes nevø Zonker, som later til å ha arvet onkelens evne til å mestre tilværelsen uten å skjønne hva ting dreier seg om.

Selv barna misforstår. Jim heter universitetets store musiker, som mot slutten av 70-åra når så langt at han får sjansen til å opptre på TV. Hjemme sitter hans kone og lille datter og ser på. «Det er *far*, lille skatt!» utbryter den stolte hustru, «det er far som synger!» Mens den lille (som for øvrig bærer det akademisk passende navn Feedback) tenker for seg selv: «Synger? Jeg trodde han var tannlege!»

Til og med når kommunikasjonen egentlig burde være i skjønneste orden, klarer Trudeaus figurer å skape kommunikasjonssvikt. Budskapet kan være klart nok, men så er det formen det blir framført i, som fører til vanskeligheter. Når Ching, alias Honey, Dukes berømte tolk fra Kina, kommer som utvekslingsstudent til USA, er kulturkollisjonen til å ta og føle på. En kveld fører hun følgende dialog med en av de andre kvinnelige hovedpersonene, J.J. Caucus, som hun deler rom med på studentbyen:

–Hvorfor kommer du hjem så tidlig, Honey?

–Jeg gikk min vei. Vi diskuterte politikk, og en av guttene fornærmet meg på det groveste.

–Å? Hva sa han?

–Han beskyldte meg for å være kommunist.

–Nå. (Pause.) –Jamen, er du ikke det da?

–Jo, men han fikk det til å lyde som noe sjofelt.

La oss også unne oss et sjeldent eksempel på kommunikasjonssvikt mellom menneske og dyr. Ornitologen Dick er ute for å observere den sjeldne Bachman-sangeren, og lokker på fjærkreet:

–Tvit! Tvit-krry! Sji-vakka-tuu! Tvit! Tvit-krry! Sji-vakka-tuu! Sji-vakka-tuu!

Da svarer dyret:

–Pip!

Den anonyme rentegner

Trudeau er blitt beskyldt for ikke å kunne tegne. Det er å gjøre ham urett, selv om de første stripene han laget i slutten av 60-tallet virker nokså grove og skissepregede. For en stor del mangler figurene munn — enda så veltalende de er — og forgrunn, bakgrunn og detaljer glimrer med sitt fravær i denne tiden. Dessuten hadde han, som så mange urutinerte tegnere, problemer med å tegne hender. Men det var likevel en helhet over det, og hver figur hadde sine særpreg.

I dag nøyer Trudeau seg med å skisse serien. Rentegningen overlater han til en annen, hvis identitet ikke er kjent. En slik form for arbeidsdeling er ikke uvanlig i tegneseriebransjen, og hvor

Drama i Teheran

Tidlig i 1980 stormet iranske studenter den amerikanske ambassaden i Teheran og tok ambassadepersonalet til fange. Dette ble utgangspunktet på et langvarig gisseldrama som til slutt endte med en forhandlingsløsning umiddelbart før president Carter overlot roret til Ronald Reagan i januar 1981. Garry Trudeau kan som den eneste fortelle hvorfor iranerne kom på den idé å besette ambassaden:

Saken var nemlig at Duke ble sendt på hemmelig oppdrag til Iran kort tid før ambassadeokkupasjonen. Han mislyktes selvfølgelig og ble tatt til fange. Stilt foran eksekusjonspelotongen med geværmunningene pekende mot seg førte han harde forhandlinger med fienden. Han fikk utsatt henrettelsen ved å gi iranerne en sjekk på en kvart million dollar, men krisen tilspisset seg da det viste seg at det ikke var dekning for den.

Da er det Duke sier de forløsende ord:

–Hvis dere på død og liv vil ha en internasjonal krise,kan dere ikke da like godt okkupere den amerikanske ambassaden?

Og dermed var det gjort. ■

Tidlig Doonesbury fra ca. 1970.

HER SIDDER JEG OG VENTER PÅ MIN NYE VÆRELSESKAMMERAT. JEG VED, HAN ER HELT I ORDEN, FOR HAN ER VALGT PR. COMPUTER !!
MAN UDFYLDER BARE ET SKEMA, SENDER DET IND, OG STRAKS FÅR MAN DEN HELT RIGTIGE!
KNOCK KNOCK
HEJ, JEG ER MIKE DOONESBURY, JEG ER FRA TULSA, OKLAHOMA, OG KVINDER BEUNDRER MIG! VI SKAL NOK FÅ DET FEDT SAMMEN!
DET ER KLART, SYSTEMET IKKE ER HELT KØRT IND ENDNU...
GBTrudeau

Et eksempel på Doonesbury anno 1986, og samtidig på en ytterst komplisert form for kommunikasjon: Gud taler til den som taler utenfor billedrammen.

mye den anonyme tusjer har hatt å si for dagens sikre Doonesbury-stil, er umulig å si. I alle fall får kombinasjonen av Trudeau og den anonyme fram tegninger preget av eleganse stilisert som i de egyptiske hieroglyffer. Stilen er ren, ansiktsuttrykkene nesten statiske, men av og til med fine nyanser. Det er lite action i tegningene; det som fins av action, ligger i replikkene, og de dramatiske opptrinnene foregår utenfor bildet, med enkelte unntak, som når Duke blir stilt foran en eksekusjonspelotong i Teheran. (Men da skjer det heller ikke noe; han blir — som de fleste hovedpersoner i tegneserier — ikke skutt når det kommer til stykket.)

Enkelte striper består av fire så å si like tegninger, som der hvor Mike sitter foran TV-en, eller stripene som viser Det hvite hus fra utsiden. Tilsynelatende har Trudeau tydd til kopieringsmaskinen. Ser man nærmere etter, kan man imidlertid konstatere at hvert bilde er tegnet for seg. Av og til kan man se interessante forandringer i små detaljer. Spesielt morsomt er det å studere presidentens postkasse i forgrunnen av bildet!

Doonesbury mot 90-åra

Trudeau er svært opptatt av å følge med i det som skjer i tiden. Utover i 1980-åra dukket temaer som aerobics og computere opp i serien, og Mike Doonesbury selv oppdager plutselig at det er kommet en ny ungdomsgenerasjon etter ham, representert ved broren hans, som er blitt pønker. Allerede flere år tidligere lot Trudeau Roland Hedley, stjernereporteren som blant annet sto for ferden gjennom Reagans hjerne, lage et program om studentenes kår. Han intervjuer blant annet Mike og Zonker og blir sjokkert: «Dere er jo hippier fremdeles!» Kort sagt: Tiden var i ferd med å løpe fra de gamle kollektivboere.

Derfor følte Trudeau at både han og personene i serien trengte en pause, og til nyttår 1983 innstilte han serien på ubestemt tid. Pausen ble ikke så veldig lang, for allerede i september 1984 var han i gang igjen. Nyheten om Trudeaus comeback ble en stor mediabegivenhet, og ble blant annet slått stort opp på omslaget av Life.

Figurene ser ut som før, men de har brukt pausen til å «ta igjen» tiden. Mike får jobb innen markedsføring og gifter seg med J.J. Caucus. Mark gjør karriere som journalist. Duke starter en høyskole for medisin og voodoo på Haiti. Honey har forlatt Kina for godt og jobber på høyskolen til Duke. Og Zonker? Vel, som Trudeau sier: «Some things never change.»

●●●

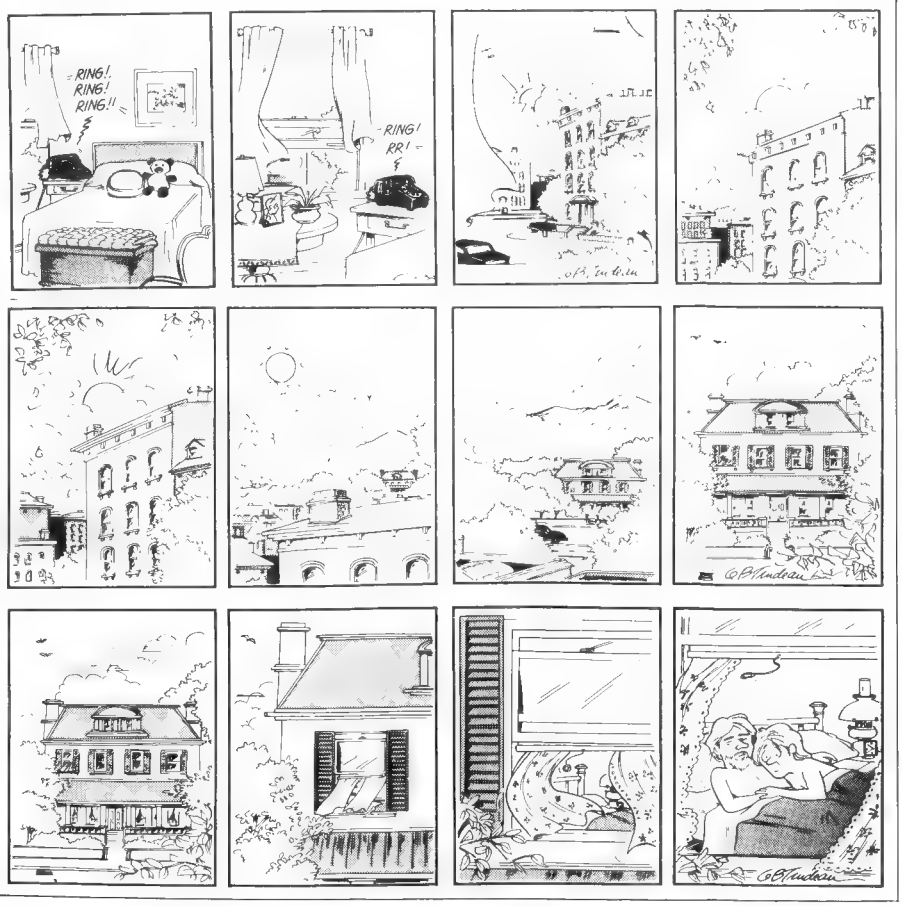

J.J. Caucus blir sjekket opp. Et sjeldent eksempel på poesi i Doonesbury.

–Den første tegneserien min ble kalt «Line Juices», og handlet om en gjeng britiske marinegaster. På mange måter var den ganske lik «Billy» i dag. Det var en fet kaptein og en del sjømenn som alltid havnet i vanskeligheter. Selvfølgelig var også en av sjømennene dum. Humoren i de fleste seriene mine var mye av det samme som i «Billy».

–Kan du huske hvordan økonomien din utviklet seg etter hvert som seriene dine ble mer og mer kjent, la oss si gjennom de 10 til 15 første årene?

–I disse første årene var karrieren min meget variert. I ungdommen solgte jeg serier til avisen for en dollar stykket, samtidig som jeg også kunne selge serier til opptil 7 dollar. Min første virkelige jobb var for «Homeward Greeting Cards» i Kansas City. De betalte meg 17 dollar uken, noe som var relativt bra på den tiden. Siden sluttet jeg for å begynne på college, men jeg jobbet fortsatt på freelance-basis til en dollar pr. kort. Jeg lagde ca. 80 kort i uka og tjente tilsvarende. Det var faktisk mer enn hva min far gjorde. Det var slik jeg ble overbevist om at det var penger i serietegning, og jeg fortsatte.

–Hva med utdanningen?

Jeg studerte for det meste engelsk og litteratur. De fleste fagene var akademiske, historie og matematikk. Til tider tok jeg også et tegnekurs, fordi de var lette og jeg hadde ingen problemer med å få gode karakterer. Men jeg oppdaget fort at disse kursene kunne være meget deprimerende, for lærerne så ned på serietegning. Ofte fikk jeg huden full, og de kunne si: «La oss nå ta dette alvorlig. Du vil jo ikke en gang henge i et kunstgalleri!» Og jeg svarte: «Nei, jeg vil bli trykket i en avis.» Selv engelsklærerne sa det samme. De trodde jeg hadde et forfattertalent inntil de oppdaget at jeg ønsket å skrive en tegneserie.

–Du var i hæren fra 1942 til 1946? Det må vel ha hatt en betydning for deg?

–Min militære karriere startet da jeg ble sendt til Florida for grunntrening. Derfra ble jeg sendt til signalkorpset for å studere til radioreparatør. Deretter søkte jeg om overflytting til college for å studere ingeniørteknikk, slik at jeg ble sendt til Washington-universitetet i St. Louis. Der ble jeg i et års tid, men fikk to-års diplom fordi vi jobbet hele dagen, helgene inkludert. Jeg fikk tittel av ingeniør og ble sendt til infanteriet som skytter. Deretter dro jeg til California for å studere amfibieteknikk til bruk ved invasjoner fra sjøen, og trente sammen med marinen. Så fikk jeg mulighet til å søke offiserskolen, og blee sendt til Georgia, hvor jeg utdannet meg til infanterioffiser, videre til Arkansas og kurs i våpenbruk og grunntrening. Derfra gikk turen til Italia. Jeg ble brukt i ordonnansetjenesten til å gjøre alt det de andre offiserene ikke ønsket å gjøre. Jeg var brannsjef, sikkerhetsoffiser og etterforskningsoffiser. Vi holdt til ved foten av Vesuv, og hadde en del tyske fanger i arbeid hos oss. Da krigen var over, dro jeg tilbake til USA, hvor jeg dimitterte som førsteløytnant.

–Først var du løytnant i det militære — fire år senere skaper du tegneserien «Billy». Hvor klar er forbindelsen?

–Det er den at jeg hadde en militær erfaring å se tilbake på. Det gav meg en bakgrunn og en hel del ideer å arbeide med. Ingen hadde noen gang prøvd å lage serier om hæren. Jeg liker å skape morsomme figurer for så å få dem til å gå i vegen for hverandre, slå hverandre, få dem i konflikt, men i virkeligheten baserer jeg serien på personene, ikke spesielt på det militære.

«Jeg liker humor som har dybde»

Mort Walker intervjuet av Tor Ødemark

Mort Walker er en sentral skikkelse i den amerikanske tegneseriebransjen. Han er opphavsmannen til den populære militærparodien «Billy», og han er midtpunkt i et tegnestudio som ellers omfatter blant annet Dik Browne («Hårek») og Jerry Dumas («Sam & Silo»). I dette intervjuet forteller han om seriene sine, om de andre medarbeiderne i studioet, om det amerikanske serietegnerforbundet National Cartoonists Society og om sitt syn på humor i tegneserier.

–Billys fødsel og dåp var noe spesiell og man aner en historie bak de hendelsene . . .

–Billy startet egentlig i en serie jeg gjorde for et magasin. Jeg kalte figuren Spider etter en medstudent fra college, som når han fikk for mye øl, ville krabbe på alle fire opp en bakke eller en husvegg. Han så ut som en edderkopp, derfor navnet. Da jeg startet for å arbeide for King Features, hadde de allerede en figur med det navnet i John Cullen Murphys «Big Ben Bolt». Derfor satte jeg meg ned og forsøkte å komme på en del andre navn. Selvfølgelig kom jeg til å tenke på biller og insekter. Beetle skulle bare vise seg å være ett av dem. Det opprinnelige navnet jeg benyttet da jeg signerte kontrakten med King Features, var Beetle Bugs, men ingen av oss likte det. Først og fremst manglet det en rytme, og Jerry Marcus, som er en kollega av meg, foreslo at jeg skulle døpe ham til minne om John Bailey — tegneserieredaktøren i Saturday Evening Post. Avisen representerte det største markedet for vitsetegninger i landet, og Bailey hadde hjulpet meg en hel del. Jeg hadde solgt mye til ham. Derfor døpte jeg ham Beetle Bailey. Jeg visste ikke hva John ville tenke om det,men jeg ville gjøre det uansett hans velsignelse eller ikke. Flere år senere fikk jeg vite at han var smigret over det.

–Hvordan reagerte du da du fikk høre at King Features ville ha nettopp Billy?

–Jeg ble overrasket fordi jeg bare hadde brukt noen få timer på å tegne noen striper, alle på en dag. Deretter tok jeg dem med til King Features, og etterlot dem hos en eller annen i lobbyen. Han tok en kort titt på dem og sa: «Du hører fra oss.» To uker senere ringte redaktøren og sa: «Vi kjøper den.» Jeg ble helt ekstatisk og hoppet rundt. Jeg var bare 26 år gammel og min store drøm hadde blitt til virkelighet. Etter å ha hengt på røret feiret jeg anledningen med min kone. Da serien startet, ble den ikke den store suksessen — kun 12 aviser. Men jeg var fornøyd, for jeg gjorde 150 dollar i uken. Siden fikk jeg vite at syndikatet hadde diskutert å droppe serien fordi den ikke solgte godt nok — etter 6 måneder ca. 25 aviser.

–Er sersjanten i «Billy» hentet fra noe du selv har opplevd i hæren?

–Jeg hadde en sersjant som var temmelig lik min figur. Jeg husket på ham da jeg sendte Billy ut i det militære. Før det var han en collegegutt i en collegeserie. Sersjanten var en interessant per-

sonlighet — skikkelig hard mot alle, men en gang ved juletider, da vi kom tilbake fra et kurs, hadde han laget et juledikt til alle guttene sine. Det var ganske sentimentalt. Jeg leste det om og om igjen. Jeg hadde aldri trodd den karen hadde en eneste svakhet. Da sersjanten ble skapt i Billy, tenkte jeg straks at dét er ham.

–Kan du fortelle litt om Billys farvel fra mannskapsavisa «Stars and Stripes»?

–Det var rett etter at Koreakrigen var over. Karene som hadde vært ute i krigen, kunne på en måte gjøre hva de ville etter at de kom tilbake. Det ville selvfølgelig ikke offiserene vite noe av. Striper som Billy, som gjorde narr av bl.a. offiserer, ble tabu fordi den underminerte disiplinen. Dermed forsvant Billy sammen med flere andre serier. Da andre aviser hørte om dette, syntes de det var helt idiotisk og viste at hæren ikke hadde humoristisk sans i det hele tatt. Resultatet var at de kjørte nyheten på TV og i radio, noe som ga Billy en enorm publisitet. Jeg plukket opp bortimot 200 nye aviser på grunn av det.

–Hvorfor tror du Billy er så populær i Norge?

–Jeg er virkelig forbauset over at den er såpass populær i Skandinavia, og spesielt i Norge. Dere kjenner jo ikke den amerikanske soldat så godt, men de fleste føler vel at Billy er en norsk soldat. På samme måte som en annen av mine serier, Trixie, appellerer til de fleste mennesker, fordi de finner tilsvarende referanser til sin egen familie.

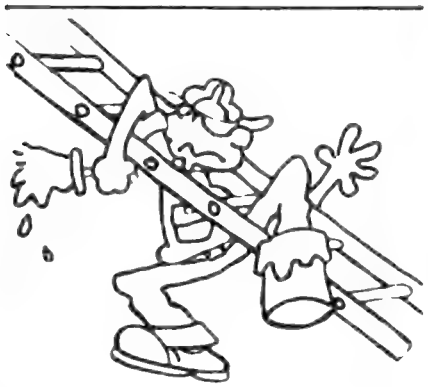

–Hvordan har det seg at Trixie («Hi and Lois») så dagens lys?

–Jo, da krigen var over, tenkte jeg: «Hva skal jeg gjøre med Billy? Jeg kan ikke la ham være i hæren.» Så jeg tok ham hjem, i første omgang på permisjon, og ga ham en svoger og en søster som jeg kalte Hi og Lois. Jeg kjørte dette opplegget inntil folk begynte å klage. De ville ha Billy tilbake i uniform igjen. Men jeg hadde fått lyst til å lage en familieserie framfor en militær serie. Jeg hadde selv fått familie og likte familiesituasjonen, så syndikatet foreslo at jeg skulle lage en familieserie i tillegg til Billy. Det hadde aldri falt meg inn, men jeg svarte at jeg ikke ville tegne den, men ønsket å skrive manus for den. Jeg skapte figurene og lagde en mengde gags, og de likte alt det jeg satte pris på, så dermed var det grønt lys for å finne en tegner. Vi fant Dik Browne i et reklamebyrå. Jeg syntes at han var en av de beste serietegnerne jeg noengang hadde sett til da. I 1955 lanserte vi «Hi and Lois». Jeg står kun som forfatter til serien — Dik Browne er tegneren. Stilen i serien kan ligne en hel del på min egen, ettersom Dik bruker skissene mine ganske nøyaktig som de er. Jeg skapte også «Sam's strip» og «Boner's ark» (norsk: «Noahs ark»). Sam ble fort borte fra avisene, og forble borte i 15 år inntil vi bestemte oss for å gjenopplive serien. Vi skiftet navn til «Sam and Silo». Vi brukte de samme to hovedfigurene, men denne gangen som to politimenn i en liten by. Tidligere var serien kjent som en harselas med andre mer kjente serier. I mars 1982 startet jeg enda en serie som jeg har kalt «The Evermores». Den blir tegnet av Johnny Sagem.

Mort Walker himself

–Samarbeider du fremdeles med Dik Browne på Hi and Lois?

–Ja, det gjør jeg. Vi eier begge halvparten av serien. Dik gjør jo også sin egen serie «Hårek», men synet hans begynner beklageligvis å bli meget dårlig.

–Hvor er det du får ideene dine fra til så mange serier?

–De kan dukke opp over alt, fra avisene, hva folk sier, fra erfaringen, noen ganger setter jeg meg ned og pønsker ut ideer, ordspill, morsomme bilder, og deretter setter jeg meg ned og tegner gøyale situasjoner og skaper gags utifra det. Jeg trives best med å skrive, for det kan gjøres liggende. Jeg blir opphisset når jeg får en idé som kan bli morsom og som alle kan le av. Jeg har også en stab som arbeider for meg og som skriver ideer: Bob Gustafson, Ralston Jones og min sønn Greg. Alle skriver ideer og vi møtes hver mandag morgen og ser over ukens arbeid. Som oftest har vi 15–20 ideer hver. Først skriver vi dem og siden diskuterer vi hvordan vi kan forbedre dem. Vi kutter ut de som ikke kan brukes. Til sammen har vi gjerne 115–120 gags i uken å arbeide med. Av dem benytter vi kanskje 30%, som vi legger i en brannsikker safe. Det blir som å ha penger i banken. Deretter sorterer vi dem slik at vi får en pen blanding latterbomber hver uke. Når vi sorterer dem, hender det at vi atter finner noen vi ikke liker så godt som da vi så dem første gangen. Da bare kaster vi dem. En hel del gode ideer går faktisk rett i søppelbøtta.

–Kunne du noen gang ha overtatt en annens tegneserie?

–Det har jeg aldri vært særlig interessert i, men det har hendt at en av de andre er blitt syk og jeg har steppet inn og overtatt arbeidet hans for en tid. Det gjør vi alle.

–Har du f.eks. noen innflytelse over «Hårek», siden du ellers samarbeider nært med Dik Browne?

–Dik Browne lar seg sjelden influere. Han skapte sin egen stripe helt på egen hånd, og tok den med seg for å vise meg den. Jeg syntes den var glimrende. Jeg har riktignok laget noen gags for ham, fordi jeg hadde noen liggende, men det er også alt.

–Du har vært president i National Cartoonists' Society. Kan du fortelle litt om den tiden?

—Jeg fungerte som president i NCS i 1960, men det varte bare det året. Jeg var temmelig ung, og det var ikke akkurat noen god erfaring. De eldre serietegnerne følte at oppgaven var for stor for meg, og det følte jeg også. Jeg hadde ikke noe samarbeid med dem. Det er ikke lett å være sjef for dine idoler, men jeg forsøkte ikke å være sjef, kun organisere dem. De ville ikke organiseres. Men jeg har alltid blitt stimulert av omgangen med andre serietegnere. Det er en av grunnene til at jeg har vært såpass aktiv i NCS, The Comics Council, og lignende steder. Tegnere stimulerer hverandre. Når vi møtes, ler vi mye. Vi spiller hverandre puss og diskuterer business. Andre folk finner denne avvekslingen på kontorene der de jobber, de ser hverandre hver dag, og siden går de hjem for å tilbringe kvelden med familien. Serietegnere derimot lever et isolert liv, omgitt av 4 vegger, mens de forsøker å holde deadline. Vanligvis blir det ikke til at de prater med noen, men når vi møtes, nyter vi virkelig hverandres selskap. Vi deler alle våre byrder og triumfer, og pokker, — vi har det moro. Alle medlemmene i NCS er profesjonelle serietegnere. Vi tillater ikke amatører. Alle som er medlemmer er derfor en stimulans. Jeg kan ikke nevne noen spesielle, til det er det for mange av dem.

–Men en eller annen morsom anekdote har du vel på lager?

–Medlemmene er alle kunstnere og temperamentsfulle personer. En gang imellom blir det harde diskusjoner og temperamentet blir satt på harde prøver. Mye rart blir sagt og gjort. Noen spretter opp og beskylder andre for å ha gjort et eller annet galt, og denne tar til forsvar,mens alle andre ber dem holde kjeft. Jeg kan spesielt huske en anledning da en kar kom med et tilbud. Et av de virkelig store foretakene i USA hadde sendt ham. Han ville at samtlige tegnere som var til stede skulle lage reklame for firmaet, og med samtliges underskrift på tegningen. For det bød han NCS 25.000 dollar. Det var ganske mye penger på den tiden og foreningen trengte sårt de pengene. Da reiser en fyr seg opp og tar mikrofonen: «Vi selger oss altfor billig! Hvorfor selge oss for usle 25.000 dollar når vi er verd en million? Det er rett og slett en forulempning. Skriv tilbake og si ikke pokker! Vår pris er en million dollar!» Dermed ble forslaget votert ned. Den neste som tar mikrofonen sier: «Fetteren min har åpnet en bar i dag på 3rd Avenue. Alle som har lyst til å komme ned og tegne serier på veggene vil få gratis øl!» Plutselig var lokalet tomt, alle gikk ned på 3rd Avenue og tegnet på veggene til klokken 2 om natten.

Hi and Lois (Trixie)

–Det som skiller deg fra mange andre serietegnere er at du er idealist, virker det som. Serier betyr en hel del for deg?

–Ja, jeg er nok en idealist. Utrolig mange serietegnere er det, men ikke nødvendigvis unike for det. Flesteparten av dem jeg omgås er meget idealistiske; ærlige, gode familiemenn med høye mål i livet. Mange er meget religiøse, og de er virkelig en fin gjeng. Jeg ville ikke omgås dem om de ikke var slik de er. Jeg skiller meg ikke ut fra de andre, vi har dette til felles.

–Hvem hadde ideen til «Museum of Cartoon Art» (et museum helt og holdent viet tegneserier)?

Tidlig Billy, før han havnet i uniform

The Museum of Cartoon Art

–Ideen til et slikt museum har streifet mange i lange tider. Rent konkret var jeg og Dik Browne en gang på Jamaica i forbindelse med en seriekonferanse. Vi begynte å tenke på den måten vi serietegnere blir behandlet på i motsetning til «seriøse» tegnere. Vi er meget populære, men folk har ikke respekt for tegneserier. Det er tusenvis av tegnere, og vi mener vi er mer unike enn vi blir tatt for å være. Kanskje fordi man ser oss kun i aviser, og man pakker inn fisk i avisene og kaster dem. Vi er liksom ikke verdt seriøs oppmerksomhet. Hadde vi derimot et museum ville oppmerksomheten ha vært helt annerledes. Vi kom tilbake og dannet en komité. 10 år etter hadde vi vårt eget museum.

–Tilbake til dine egne serier. Den 11. mars 1968 ble serien «Noahs Ark» («Boner's Ark») til. Kommentar?

–Noahs ark ble skapt en dag da vi gikk gjenom refuserte gags fra Bily. Og vi tenkte på hvorfor vi ikke kunne skape en annen situasjon hvor vi kunne bruke denne formen for gags, og samtidig få en helt ny serie? Det ble en stripe som ble skapt av en hel stab. Vi diskuterte ulike måter vi kunne bruke disse gagsene på; en form for hovedfigur, som sersjanten, og en flokk personer han kunne sjefe over. Etter å ha tenkt på Sioux-indianere og en masse andre situasjoner, kom en eller annen med ideen om å skape en ark med dyr ombord. Kapteinen på arken skulle herje som sjef over dyrene. Ingen ville noen gang tenke over at det hele var en avløper av Billy. Slik ble Noahs Ark skapt, men det pussige er at vi aldri benyttet et eneste av de refuserte gagsene fra Billy. Vi startet opp med et helt nytt materiale, og forsøkte å gjøre det bedre — skape en helt ny serie med nye personligheter.

–«Hi and Lois», «Billy», «Sam's Strip» og «Boner's Ark» er alle tegnet av forskjellige tegnere, men samtidig er stilen ganske lik. Er du enig i det?

–Folk sier at de forskjellige seriene har den samme stilen. Selv er jeg ikke helt sikker — for meg er de ganske forskjellige. Jeg tegner «Billy». «Hi and Lois», som Dik Browne tegner, kan muligens sammenlignes, men personlig mener jeg den likevel er helt annerledes. «Sam's Strip» er etter min mening totalt forskjellig, og det samme gjelder «Boner's Ark». Jeg kan ikke se likhetene.

–Hvorfor signerer du «Boner's Ark» med «Addison»?

–Jeg signerer serien med mitt fornavn, Addison. Mitt fulle navn er Addison Morton Walker. Jeg regnet med at avisene ikke ville ha en hel side med serier signert «Mort Walker». Jeg ønsket å tegne i en helt ny stil, og tenkte at det ville bli mer interessant på den måten. Frank Johnson har nå overtatt all tegningen, men vi produserer fremdeles ideer sammen.

–Fortell litt om dine medarbeidere.

–Vel, Frank har 3 barn og var med i Korea, men først og fremst er han en av de flinkeste tusjere i verden. Han gjør utrolig mye arbeid. Han tusjer nesten alle mine serier. I tillegg har han arbeid for reklamebransjen. Jeg vet ikke hvordan han får det til. For meg virker det fysisk umulig å kunne produsere så mye som han gjør, men han er meget avslappet når han arbeider og gjør en glimrende jobb. En annen er Bob Gustafson. Han er en stor, koselig kar. Jeg kan si det, ettersom det er han som sitter der borte og hører på alt jeg sier. Han brukte å arbeide i tegneavdelingen i King Features, hvor han overtok en serie som het «Toil the Toiler», og det holdt han på med i 8 år. Deretter begynte han hos meg, han skriver gags for Billy og tegner en del, hjelper meg med det daglige kontorarbeidet og tar seg av posten. Jerry Dumas begynte hos meg da han sluttet på universitetet. Han overtok etter at min assistent Frank Roberge sluttet for å arbeide på sin egen serie, «Mrs Fit's Flats». Det var Frank som anbefalte Jerry, og som hørtes ut til å være den perfekte mann for jobben. Han fikk den og ble min assistent. Det var 32–33 år siden. Nå gjør han «Sam & Silo».

–Hvordan fikk dere ideen til «Sam's Strip»?

–Sam var i gang med å skape sin egen serie og ville at alle de andre seriefigurene skulle være med. Det var en glimrende idé — å gjenføde alle de gamle, kjente seriefigurene. Det eneste problemet var at ikke alle husket disse gamle figurene, og andre skjønte ikke hensikten. «Happy Hooligan» er 50–60 år gammel, og når folk ikke husket ham ble de forvirret. Vi skaffet oss en hel del hardkokte fans, men det var ikke mange nok til at vi kunne fortsette serien.

–Hva er fremtiden for seriene dine, tror du?

–Jeg håper at de vil løpe i lang, lang tid, kanskje også etter at jeg selv er borte. Kanskje mine assistenter og mine barn vil overta dem. Jeg håper jeg finner gode etterfølgere, for jeg tror publikum liker stripene og ønsker at de skal fortsette.

–Hva med den gamle «Sam's Strip»?

–Om vi hadde fortsatt «Sam's Strip» slik den var i originalutgaven, ville den ha vært mye mer populær i dag. Det er en stadig økende interesse for tegneseriemediet. Folk ville ha forstått serien bedre nå enn for 15–20 år

(GULP!) HERE COMES THAT GIRL WHOS BEEN CHASING ME
3-3
WOW! THERE'S BUZZ COMING FROM THE OTHER DIRECTION!
MORT WALKER
I'LL JUST DUCK IN HERE UNTIL THE FIREWORKS ARE OVER
U.S. ARM
RECRUIT
COME IN!
Copr. 1951 King Features Syndicate, Inc., World rights reserved.

Slik havnet Billy i uniform

siden.

–Hvilke av seriene dine liker du best?

–Jeg foretrekker «Billy» fremfor de andre, for den er den originale. Den er også den mest suksessrike, og dessuten den serien jeg har mest med å gjøre.

–Richard Marschall har skrevet følgende om deg: «Walkers vesentligste bidrag til seriemediet er grafisk, selv om hans enkle gags ble formelen for mange humorserier etter 1950. Han har alltid holdt sin kunstform ren, sterk og enkel. Mange har kritisert mangelen på detaljer og tilsynelatende standardisering av figurposisjoner, men i en tid da man vile redusere trykkeriomkostningene, setter redaktører pris på den økonomiske bruken i «Billy». Hva er din kommentar til dette?

–Det er vanskelig for meg å si om mitt vesentligste bidrag er av grafisk art. Det får andre ta stilling til. Slik jeg ser det, er det jeg har gjort å skape interessante og sterke personligheter. Hver eneste av dem kunne ha hatt sin egen serie. Jeg kunne ha hatt en selvstendig serie om generalen, eller sersjanten. Jeg har alltid hatt en hel mengde figurer i mine serier. Mange andre serier har bare to, tre eller fire. Jeg har mellom 25 og 30, og de er alle mer eller mindre kjent hos publikum. Jeg tror min måte å skrive på er blitt kopiert like mye om den grafiske siden av mine serier.

–Hva er din mening om animasjon (tegnefilm)?

–Som ung var jeg betatt av det. Det rare er at jeg ikke på langt nær har så mye utbytte av det nå lenger. Om jeg slår på TV og ser en tegnefilm, hopper jeg straks over på en annen kanal, men jeg vet ikke helt hvorfor. Muligens er det fordi jeg finner det for tankeløst, bare ren action. Jeg likerhumor som har en viss dybde, som får deg til å tenke, og som du kan lære noe av. Når du legger bort avisen etter å ha lest tegneseriesiden, bør du kunne bli sittende og tenke over det du nettopp har lest. Å tenke dypere på en ting setter mer spor. Det er den form for humor som jeg liker. Det har også vært tegnefilmer med mine egne figurer, men de ble ikke særlig gode. Selv hadde jeg ingenting med dem å gjøre. De ble gjort av Paramount og de laget 50 stykker. De blir vist rundt omkring i verden, men jeg har ikke sett dem på lange tider.

–Hvordan ser familien din på din profesjon og jobb?

–De tar stor del i den. Det er like mye en del av deres liv som det er mitt.

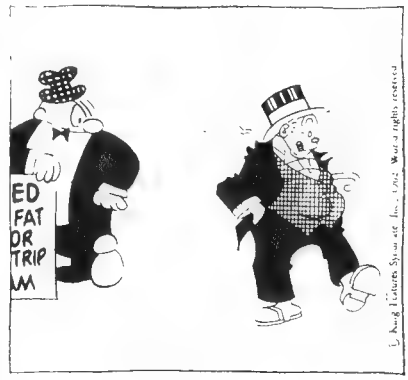

Sam's strip

Boner's Ark (Noahs ark)

den visuelt. Personlighetene i serien er bare suverene. Det holder med at jeg titter på Hårekfiguren, så begynner jeg å le. Men jeg liker også serier som «Knøttene». Snoopy er en fantastisk figur. Jeg elsker dessuten figurene i «Trollmannen fra Id» (norsk «Tresk»).

–Hva er dine framtidsplaner?

–Trolig å forbedre mine egne striper. De skal vokse og bli bedre, og jeg skal vokse og bli bedre. Det er vanskelig å holde kvaliteten ved like. Straks De er ikke spesielt imponert, men de leser alt jeg lager og kommenterer det, kommer stadig inn i studio og involverer seg i det jeg driver med. Like mye som det er mitt, er det et familieprosjekt.

–Får du mye respons på seriene dine fra redaktører og lesere?

–Jeg får en god del brev med kommentarer fra både redaktører og lesere. Fra alle typer mennesker: universitetsprofessorer, senatorer og 4-5 år gamle guttunger. Det er veldig positivt å høre fra leserne. Det hjelper meg å finne ut hva jeg skal gjøre, hva som er populært og hva som teller hos leserne.

–Hvilken serie ville du karakterisere som den beste til alle tider, om vi nå ser bort fra dine egne?

–Det var en vrien nøtt, Tor. Jeg liker bare så altfor mange, men jeg vil tro at «Hårek» er en av de sterkeste figurene som er skapt på et tegnebord. Tegningene er fantastiske, idé-arbeidet likeledes, og stort sett alt er glimrende ved den serien. Det er en daglig inspirasjon å lese «Hårek» og studere du når en viss popularitet,er det mange som setter seg tilbake i stolen og mumler: «Det var det!» De begynner å nyte livet og legger ut på reise. De vil ikke presse seg selv lengre. Det er da fremskrittet slutter. For meg er det langt fra tilfredsstillende. Jeg vil se mine figurer gjøre fremgang. Og det er pussig å se hvordan de har gjort det gjennom årene. Jeg kan godt ta mine gamle gags fra 20–25 år tilbake og gjøre dem på nytt i dag. På den måten ser jeg hvor stor forandringen har vært. Min form for humor er temmelig ulik nå fra det den en gang var. Forandringene har kommet uten at jeg egentlig har vært klar over det. Jeg bare våknet en dag og oppdaget at jeg hadde forandret meg. Jeg tror det er det som gjør denne jobben så interessant. Det er en form for en levende roman som aldri tar slutt, som om du har et ubegrenset antall sider du skal skrive og fortsetter å utvikle ideer hver dag.

Tor Ødemark

Comics '86 i Sverige:

SERIE-INTERESSE SOM ALDRI FØR

I Sverige er tegneserier et aktuelt tema som aldri før — og det på et kulturelt nivå som nordmenn bare kan måpe over:

–Comics '86 i slutten av august ble avviklet på Svenska Mässan i Göteborg i forbindelse med den store fagmessen Bok & Bibliotek '86. Her stilte serieforlagene ut side om side med kulturelle tungvektere. Under same tak ble det holdt nordisk kulturministermøte, seminarer med Doris Lessing, Anthony Burgess, Astrid Lindgren — og serieskapere som Lee Falk, Jerry Dumas, Joakim Pirinen og Per Demervall.

I tillegg kan vi notere at Kulturhuset i Stockholm har en kjempeutstilling om tegneserier, som varer hele sommeren og høsten, at serier kommer opp som tema i svensk TVs Kvitt eller dobbelt i høst, og at seriebøllen Socker-Conny har blitt kultfigur også på teater.

Nostalgi og omsorg

Sture Hegerfors, president i Svenska Serieakademin og arrangør av Comics '86, forsøker å forklare den store serieinteressen:

—Den internasjonale seriekongressen Comics '85 i Helsingborg var en utløsende faktor for en serieinteresse som lenge har ligget latent. Det er delvis spørsmål om nostalgi, den første seriemagasin-generasjonen er blitt voksen. Og delvis spiller en økt interesse for det grafiske mediet en rolle: Vil det trykte ord og bilde ha noen sjanse mot elektronikken?

Bok & bibliotek-messen i Göteborg ble godt besøkt. Torsdag og fredag var fagfolk på plass. Lørdag og søndag strømmet den interesserte allmennhet til utstillingen. Den svenske pressen gledet seg over at så mange fremdeles vil ta del i det trykte ord og møte forfattere i TV- og dataalderen.

Serie-stands

Det var stor trengsel rundt forfattere som signerte bøker, og salget gikk glimrende. Blant svenske og internasjonale kulturelle kjemper kunne man også finne noen serie-utstillere: Richters, som gir ut Disneys «Jeg»-bøker i Sverige, og «Etikett», en svensk utgave av National Lampoons nattsvarte humor. Siste nummer av bladet inneholder «Tintin i Libanon». Tegningene kunne like gjerne ha vært signert Hergé, men absolutt ikke fortellingen. — Semic stilte ut rariteter, Fantomet i kjempeformat, og hadde Jerry Dumas i sin stand. Knasen-redaktøren Alf Thorsjö var høyrøstet «innkaster» og lokket mange til standen for å snakke med Dumas — og ikke minst for å kjøpe Sams serie (hardcover-album for 70 kr med strips fra 1961–63), signert av meta-seriens mester. — Alvglans, det lille forlaget med de store navnene (Eisner og Pini f.eks.) hadde blåst opp innledningsbildet fra Per Demervalls nyutkomne album «Röda Rummet». En flott tegning av Stockholm, sett fra Mosebacke. Demervall selv skinte om kapp med sola og signerte villig. — Mellom Semic og Alvglans stod Serieknallen, en bruktbutikk fra en småby, og solgte brukte blader.

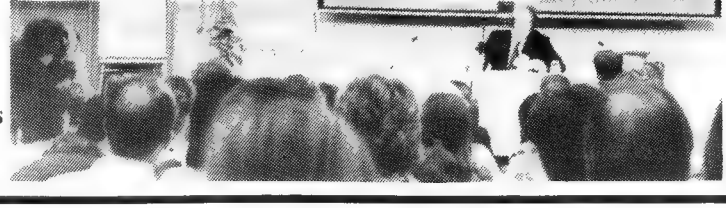

Jerry Dumas ved overheaden

Lee Falk.

Adamson til Pirinen

Förlaget Tago kunne stolt vise fram Adamson-statuetten, som Joakim Pirinen ble tildelt i samband med Comics '86 for årets beste svenske serie: Socker-Conny. Pirinen var der også, litt genert over all oppmerksomhet. «Jag kan ju`nte ens rita, måste lära mej det först,» var hans kommentar. Han signerte villig album med «Tjenare öh! Joakim Pirinen». I Tagos stand kunne man også se kostymet til Socker-Conny fra teaterstykket. 70 forestillinger i full fart med mye slåssing og svette — og uten vask av klærne. «Vill du lukta?» spurte Pirinen. Vi avslo høflig, men bestemt tilbudet.

Godt besøkt

Serieforedragene innenfor Bok & Bibliotek var godt besøkt, selv om det kostet 150 kr for å delta i en to timers seanse. Jerry Dumas sa i debatten om voksenserier at de ikke er noe nytt, men serier *kun* for voksne — det er et europeisk fenomen. Joakim Pirinen mente at «serier är ett kanonmedium». Han har også uttrykt seg i prosa og skuespill.

Legenden Lee Falk

Fantomets 50-årsjubileum ble markert ved at skaperen selv, Lee Falk, ble mottatt med stående applaus. Lee Falk er like legendarisk som sin maskerte helt. Han har arbeidet med serier i mer enn halvparten av seriemediets levetid. Han forklarte Fantomets popularitet verden over med at Fantomet-legenden og historiene om ham bygger på heltetradisjoner fra mange land og kulturer,som f.eks. greske og skandinaviske gudesagn. Fantomet når ca. 100 millioner lesere på 25 språk i 40 land. Lee Falk ga nordmannen Bjarne Steinsvik (grunnlegger av Bull's pressetjeneste) æren for å ha brakt Fantomet til Skandinavia, og han sa seg meget fornøyd med den lisensproduksjon for Fantomet-bladene som foregår med Stockholm som sentral. Der gjør Semic en fantastisk jobb. 80% av alt Fantomet-stoff er lisensprodusert.

Lær av Fantomet

Sture Hegerfors fortalte at Fantomet kom til Sverige i 1940 (altså 4 år gammel), først publisert i Vecko-Revyn. I «Operation Ever-tell» i Italia noen år tilbake kåret 100 serieeksperter verdens gjennom tidene 10 beste serie-eventyr. Lee Falk har to historier med på listen: «Singh-piratene» fra 1936, et Fantomet-eventyr tegnet av Ray Moore, og «Mysterienes Mann», Mandrake tegnet av Phil Davis fra 1934. På listen finner vi også X9, Flash Gordon, Brick Bradford, Mickey Mouse, Prince Valiant og Spud og Tim fra 30-årene — og som eneste nyere serie et Corto Maltese-eventyr av Hugo Pratt fra 1967. Hegerfors mente at mange av dagens serieskapere har mye å lære av f.eks. Fantomet. I dag tror serieskaperne at de driver med noe kunstnerisk. De tegner utrolig bra, men har ingen gode historier å fortelle. Formen har blitt viktigere enn innholdet.

Falk tipset om Westad

Ulf Granberg, svensk Fantomet-redaktør og leder for produksjonen av det skandinaviske Fantomet, fortalte detaljer om hvordan et Fantomet-eventyr blir til. Det er en prosess som tar ca. 9 måneder fra unnfangelse (idé) til fødsel (trykking). Hele Europa er innblandet i lisensproduksjonen av Fantomet. Norge er representert av forfatter Eirik Ildahl og tegner Knut Westad. Det var for øvrig Lee Falk selv som ga Granberg tips om Westads talent.

Comics '86 — symposium:

SERIER FOR VOKSNE

Et symposium vil si at flere foredragsholdere prater rundt det samme emnet. Hele opplegget er egentlig beregnet på forlag og andre firmaer.

Kl. 13.00 fredag var det start for *Serier for voksne*, og folk strømmet til foredragssalen. Fotografene plasserte seg langs veggene, og de andre fylte opp de 150 sitteplassene. De fleste var enten bibliotekarer eller representanter fra forskjellige forlag og foreninger. Like bak oss satt Knut Westad og noen andre fra Semic. Et par rader lenger framme hadde vi Joakim Pirinen på en stol.

Først opp på talerstolen var Sture Hegerfors, president i Svenska Serieakademin. Hegerfors nøyde seg med å gå gjennom det kommende programmet og en presentasjon av foredragsholderne. Jerry Dumas er en av de mange fra Mort Walkers stab, og mest kjent for *Sam og Silo*, som han nå tegner. Dessuten skriver han *Benchley*, en serie fra Det hvite hus.

Ifølge Dumas har det alltid vært tegneserier for voksne. Det er ikke noe nytt at voksne leser tegneserier. Han har alltid sett *Billy* som en serie for voksne. Det som er nytt er at det nå er kommet serier som *kun* er for voksne. Han mente at dette egentlig var et europeisk fenomen. Bortsett fra underground er det svært lite sex og vold i amerikanske seier. Selvsagt får Billy juling av sersjanten, men i neste rute er

JERRY DUMAS

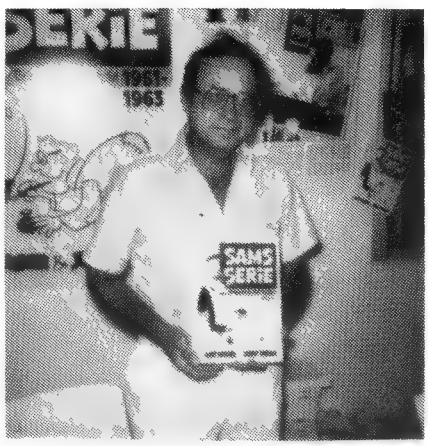

Joakim Pirinen

Siste dagens «symposium» tok for seg årets serienyhet i Sverige: «Röda Rummet» av August Strindberg (tekst) og Per Demervall (bearbeidelse og tegning). Sture Hegerfors innledet med å kaste et tilbakeblikk på Illustrerte Klassikere, en uleselig hybrid. Bok er bok og serie er serie — de fleste forsøk på å lage serie av bøker har vært mislykket. Serien krever bevegelse og action.

Per Demervall hevdet at han på ingen måte har laget en lettlest utgave av Röda Rummet. Han har laget en billedfortelling. Teksten er Strindbergs egen. Kun de beskrivende partiene har utgått og blitt erstattet med bilder. Demervall har forsøkt å tegne slik som Strindberg ville ha gjort hvis han hadde drevet med serier. Strindberg eksperimenterte selv med forskjellige medier. Demervall så det som en utfordring å lage en serie som ikke preges av fart og spenning, en serie som bare «lunkar på». Röda Rummet (del 1) har fått 76 000 kr i statlig kulturstøtte. Del 2 kommer neste år.

Comics '86 var en stor opplevelse, og vi håper Svenska Serieakademin orker å lage Comics '87 også. «Never again», var Sture Hegerfors' kommentar til Comics '85, så vi får vente og se . . .

Tomas Algard

han like hel. Dette er uskyldig vold som ingen vil ta skade av. Den «nye» volden er mer spekulativ og har et sadistisk preg. Den vekker avsky hos leseren. Grunnen til at enkelte leser dette, er at de pirres av nysgjerrighet overfor det uhyggelige.

Ifølge Dumas selger både sex og vold, men bare til en viss grad. Bare en liten del av publikum blir tiltrukket av ekstrem vold og sex. Gjennomsnittsleseren følger med til et visst punkt, og dersom innholdet overskrider denne «toleransegrensen», sier leseren selv stopp. Selv hadde Dumas lest noen «kun for voksne»-serier, bl.a. i Italia, og disse seriene kunne han ikke tenke seg å finne i hyllene hjemme i Amerika. Til det var det alt for mye grov sex. Å ha samleie på side 3 kan ikke engang påberope seg å være realistisk (latter fra publikum).

Ideer til sine egne serier hentet Dumas ofte fra slekt og venner. En gang han ville at den eldste sønnen skulle lære seg mer om nødvendigheten av å arbeide, ba han ham om å rake løv i hagen. «Hvor lenge må jeg gjøre det?» sa sønnen. «Det er bra om du holder på fram til lunsj,» svarte Dumas og mente at det var passende. Men da han tittet på kjøkkenet to minutter senere og så sønnen lage seg smørbrød, spurte han: «Hva holder du på med?» «Jeg har lunsj.» Denne historien brukte han senere i Trixie.

Under sitt foredrag brukte Dumas en overhead til å tegne på for å kunne illustrere sine poenger. Disse tegningene ble i pausen revet vekk av publikum og forlangt signert av Dumas. Noe han gjerne gjorde.

Alf Thorsjö stod for tur etter pausen. Han er den svenske redaktøren av Knasen/Billy. Han hadde alltid hatt lyst til å bli tegner, men syntes selv at han aldri ble god nok, og ble derfor tegneserieredaktør isteden. Vi fikk en del eksempler på striper som var umulige å oversette fordi de var basert på amerikanske ordspill.

For at flest mulig skal lese Billy i avisene prøver man å veksle mellom de stripene som har «akademisk humor» og de som har «bløtkakehumor». Dette for at de som kun foretrekker den ene typen, ikke skal gå lei av serien.

Så kom Pirinen. Han slentret opp og satte seg forsiktig ned før han begynte å fortelle uten å heve røsten alt for mye. Av innledningen til Hegerfors hadde vi fått vite at Socker Conny var blitt satt opp på teateret og hadde gått der over ett år. Socker Conny hadde sogar fått stemmer ved valget, og hans yndlingsvin hadde etter hvert blitt en realitet: Chatå Vadå. Pirinen begynte med en utredning om serierutenes form og kurver, og om prateboblenes varianter. Deretter gikk han mer inn på hvor han fikk inspirasjon fra. Hans far hadde under krigen flyttet til Sverige og blitt nødt til å lære seg svensk. Etterpå flyttet han tilbake til Finland og lærte seg finsk på nytt. Så flyttet han igjen til Sverige, og enda en gang måtte han lære seg svensk fra grunnen av. Men *serier* er et allsidig språk, så det er tingen.

Hans foreldre hadde engang en god venn som ble svært syk. Ikke mye koselig å vite at man har en venn på sykehuset som venter på å få dø. Men tiden gikk, og det gikk over et år før han endelig døde. Tidlig en søndags morgen sluknet han. Kona til vennen ringte derfor hjem til Pirinens foreldre for å fortelle den triste nyheten. Men disse ble sinte fordi noen ringte dem tidlig en søndags morgen og vekket dem for å fortelle noe som de hadde visst et helt år. God natt og adjø. (Mye god latter fra publikum.) Joakim Pirinen ristet på hodet og sa at *det* hadde gjort inntrykk.

På albumet om *Socker Conny* hadde han brukt 1/2 år. Egentlig ville han brukt to år, men pengene rakk bare til 1/2 år. «Så kommer folk og spør om *Socker Conny* kommer hver måned!» (Mer god latter fra publikum.)

Meningen er at det skal komme enda et album til jul med en del gammelt stoff og mye nytt. Bare det blir ferdig.

På spørsmål fra publikum sier Pirinen at han ikke lar seg påvirke av all

Koo Falk

Per Dunell

rosen og den fine omtalen fordi han ikke tror at det han gjør er spesielt bra. Nytt forslag fra publikum: «Men når så mange forskjellige gir deg så mye ros, må det vel være noe i det?» «Ja, når du sier det,» svarer Pirinen, og publikum ler enda mer.

Øyvind Braaten

Sture Hegerfors og Joakim Pirinen

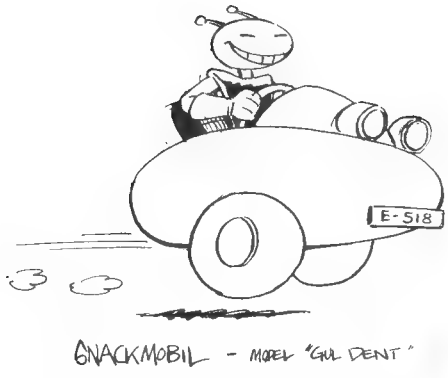

SNACKMOBIL – MODEL "GUL DENT"

TEGN er stolt av å ha premiere på en splitterny norsk tegneserie. Det er Bjørn Ousland og forlaget Gevions nyskapte kreasjon — SNACKMAN.

Rapport fra Snop City

–Var det penger jeg ville ha, hadde jeg gått til reklamen. Dette sa den unge serietegneren Bjørn Ousland i et intervju med Tekst & Tegning i fjor. Han har truffet et bevisst valg i så måte. Etter et år på Westerdals Reklameskole i Oslo kom han som en av de første europeere in på The Joe Kubert School of Cartoon Art i USA. Nå er han serietegner på heltid, knyttet til forlaget Gevion. TEGN er som alltid tidlig ute og kan som den første publikasjon i verden offentliggjøre hans nye serie, *Snackman*.

Med denne serien har Bjørn Ousland, i samarbeid med Terje Nordberg og Dag Kolstad, skapt et helt nytt tegneserieunivers, der godter, varme pølser, potetgull og annet snop spiller en sentral rolle. Serien foregår i Snop City, som ligger et eller annet ikke nærmere definert sted i verden. Tegneren og forlaget har store ambisjoner med serien. Bjørn Ousland sier om målgruppen:

–Den retter seg til Donald-publikummet. Den skal kunne leses av alle. Carl Barks er den store inspirasjonskilden. Tidligere var jeg mer interessert i voksenserier, ikke minst science fiction, så jeg gikk ikke Barks nærmere etter i sømmene. Men da jeg begynte med Snackman, studerte jeg Barks nøye først. Barks snur alltid om på hovedpoenget, og dette har jeg også gjort i Snackman; når han ser ut til å bli den store helten, går det likevel alltid galt på slutten.

–Hvordan vil du beskrive Snackmans personlighet?

–Han er optimist, men han kan bli gretten når andre ødelegger for ham. Derfor kjørte vi Snackboy inn i serien. Han skal alltid hjelpe Snackman, men når det ser ut til å gå bra, ødelegger han for ham likevel. Men Snackman kan ta et nederlag med et smil, og det store målet hans er å være helt. Det er det han *er*.

–Hvordan har dere tenkt å markedsføre serien?

–Forlaget kommer til å gå til firmaer og se om de vil bruke Snackman i reklameøyemed. Dessuten skal Postverket trykke seien i en skoledagbok, og da blir den iallfall sett. 20 000 skolebarn vil sitte og se Snackman hver dag gjennom hele skoleåret. Men det kanskje viktigste nå blir å produsere en del søndagssider for aviser og eventuelt for ukeblader.

Snackman kommer først ut som julealbum mot slutten av året. Deretter er det snack om å lage et eget hefte, med for eksempel utgivelse en gang i måneden. Dette vil føre til at forlaget må involvere flere tegnere. Ousland er interessert i å skrive flest mulig av manusene til det de andre skal tegne.

–Hva er ditt mål med serien?

–Først og fremst å lage en god tegneserie. Dette er viktigere enn å ha noe spesielt å si med den. Det er heller ikke noe mål i seg selv å tegne bra; det er *helheten* som teller. Jeg skulle gjerne få fram noe av det magiske som fantes i de historiene man leste som barn og fremdeles husker, og som spesielt Barks hadde. På skolen i USA var det noe vi kalte «narrative art»: Når du leser en serie, skal den gli lett og ha en god sammenheng mellom tekst og bilder. Det skal være en balanse, selv om du noen ganger lar bildet dominere, mens du andre steder har mer tekst. Leseren skal ikke være i tvil om hvor han skal se.

–Hvor mye kan du produsere i løpet av et år?

–Jeg kunne nok klare å tegne to sider om dagen, men så går det vekk mye tid til å skrive manus, sitte i møter, delta i den tekniske produksjonen av serien og så videre. Kanskje jeg kan klare 200–250 sider i året.

–Har du noen andre planer?

–Jeg er i gang med et stort prosjekt, en realistisk tegneserie på mange sider. Temaet er fra norsk historie. Men det tar tid før det blir ferdig. Jeg har faktisk holdt på i et år bare med synopsiset (første manusutkast). Det er veldig ambisiøst, men jeg vil ikke si mer nå enn at det dreier seg om en spesiell person og et spesielt årstall . . .

Tor Ødemark og Jon Gisle

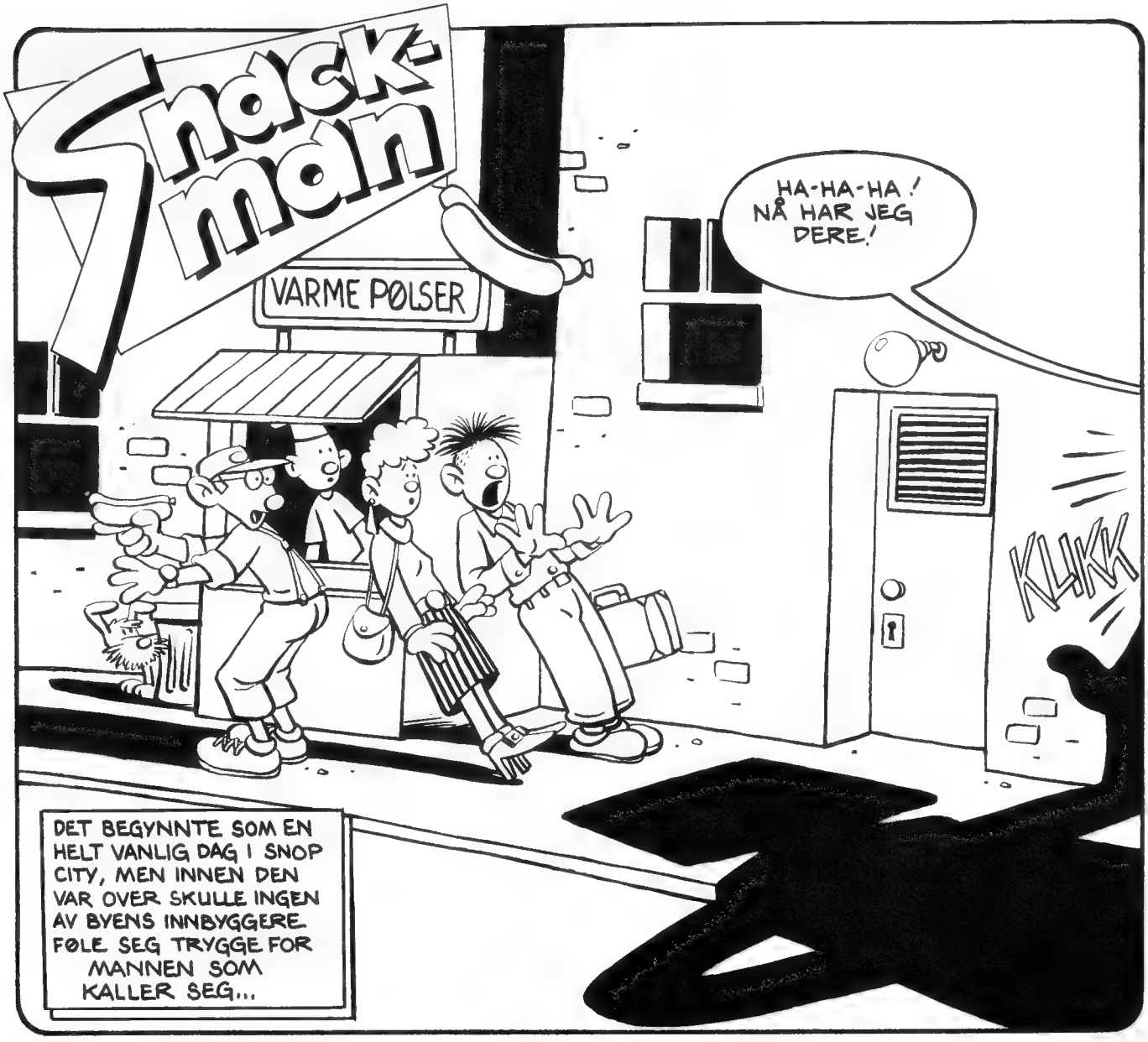
Snack-man
VARME PØLSER
HA-HA-HA! NÅ HAR JEG DERE!
KLIKK
DET BEGYNNTE SOM EN HELT VANLIG DAG I SNOP CITY, MEN INNEN DEN VAR OVER SKULLE INGEN AV BYENS INNBYGGERE FØLE SEG TRYGGE FOR MANNEN SOM KALLER SEG...

VIDIOTEN

AV BJØRN OUSLAND

* LEGGSKINN = PØLSEBRØD

HEI! SE Å FÅ HENDA I GIR, JEG KAN IKKE VENTE HELE DAGEN PÅ ET PAR SLANGER!
HVA I...
VÆR'S GOD!
SPRUUUT!
HVA I ALLE TOMATER! JEG ER GLAD I KETCHUP, MEN DET FÅR DA VÆRE GRENSER!
TUT TUT
BZZZZZ
!?
HVA FOREGÅR HER?
DE HAR DET SAMME TOMME BLIKKET SOM PØLSESELGEREN.
NORGE RUNDT HVIS JORDEN ER FLAT...
...IKKE BARE DET! DET SER UT SOM HELE BYEN GÅR I TRANCE.
VÆRET I MORGEN BLIR OVERSKYET!

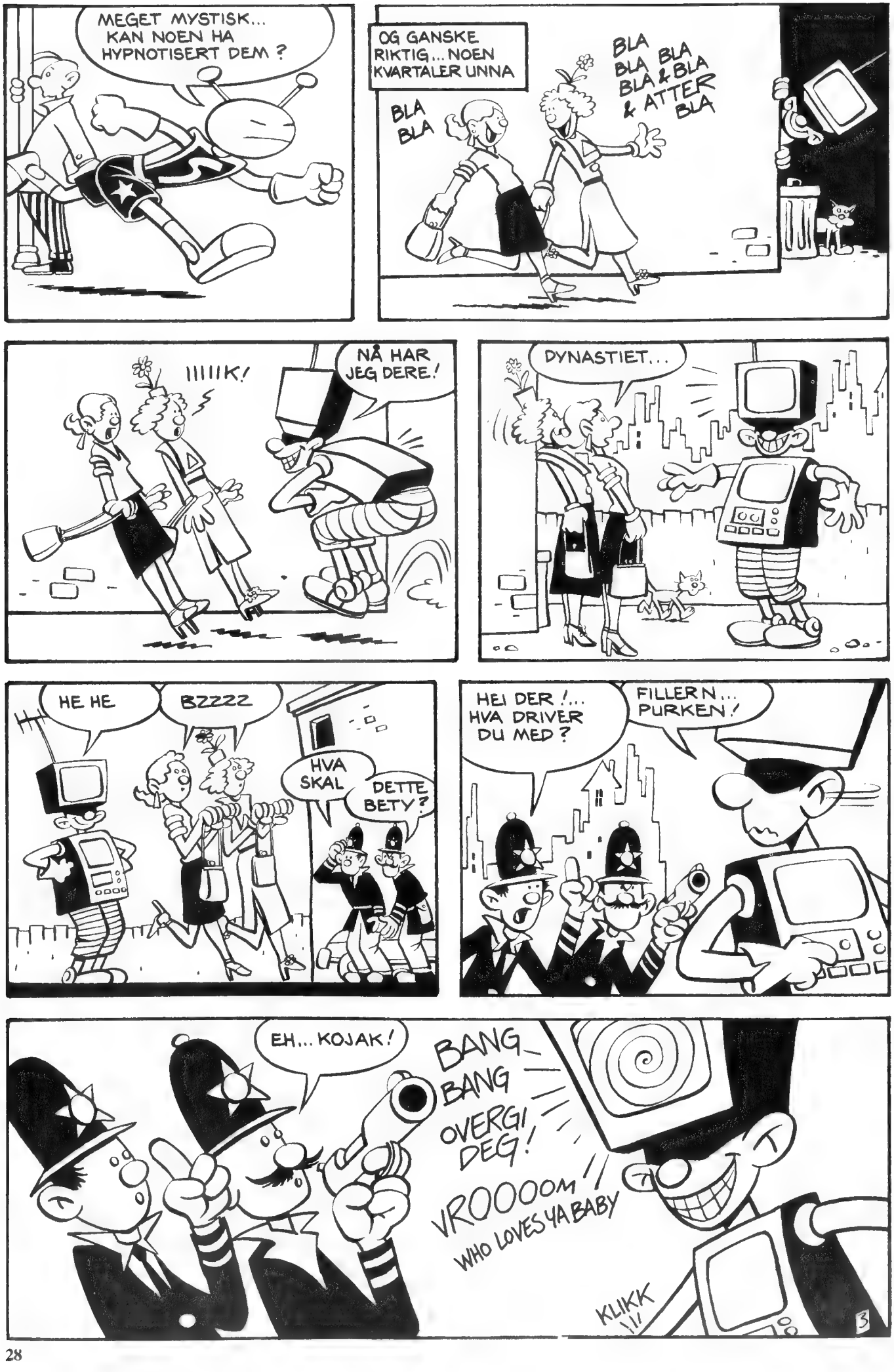
MEGET MYSTISK... KAN NOEN HA HYPNOTISERT DEM ?
OG GANSKE RIKTIG... NOEN KVARTALER UNNA
BLA BLA
BLA BLA BLA BLA & BLA & ATTER BLA
IIIIIK!
NÅ HAR JEG DERE!
DYNASTIET...
HE HE
BZZZZ
HVA SKAL DETTE BETY?
HEI DER !... HVA DRIVER DU MED ?
FILLER N... PURKEN !
EH... KOJAK!
BANG BANG OVERGI DEG!
VROOOOM !!
WHO LOVES YA BABY
KLIKK !!
3

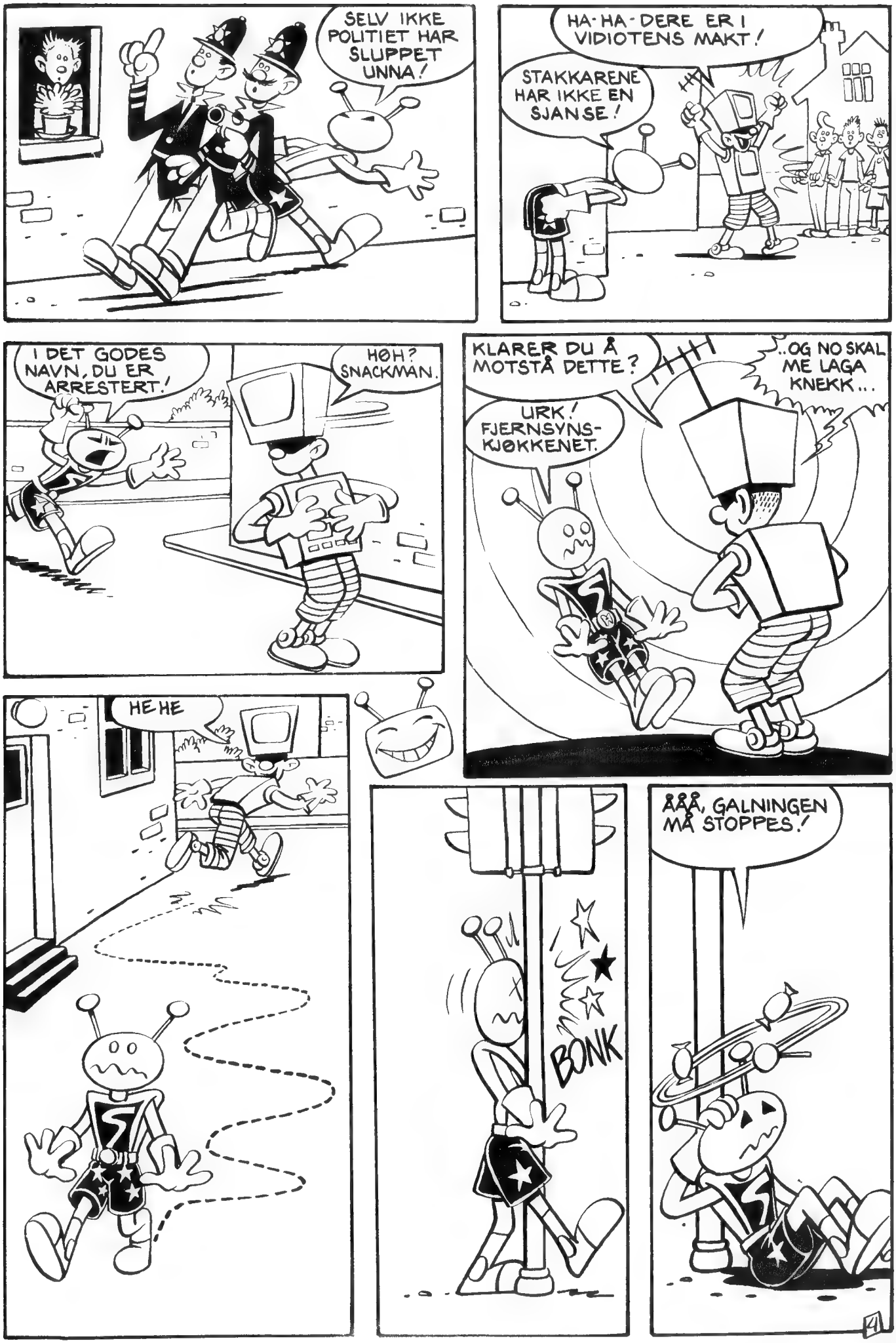
SELV IKKE POLITIET HAR SLUPPET UNNA!
HA-HA-DERE ER I VIDIOTENS MAKT!
STAKKARENE HAR IKKE EN SJANSE!
I DET GODES NAVN, DU ER ARRESTERT!
HØH? SNACKMAN.
KLARER DU Å MOTSTÅ DETTE?
..OG NO SKAL ME LAGA KNEKK...
URK! FJERNSYNS-KJØKKENET.
HE HE
BONK
ÅÅÅ, GALNINGEN MÅ STOPPES!

RÅDHUS
JEG FÅR TY TIL VIDIOVOLD... FYREN SKAL FÅ BANK!
BZZ... HER KOMMER SUPERMAN!
BORGER-MESTER!?
BZZZZ..
BOFF
SNACKMAN! VI KAN IKKE LA DEN GALNINGEN FORTSETTE Å HYPNOTISERE SVAKE FOLK!
KLUKK
SE HER...
... JEG FANT DETTE BREVET I LOMMEN MIN, DET ER UNDER-SKREVET VIDIOTEN.
BZZZ..
HAN KREVER FULL KONTROLL OVER TV-STASJONEN FØR HAN SLUTTER MED HYPNOSEN...
NOE VED DENNE SAKEN STINKER...

JEG SKAL FIKSE DEN OMVANDRENDE TITTEKASSA!
HYPP BLAKKEN!

HVOR HAR VIDIOTEN BLITT AV?
BZZZ VRINSK
TV-STJ
HALLO GODTFOLK

...NÅR VIDIOTEN FÅR BESTEMME, SKAL DET BARE BLI TEGNEFILMER, ROCKEVIDEOER OG MANDAGSFILMER!
HUFFDA! HAN ER I TV-HUSET ALLEREDE!

BZZZZZ...
HELE GJENGEN MÅ VÆRE HYPNOTISERT DER INNE!

BRA JEG IKKE ER MØRKREDD!

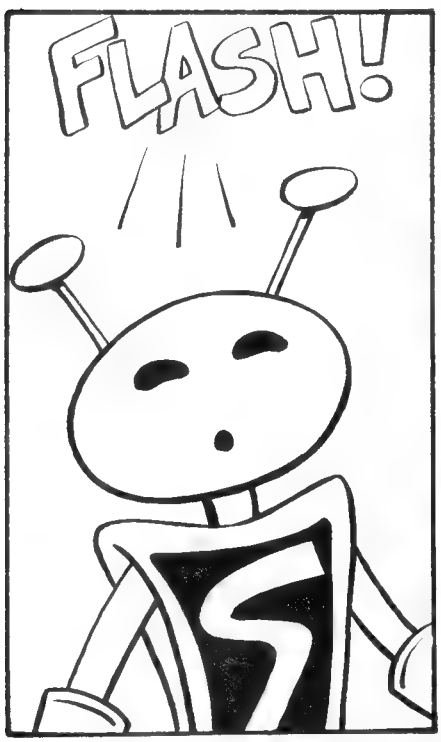
FLASH!

VELKOMMEN TIL STORE STUDIO, KJÆRE TV-TITTERE!
DERE SKAL NÅ FÅ SE VIDIOTEN BESEIRE SNACKMAN FOR ANNEN GANG!
DETTE BLIR SPENNENDE FOLKENS... VI VET AT INGEN KAN MOTSTÅ VIDIOTENS HYPNOSE...
VIDIOTEN GÅR TIL ANGREP!..
6

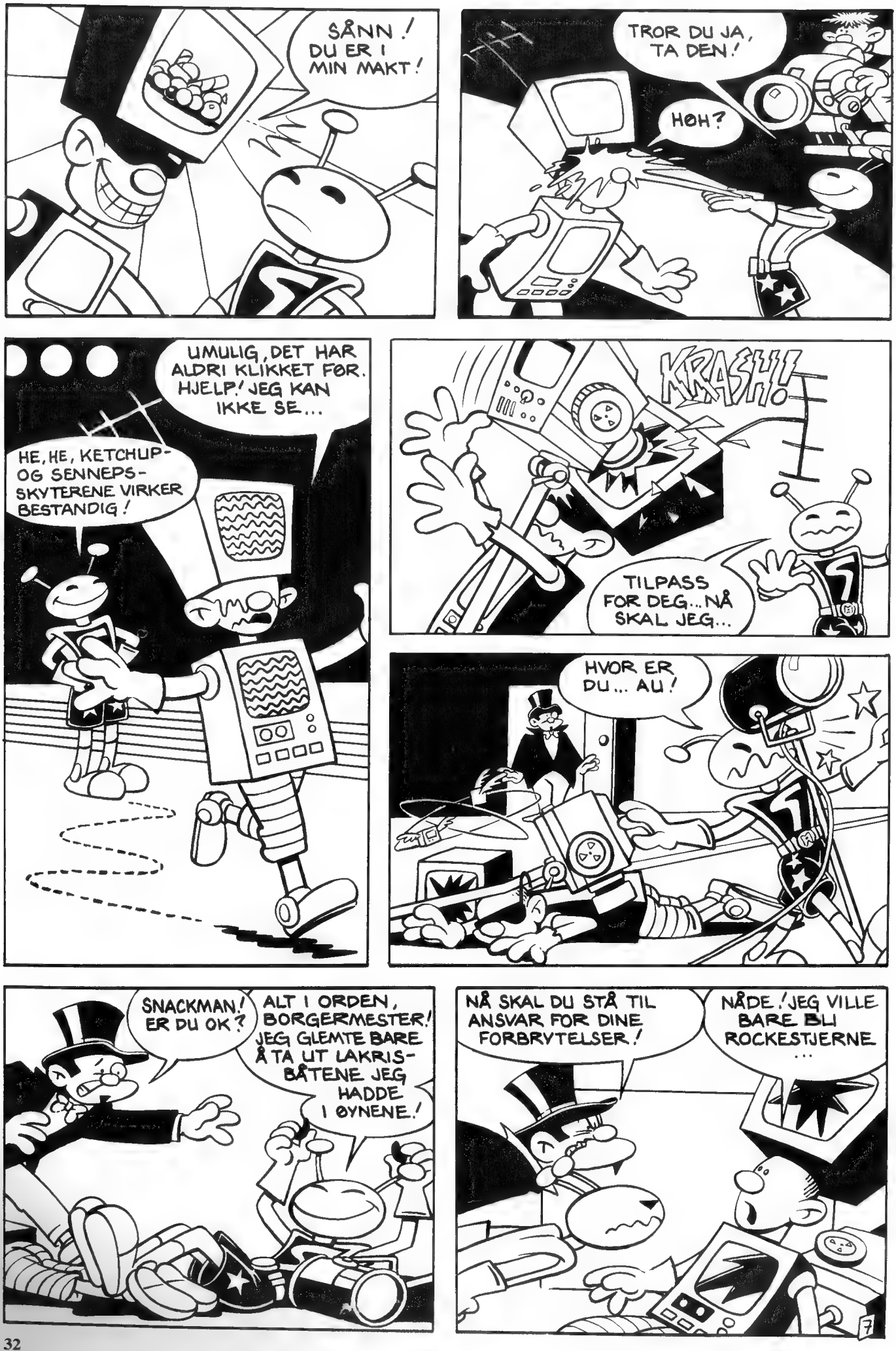
SÅNN! DU ER I MIN MAKT!
TROR DU JA, TA DEN!
HØH?
UMULIG, DET HAR ALDRI KLIKKET FØR. HJELP! JEG KAN IKKE SE...
HE, HE, KETCHUP- OG SENNEPS- SKYTERENE VIRKER BESTANDIG!
KRASH!!
TILPASS FOR DEG... NÅ SKAL JEG...
HVOR ER DU... AU!
SNACKMAN! ER DU OK?
ALT I ORDEN, BORGERMESTER! JEG GLEMTE BARE Å TA UT LAKRIS- BÅTENE JEG HADDE I ØYNENE!
NÅ SKAL DU STÅ TIL ANSVAR FOR DINE FORBRYTELSER!
NÅDE! JEG VILLE BARE BLI ROCKESTJERNE ...

OG DA MÅ JEG FÅ SPILT VIDEOENE MINE. DEN ENESTE MÅTEN Å FÅ DET TIL ER Å KONTROLLERE TV-STASJONEN!
MEN NÅ ER ALT ØDELAGT... BUHUUU!
FANTASTISK!
JEG ER UNDERHOLDNINGS-SJEF HER! DET VAR ET FLOTT SHOW, SUPER KOSTYME!
DU KAN IKKE LA HAM SLIPPE UNNA, BORGERMESTER. TENK HVORDAN HAN PÅVIRKET BEFOLKNINGEN. OG HAN KAN GJØRE DET IGJEN!
DU HAR RETT SNACKMAN.
SEERENE ELSKET DEG! SKRIV UNDER HER, SÅ BLIR DU STJERNE!
DET ER SNART VALGKAMP... TROR DU IKKE VI TO KAN KOMME TIL EN ORDNING.
VEL... DET BEVISER BARE ÉN TING...
HURRA FOR VIDIOTEN!
...AT SKAL MAN BEHOLDE POPULARI-TETEN MÅ MAN FØLGE MED I TIDEN!
...ER DU KLAR TIL Å FILME, SNACKBOY?
& THE SNACKS

KATTEN

SOM TEGN – KVINNEN SOM SYMBOL

ved Finn Bjørklid

«Ikke engang de gamle egypterne hadde en konsekvent holdning til kattene sine, og det finnes ingen god grunn til at vi skal ha det heller.»

Ordene er John Gilberts, herved er de våre. I dette essayet fortsetter Finn Bjørklid sin jakt på kattens vesen, slik det kommer til ulike uttrykk i menneskets oppfattelse. Spørsmålet er, hva er kattens sanne kjønn?

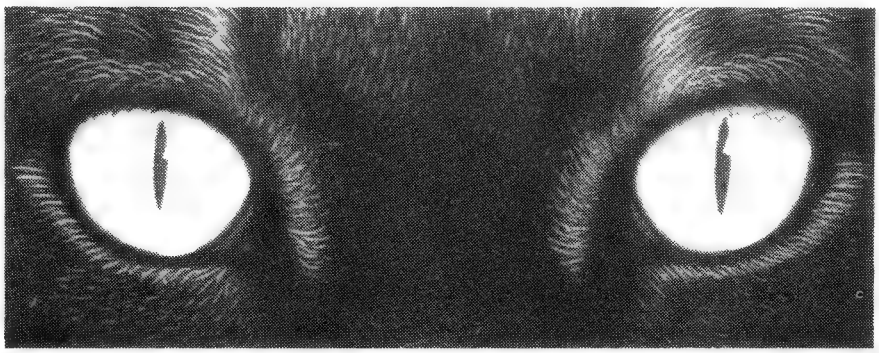

Jeg har en katt på besøk. Det er en usedvanlig vakker katt. Grønne øyne og kullsvart pels. Bare noen få hvite hår på brystet. Ellers helt svart. Bortsett fra klørne. De er også hvite. Jeg kjenner den nå. Den kjenner meg. Den skotter på meg, lenge. Øynene glir langsomt igjen og skjuler de to horisontale irisstripene. Beveger jeg meg svakt, sperrer de opp, granskende. Vaktsomme. Det er en vakker katt. Den er kjælen. Den smyger seg inntil meg, gnir hodet mot beinet mitt, fram og tilbake. Rekker jeg hånden ut, forsiktig, og stryker den sorte pelsen, vart, slutter den ikke å male. Den lar seg klø en eller to ganger bak øret. Brått hiver den seg rundt og setter ti lange klør i den mest kjøttfulle delen av håndbaken. Hoggtennene glefser til, kvasse.

Jeg unnlater å gjøre motstand og den mister snart interessen etter å ha forsøkt et av sine beste hves ved å rulle ut en tynn, rød tunge og blotte de innerste tennene. Deretter gjenopptar den kattemalingen og stryker seg atter forførerisk inntil meg.

Jeg holder meg rolig. Jeg lar meg ikke lure. Ikke på en stund. Jeg kjenner den.

Hun er en lumsk og pervers morder.

Katten som mer enn en katt

Katten består av langt mer enn bare pels og hale, uutgrunnelige øyne og skarpe

klør. Dens vesen innbyr også til en flertydig symbolverdi av klar emosjonell art. Den er i alle fall tosidig, to ytterpunkter av det moderate begrep «katt». På den ene siden er den det uskyldige kjæledyret som aldri har vokst fra gleden av å ligge i solen og hvor en skål fløte er målet for det ytterste begjær. Den andre siden er mørkere og mer grusom. Det er nattsiden av en mytologisk katt som beviselig kan se i mørke. Folkeeventyrenes urovekkende heks, den gamle, skumle konen som gander, hadde selvsagt en katt som følgesvenn. Deres felles farve var sort. Denne katten står i forbindelse med djevelen. Belsebub (Beelsebul) var dens navn. Eller Lucifer.

Ytterpunktene kan også forenes uten nevneverdige inkonsekvenser. I Tore Stubberuds debutbok er det en avdeling prosadikt kalt «Katteliv», hvor han skarpt pensler opp følgende iakttakelse: *Katten er, på samme tid, uendelig tam og uendelig vill. Den kan sitte på brodert sofapute med blod i munnvikene. Og ingen reagerer.*

En av de mest berømte katter i nyere tid er kunstneren Robert Crumbs skapelse Fritz the Cat. Han er, som en samtidig covertekst beskriver, absolutt hemningsløs i enhver henseende. Han velter seg gjennom skakke tegneserieruter i hasj og hor og flotte ord som bryter enhver form for anstendig moral og handlig. Fritz er tegneserien om en *cool cat*, og som så mange katter i kunsten, egentlig et menneske, formet bokstavelig etter et slanguttrykk og med alle de svakheter og drømmer som sekstiåras «vakre» mennesker kunne ha. Han var et av startskuddene til den amerikanske *underground movement* som både Abbie Hoffman og Kurt Vonnegut jr. kunne nikke gjenkjennende til.

Fritz har ikke noen ytterpunkter, men hele skalaen i sin pelskledde skikkelse. Han er et storbybarn, men ikke uten å ta med seg en del av kattens

Skåldet katt er redd kaldt vann.
Engelsk ordtak

vesen. I så måte kan man minne om at Fritz the Cat ikke bare går til sengs med sin egen søster, en katt som ham selv, men også med alle slags dyr: kaniner, strutser, hopper og en alligator. Dét er den sanne sodomitt.

I Rudyard Kiplings berømte eventyr «The cat who walked by himself» står det slik: *Men den villeste av alle ville dyr, var katten. Den gikk for seg selv, og alle steder var like gode for den.*

Den allegoriske katt

Høsten 1982 hadde Paul Schraders film «Cat People» premiere på norske kinoer. Den handler om et særegent søskenpar, spilt av henholdsvis Malcolm McDowell og Nastassia Kinski, som lever et uvanlig dobbeltliv. Han er prest og hun kioskdame, men om natten forvandles de to karismatiske skuespillerne til svarte leoparder. De er mer enn to katter, de er glupske rovdyr, som står utenfor samfunnet.

Som avvikere har de ingen andre enn hverandre. Igjen et incest-tema pluss sodomi, iblandet bondage. Og den som fortsatt ler, med et raskt Bertolt Brecht-sitat, har ennå ikke hørt de forferdelige nyhetene.

Denne filmen ble møtt med skarp kritikk, endog krav om sensur, men om man skreller bort den filmatiske be-

Fritz the Cat sammen med sin kattevenninne. Illustrasjon: Robert Crumb.

GARFIELD/PUSUR – en katt for sin hals

Da Gud skapte katten, tenkte han et par tusen år framover i tid på tegneseriene. Katter er perfekte for tegneserier. Katten er på en og samme tid dyp og uutgrunnelig, leken og kjælen, farlig kvass og klorende, morsom og full av slapstick. Det er en kattedimensjon som kan stå som selve definisjonen på tegneserien. Iallfall en bestemt genre, nemlig «funny animal».

Jim Davis' Garfield, med hans norske alibi Pusur, er den perfekte tegneseriekatt. Da den kom i 1978 innebar den også et brudd med tradisjonen. Til da hadde katten vært båret fram av det uskyldige i sitt vesen. George Herrimans «Krazy Kat» (1913) er den store unntakskatt, den naive uskyldigheten selv, men også helt kal, kal både som katt og zerie. «Felix» (1920) var en ren slapstick-katt på eventyr i mytiske land og dagdrømmer. Dertil med noen øyne som dekket halve hodet. «Cicero's Cat» (ca. 1950) var en katt med små krav i tilværelsen. Hun fungerte i kattens realistiske omgivelser som en måte å havne i uheldige situasjoner på. «Fat Freddy's Cat» av Gilbert Shelton (ca. 1970) har et lignende utgangspunkt, men er tross alt ikke blottet for evnen til infame skøyerstreker og ditto ironi. Garfields nærmeste slektning er nok Heathcliff/Mjaurits (ca. 1972). Også av utseende har de likhetstrekk, om enn Heathcliff er mindre morbid og mer «Dennis».

Bare Garfield er Garfield. Han er, som Hitler, infam av vesen. Om Jim Davis har skottet litt på både Fat Freddys navnløse katt og Heathcliff, er likevel Garfield hans egen skapning fullt ut. Og som de fleste katteskikkelser i tegneseriehistorien har også Garfield lite med genuine katter å gjøre. «Når sant skal sies,» innrømmer Jim Davis, «behandler jeg Garfield som et menneske i kattekostyme.»

Det er kanskje hemmeligheten bak Garfields enorme popularitet, en avisstripe som er spredt over det meste av verden og opptrer i flere bøker, alle bestselgere. Han er populær ettersom han er alt det vi andre kunne tenke oss å være om vi slapp oss løs. Garfield er feit, lat, gretten og kynisk. Hans største interesse er mat, og hvis han ikke spiser, sover han. En katt som er så selvopptatt som Garfield, har selvsagt ingen hellige kuer. Det er ikke hans ytre sider som tiltrekker først og fremst, for under hans gulstripete pels, bak hans coole ytre, aner man en mer barnslig katt, lett skremt og som gjerne vil bli elsket. Garfield uttrykker våre tanker («Once my eating gains momentum, it's hard to shut down»), følelser og lengsler. Dessuten er han morsom.

Man kunne lett mistenke at en serie om en katt, hvis viktigste karaktertrekk er dens enorme matlengsel, ville bli ensporet. Det er den da også, men for et spor! Bare de stedene Garfield kan tenke seg å dukke opp i: med dykkermaske i punchebollen, inni osteklokken, forspist i kjøleskapet (som er tomt), men de fleste situasjoner er egentlig svært hverdagslige for en hvilken som helst katt. Det er Garfield som er forskjellen.

→

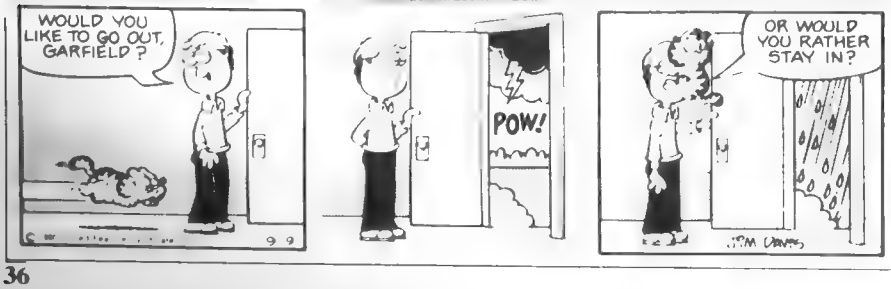

handlingen av tabuer, kan man ringe inn følgende kjerne: Menneskene blir som dyr, ustyrlige kattedyr som kan drepe av utilfredsstilt begjær. «Det dyriske og biologisk opprinnelige i vår natur blir det styrende,» skriver Jon Rognlien i en filmkommentar (Gateavisa 9-10/82), når «det sivilisert føyelig og rasjonelt tenkende mennesket mister kontrollen. Naturen tar kontrollen tilbake fra kulturen.»

Innerst inne er vi alle motivert av de samme instinkter som hos en katt. Katten har bare større mot og glede av å leve dem ut; det være seg mat, dovenskap, lek, sex eller enkel og grei mordlyst. Dertil med atskillig større eleganse. Mark Twain har sammenfattet det slik: «Hvis mennesket kunne krysses med katten, ville det forbedre mennesket, men forringe katten.»

Katten liker fisk, men vil ikke bli våt på labbene.
Fransk ordtak

En som har tenkt seg et resultat av en forbindelse kattedyr og menneske, er den feministiske tegneseriekunstneren Trina Robbins. «Min spesialitet er å tegne kvinner,» forteller hun. «Det er min overbevisning at kvinner tegner kvinner bedre enn menn.» Hennes strek er like gjennomført som hennes ideologi; en ren, klar linje, med hvite flater og svarte kontraster. Figurene er myke og langstrakte. Selv hennes mannsfigurer har en feminin anatomi. Trina Robbins er en enslig jonisk tegner i en overveldende mengde av doriske menn. Det har gitt henne en spesiell posisjon blant tegnere i alminnelighet og blant kvinnelige tegnere i særdeleshet. I 1970 var hun redaktør og bidragsyter i det første hel-kvinne-tegneserieblad i verden: «It Ain't Me, Babe». Like selvsagt er det at hun ennå ikke er oversatt til norsk.

«Jeg er gal etter katter,» forteller hun i et intervju med Ed Ward i 1976. I fanget har hun et hvitt monster av en katt ved navn Jean Harlow. «Stjernetegnet mitt er Løven. Til et visst punkt trodde jeg at den måten reinkarnasjonen fungerte på, var at om jeg levde et virkelig godt liv, ville jeg bli gjenfødt som en katt.»

Det var den ikke ukjente Vaughn Bodé som satte henne i gang (serieverdenens Jim Morrison, ifølge Gard Lunde). På midten av 60-tallet var Bodé ennå noenlunde straight og redigerte de første numrene av «East Village Other», en fri gateavis, og dessuten en tabloid med serier kalt «Gothic Blimp

Works». Bodé ønsket bidrag fra Trina, og hun realiserte en tegneserie hun lenge hadde gått og grublet på, *kattekvinnen Panthea*.

Når katten er ude, danser musene på bordet.
Dansk ordtak

Hennes egen forklaring er også interessant:

«Jeg spurte meg selv: hva er det menn gjør som er så suksessrikt, menn som Crumb og Spain? Jeg fant ut at hva de gjør i sine serier, er å kjøre ut sine fantasier med litt sex innimellom. Så jeg sa: OK, hva er det kåteste *jeg* noensinne har drømt om og aldri fortalt noen? Svaret kom: å kunne gjøre dét

med en løve! Selvsagt vet jeg at jeg *aldri* ville gjøre det i virkeligheten. Jeg vet at jeg ikke ville overleve det. Det ville gjøre vondt. Og slett ikke være særlig morsomt. Men som fantasi er det meget søtt.»

Tegneserien om Panthea, delvis løvinne, delvis kvinne, levde like lenge som Gothic Blimp Works — syv numre. Panthea kom til San Francisco fra Afrika. Hennes pelskledde underkropp med ditto hale må hun skjule for dekadente menn i et Greta Garbo-kostyme. Med en feministisk kvinnegruppe som ser henne som et slags urkvinnesymbol på den ene siden og en mannlig rockegruppe, The Mann Unkind (!), på den andre siden som akter å benytte henne i et perverst sceneshow à la Alice Cooper, blir Panthea jaget vilt. Hun fanges og befries, fremstår som en hjelpeløs kattunge, men se: trengt opp i et hjørne er hun en løve. Kattens vesen, eller

I mørket er alle katter grå.
Norsk ordtak

Trina Robbins løvinne Panthea, et resultat av en krysning mellom løve og kvinne.

løvens, er likevel ikke kjernen i denne serien, men derimot kjønnskampen, fremstilt som en urban krig.

Tegneseriens fantastiske kvinner, fantastiske i den forstand at de er mennesker som er «more than human» og har egenskaper utover det menneskelige, er fremstilt som katter inntil det kjedsommelige. En av de få kvinnelige motstandere Lynvingen (Batman) har, er Kattekvinnen. Det nye forlaget Gevions krimblad Magnum har en kvinnelig superhelt, nemlig Cat Claw. Den er verken bedre eller verre enn en hvilken

Gevions «Cat Claw»-superheltkvinne i typisk positur. Er det noen forskjell mellom sparkepiker og rytmisk sportsgymnastikk?

Garfield er ikke alene i verden, selv om han er seg selv mer enn nok. Nærmest står Jon Arbuckle, hans eier, basert på Jim Davis selv. Jon er den som må betale for Garfields etegilder. Han er ikke bare en selvplagende katteeier, men også romantisk og overmåte tålmodig. Han lever med og aksepterer sin katts mange nykker slik en filosofistudent på studielån suger kunnskap. Det nære forholdet mellom katt og eier har også en annen forklaring. Deres gjensidige avhengighet går også ut på at Garfield trenger et kjøleskap han kan plyndre, mens Jon utnytter Garfield til å få besøk av den kvinnelige veterinæren på stedet.

Det tredje hjulet er Odie, hunden og «nullet» i serien. Det finnes omtrent ikke den ting Odie ikke blir utsatt for, mens de andre ganger er «partners-in-crime». Odie er en usannsynlig hund, liten, med lang hals og tungen alltid hengende ut pluss et konstant fårete uttrykk. Det er en hund som bare en katteelsker kunne ha skapt. Garfield selv har uttalt at han hater alt, men elsker en ting, nemlig å hate hunder. Likevel er det et kjært søskenforhold mellom dyrene. Garfields kjærlighetserklæringer kan ha Krazy Kat-kvaliteter. Som når han spiller ball med Odie og Odie er ballen. Odie selv mottar denne med stoisk entusiasme og mister aldri humøret. Hvilket er utrolig nok.

Garfield har et svakt punkt, en kattekvinne ved navn Arlene. Til tross for forelskelsens store høyder, er det en han elsker i enda høyere sfærer: seg selv. I valget mellom å sitte og beundre Arlene eller seg selv i et speil, er valget klart. Ikke desto mindre tilbringer Garfield ganske mye tid sammen med Arlene. Det er antagelig i mangel av speil.

Andre bi-personer finnes også i serien. Som Jons mor og far, et postbud, en teddybjørn og veterinæren Liz. Alle er en enkel match for Garfield.

Garfields selvopptatthet er det store og vesentlige poenget i serien. Jon tar seg enkelte ganger nær av det. Som en morgen Garfield står opp, kommer over bordet med armene utstrakt, smilende, og sier «Heeelooo there», hvoretter han passerer sin kjære herre og går bort til den fulle kaffekoppen hans i stedet. Jon kommenterer med halvt senket (= oppgitte) øyelokk: «That's me, Jon Arbuckle, second fiddle to a coffee bean.»

«Stundom føler jeg meg en smule tåpelig ved å ha et yrke hvor jeg lager morsomme tegninger av katter. Kanskje burde jeg ikke ha den følelsen så

→

lenge det finnes enda tåpeligere mennesker som betaler meg for å gjøre det,» kommenterer Jim Davis. Men det han gjør, gjør han bra. Han har en ren og klar strek. Enkel, men uttrykksfull som trafikkskilt med umiddelbar gjenkjennelse. Hans understatements glir godt. I en stripe ser vi Garfield snike seg fram med infamt glis mens han tenker «Cats are invincible». I den andre ruten ser vi han klore til en svær bulldog. I den tredje og siste ruten en oppgitt Jon og veterinæren Liz som bandasjerer inn hele Garfield. Dialogen er som følgende:

Jon: –How long will he be in that body cast, Doc?

Liz: –About a week.

Garfield: –I could've guessed as much.

Tørrvittig humor? Javisst, men den må oppleves i øyeblikket. Det er de stunder Garfield er stor. ●

Av Tor Ødemark og Finn Bjørklid

som helst gjennomsnittlig Marvel-serie. Cat Claw oppnår sine kattekrefter fra en radioaktiv katt, om jeg har forstått riktig. Det må være et tankekors for alle de fjellvandrere som for tiden kan risikere å møte ekte, norske reinsdyr, selvlysende. Samtidig kan jeg ikke la være å undre meg over hvor upraktisk kvinnelige superhelter kler seg om målet er effektiv forbryterjakt. Cat Claw har en minimal bikini og nettingstrømper, og fremstår ikke som noen katt, men som en utbrettspike. Skjønt for alt jeg vet kan Cat Claw blant leserne være et utmerket fikseringspunkt for guttungene og et identitetsobjekt for småpikene.

Den erotiske katt

I sin bok «Dagligt Liv i Norden i det sekstende Aarhundrede» forteller Troels-Lund at det var en skikk at den unge hustru medbrakte en katt til sitt nye hjem. Tradisjonen tro skulle hun så lempe katten inn i hvert rom før hun selv gikk inn. På den måten sikret hun lykken med seg i den nye tilværelsen.

I 1981 utga det lille amerikanske forlaget Kitchen Sink Reed Wallers «funny animal novel», et seriehefte med tittelen «Omaha — The Cat Dancer». Omaha er en ung og vakker kattekvinne, som viser sine talenter som nakendanser i herreklubben Kitty Corner. Hun er en suksess i det ytre, men stille og kjærlighetshungrende i det indre. Hun har ingen katt å kaste inn i de rommene hun trår inn i sammen med vennen, Chuck, som hun har satset livet på. Hun kaster seg selv, med all den tvil og usikkerhet hennes «talenter» har gitt henne.

Tvilen ligger i hennes vesen, ikke som katt, men som kvinne. Den kvinnelige skjønnheten i alminnelighet, i den psykologiske mening, karakteriseres av passivitet og narsissisme. Når hun søker kjærlighet, søker hun å bli sett, og dermed kan hennes seksuelle mål bli livsfarlige for hennes eget jeg, åpent eller nakent som hun legger det til skue for truende krefter utenfor seg selv, nemlig menn.

Det er alle disse kreftene og konfliktene som Reed Waller maner fram; den dekadente og gangsterstyrte verden av prostitusjon som til slutt truer med å ødelegge alle de kvinner som kommer innenfor nettet. Og nettets ytterste tråder styres av mektige menn i posisjoner høyt oppe i samfunnet.Omaha selv må stille spørsmålet om hun også kan stole på den ene mannen som hun har sluppet helt inntil seg; Chuck.

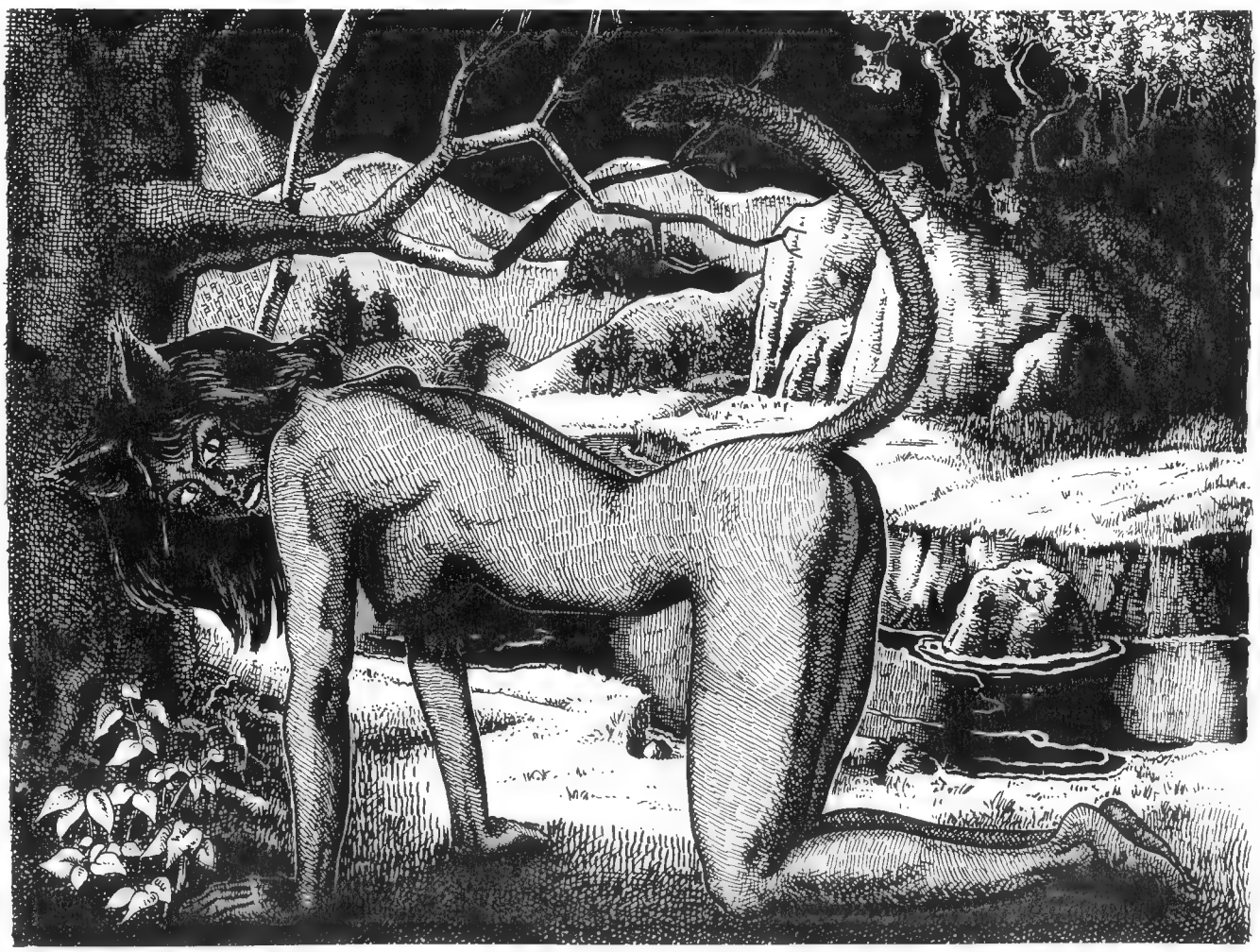

Finn Bjørklid

Omaha er ikke bare en kvinnelig stripper med hale, hun er pusekatt helt ut. «Reed Waller's first solo comic book rises right to the top of the heap in my opinion. OMAHA is a stunning debut and a darn good story in every way . . . », skriver serieeksperten Cat Yronwode.

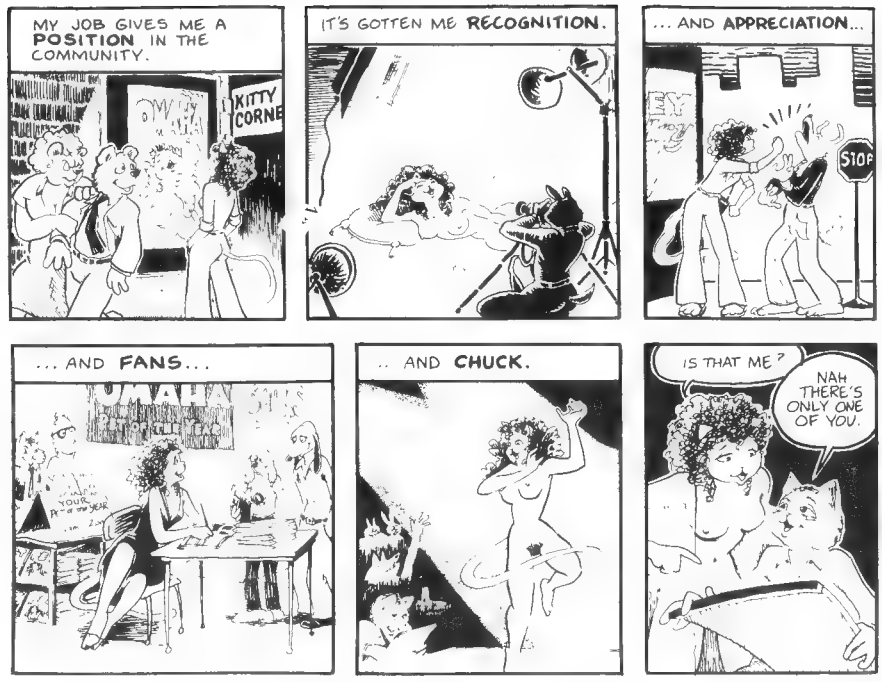

Det er en åpenhjertig historie med temmelig nærgående skildringer av varm sex på den ene siden og kald prostitusjon på den andre. Men hvorfor er Omaha en katt?

Psykoanalyse kan fortelle om drømmer fulle av de mest fantastiske bilder fra dyreriket. Sannsynligvis dekker disse allegoriene et allmennmenneskelig behov for enkle modeller som forklaringer av mer kompliserte forhold. Dyreidentifikasjoner innebærer at dyr blir tillagt (og må unngjelde for) de menneskelige egenskaper som vi avskyr. På samme måte kan de også stå for de egenskaper vi ser opp til.

Kvinnen er et tomt kar for maskuline forestillinger og hennes seksualitet er symbolsk sett en katts; glidende, malende og gåtefull. Omaha er således katt fullt ut, og i Reed Wallers forestilling, også et menneske med følelser og konflikter.

Han er som en katt fra Man — han tar med seg alt, unntatt halen.
Ordtak fra Man (England)

I billedmedienes mest banale drama, den amerikanske såpeopera som Dynastiet, er de sentrale skikkelser to kvinner, en lys og en mørk; en sympatisk og den andre mildt sagt det motsatte; Krystle og Alexis. Den siste, Tv-seriens heks uten katt, er selvfølgelig selv katten, som en slags omvendt antropomorf. Hun er katt i menneskeskikkelse, kvinne ettersom hun er katt og katt ettersom hun er (mørkhåret og ond) kvinne. Hvem eller hva er så da kattens motpol, den evig gråtende Krystle? Hun tilhører ikke den biologiske verden i det hele tatt. Hun er som navnet koder, ikke levende, men kunstig. Hun er en fontene, uskyldig — men sprutende.

Den feminine katt

Av alle symboler er katten først og fremst inkarnasjonen av hunndyret, quinden. At den kvinneforakten August Strindberg la for dagen, ikke forhindret ham i å elske katter, viser at koblingen katt = kvinne = katt = kvinne ikke nødvendigvis er universell eller automatisk. Så er det sagt. Kvinnen som katt, og vice versa, er kun én variant av de erotiske allegorier. Det ene betinger det andre, om aggresjon og seksualitet oppfattes som symbolsk beslektet og fremstår som to mer eller mindre likeverdige aspekter av lidenskapen. Dertil er den underliggende og klassiske konflikten mellom natur og kultur; dyriske instinkter kontra sivilisert opptreden, slik det behandles i både en film som Cat People og en serie som Panthea.

Franskmannen Guy de Maupassant (1850–93), sen-naturalistisk forfatter, så katten konkret som kvinne; lekende, men lunefull, pulserende av varme, men dog ikke til å stole på. Selv døde han på sanatorium som sinnssyk med syfilis i siste stadium. Og som symptomatisk for maskulin logikk, ofte like

Katten kommer alltid ned på beina.
Norsk ordtak

enkel som den er entydig, ble denne kjønnssykdommen ikke smittet mellom mann og kvinne, men fra kvinnen alene. Når 80-tallet har fått AIDS, en sykdom som dessverre mistenkeliggjør allerede utsatte minoritetsgrupper, er det ikke vanskelig å fatte hvilket uhyre syfilisen ble oppfattet som for over hundre år siden. Kvinnen var smittekilden, hun alene var det farlige kjønn som kunne angripe, besmitte og oppløse mannen. «It's a Man's Man's World», som James Brown synger.

Henrik Wergeland var overbevist om kattens sanne kjønn. Om historikeren Munthes sorte katt skriver han: «Brudens hansker er ikke hvitere eller bløtere enn dine poter; jomfruens hånd ikke uskyldigere; thi skulle der engang være blod på dem — hvem har da beregnet alt det, rosene har måttet utgyde for å pryde skjønnheten?»

Det er et av de bedre spørsmål i norsk litteratur.

En annen norsk forfatter som står oss nærmere er Jens Bjørneboe. I hans essaysamling «Politi og anarki» finnes to glimrende kattestykker: «Om en katt fra Napoli» og «Om en norsk skaukatt».

Om den første katten erindrer Bjørneboe: «Hun var det mest feminine jeg noen gang har sett, både når det gjaldt sjel som når det gjaldt legeme. Hun var lett og sped som en ung, ung danserinne, sky og følsom, blyg og engstelig. Hun var kvinne fra snushårene til halespissen, kjærlig og unnvikende, utfordrende og uforpliktet.»

Vakrere kan det ikke sies, ikke klarere heller. Og Bjørneboe, i hvis forfatterskap kvinner egentlig er stort sett fjerne eller helt fraværende, beskriver paradoksalt nok kvinnen nærest og varmest når han skriver om en katt. Nå viser det seg for både Bjørneboe og leserne at den napolitanske katten ved navn Antoinette, «for hennes kvinnelighets skyld», egentlig var en Antonius! Hun var han, men selv her, når kattens kjønn er det motsatte, er katten fortsatt hunkjønn. «Hver gang han er slem, kaller jeg ham fremdeles 'henne',» innrømmer Bjørneboe.

BLUEBERRY FIELDS FOREVER

Jean Giraud/Moebius er den mest berømte av dagens seriekunstnere. Av alle hans forskjellige arbeider, er den lange albumserien om westernhelten Blueberry hans mest kjente. Denne artikkelen ser på Blueberry som en reise i en spennende tegners personlige og kunstneriske utvikling.

Når man diskuterer serietegnere, er det særlig ett navn som påfallende ofte dukker opp: franskmannen **Jean Giraud,** også kjent under pseudonymene Gir og Moebius. Han er den naturalistiske tegningens Carl Barks. For det lesende publikum er han ikke bare den «flinke» tegneren, men også selve personifiseringen av begrepet «fransk estetikk» når man snakker om «å tegne som Moebius» eller «å ha en Moebius-lignende strek». For andre seriemakere er Giraud selve tegnernes tegner. Det ville han ha vært selv om han ikke hadde hatt publikumssuksess, men det har han med sitt mektige helte-epos: westernserien om Blueberry.

Tegneren

Jean Giraud er født 8.mars 1938 i Fontenay, rett utenfor Paris. Hans foreldre skilte seg da han var liten gutt. Det ble bestemoren som sto for oppdragelsen. Alt i ung alder begynte han å tegne, og i 11-års alderen tegneserier.

I 1954 begynte han på Skolen for Brukskunst, som nok ga ham et kritisk perspektiv på hans serie-entusiasme, men den underminerte på ingen måte hans begeistring for selve mediet. Selv forteller han at skolen hadde en meget streng arbeidsdisiplin, og selv om han ikke syntes mye om det, er han glad for det nå. «Derfor finnes det i dag ikke så mange gode realistiske tegnere, fordi de ikke lenger underviser i denne svært så omfattende, men lærerike måten.»

Samme år fikk han sin første serie på trykk, en western kalt «Les aventures de Franck et Jéremie», som gik i *Far West,* et av de mange seriemagasiner. Det samme året møtte Giraud Jean-Claude Mézières (senere kjent for «Linda og Valentin») som introduserte ham for bladet *Coeurs Vaillants,* hvor han illustrerte flere realistiske historier.

Etter det andre skoleåret dro Giraud til Mexico. Hans mor hadde flyttet over til en venn. Giraud brukte pengene han hadde tjent på Coeurs Vaillants til reisen. 17 år gammel, forteller han, lærte han marihuana, bop-musikk og sex å kjenne. Da morens forhold sprakk, var de begge snart tilbake i Frankrike, og i 1960 ble Giraud assistent til Joseph Gil-

lain (Jijé) på hans westernserie «Jerry Spring». Giraud innrømmer at dette var hans beste læretid og hvor Gillain nærmest rykket inn og ble den faren han hadde mistet.

Forfatteren

I 1961 forlot Giraud Jijé for å arbeide for *Studio Machette*, igjen en introduksjon ved Mézières, inntil 1963, da han kom sammen med manusforfatteren **Jean-Michel Charlier.** De skapte westernserien «Fort Navajo» (som fra neste år ble hetende «Lieutenant Blueberry») for det ukentlige *Pilote*.

Den andre halvpart av Blueberry-serien, den fransk-belgiske tegneserieredaktør og manusforfatter Jean-Michel Charlier, ble født den 30. oktober 1924 i Liége i Belgia. Etter å ha studert jus, arbeidet han i en rekke aviser. Rett etter krigen var han med på å skape flyserien «Buck Danny» for *Spirou*. Deretter ble kursen hans staket ut som leverandør av — som Anders Hjorth Jørgensen beskriver — «en rekke mer eller mindre bastante underholdningsserier med gode tegneseriehåndverkere ved tegnebordet». I 1959 var han med på å starte seriemagasinet Pilote sammen med René Goscinny og Albert Uderzo (begge kjent for «Asterix»). Her kom hans serier «Luftens ørner», «Buck Danny» og «Rødskjegg». Hovedverket er imidlertid «Blueberry» sammen med Jean Giraud, som siden 1963 har kommet i 25 album og har vært både en populær og kritisk suksess.

Charlier er meget produktiv, han behersker mange emner, har visjoner og kan bygge opp personer og intriger rundt disse. «Han organiserer hele samfunn og de som lever der, dirigerer ham etter eget forgodtbefinnende. Han er Gud!» beskriver Giraud sin andre halvpart.

Forfatterens interesse for politiske

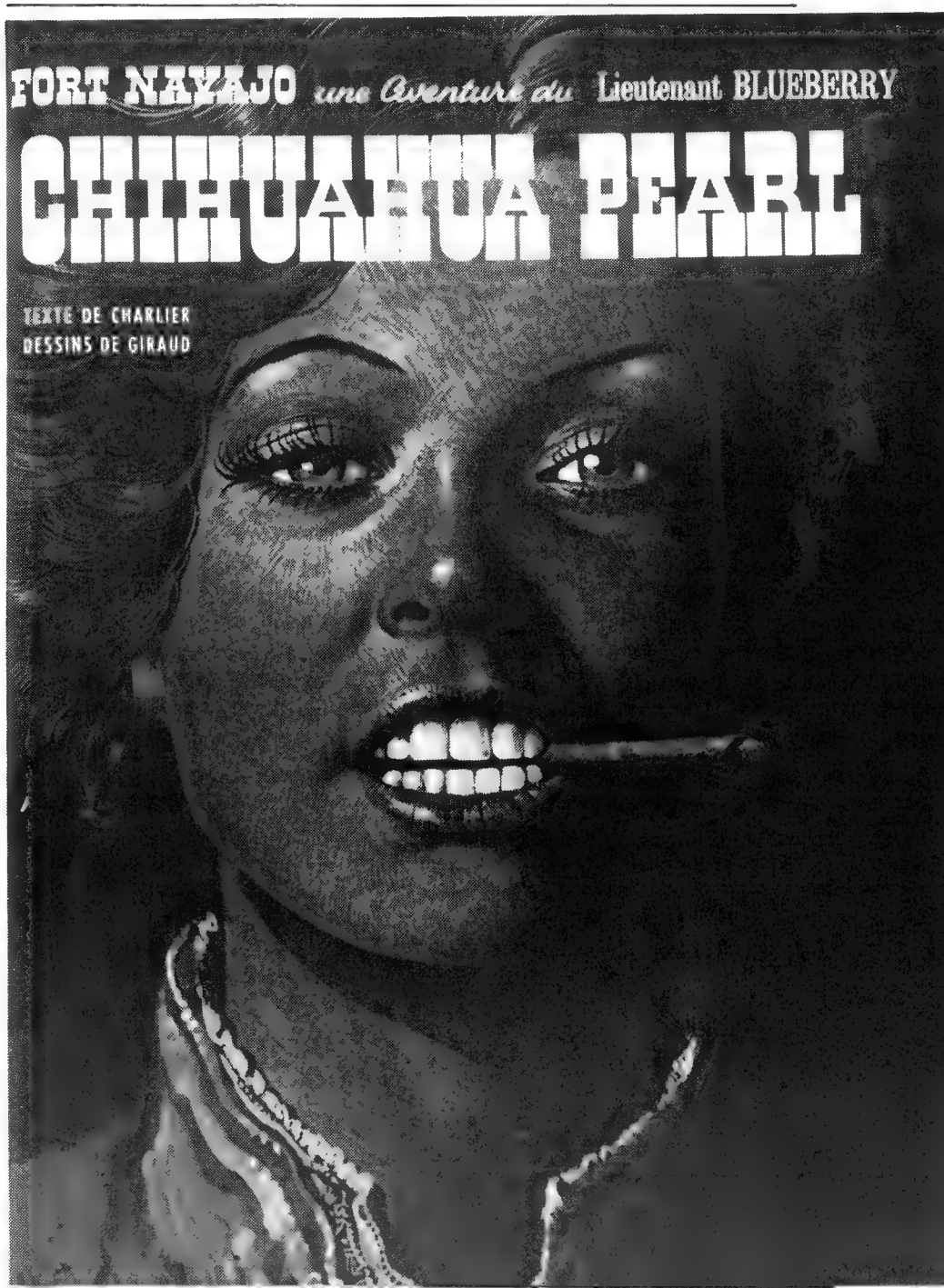

Chihuahua Pearl — en vakker og sterk kvinne, den mest fremtredende kvinne i Blueberry's liv. Formet etter Girauds egen kone.

renkespill og historiske detaljer er åpenbare, men også hans vell av underholdningsklisjeer. Riktigst er det nok å si at det er Charlier som har *fantasien*, men det er Giraud som har *forestillingsevnen*. Det er først og fremst det siste som har løftet Blueberry til de høyder serien rettvist befinner seg på. Jijé forteller: «Giraud har et talent for å leve seg inn i det han tegner, snarere enn å observere det.»

Særegen tegnestil

Blueberry er ikke Girauds hovedverk. Til det har han tegnet for mye. Men serien er hans kommersielle suksess, som også kan leses som en spennende tegners kunstneriske utviklig gjennom et kvart århundre. Den litt klønete tegneren som vi møter i første bind, et svakere speilbilde av læremesteren Jijés Jerry Spring-serie, er knapt sammenlignbar med den modne og friske kunstneren vi møter i de siste bind, to tiår senere. Underveis har forandringen og utviklingen med topper og mindre fall vært merkbare hele tiden.

Parallelt til den tegnestil Giraud møysommelig utvikler i Blueberry, med bred penselføring og tett pennmarkering av detaljer, splittes han kunstnerisk i to likeverdige halvdeler rundt 1973. Det er da han begynner å signere en annen type tegneserier under navnet **Moebius.** Som denne tegner han til egne manus, en slags utflytende fabelprosa — en blanding av science fiction og syredrømmer. Tegnestilen kan karakteriseres ved en enklere kontur med penn og påfølgende minutiøse prikker og småstrek for tredimensjonal virkning.

Mens han som Giraud er jordbunden, nøytralt naturalistisk, er Moebius grensesprengende, subjektivt dekorativ. Det er vanskelig å finne begreper som er dekkende, men under lesningen er tilstedeværelsen av de to stilmønstrene påfallende nærværende. I de siste fem-seks bindene av Blueberry merkes også hvor den kunstneriske schizofrenien holder på å oppløse seg selv og hvor Giraud blir influert av seg selv som Moebius. Naturalismen viker for klare dekorative element, men uten å tape det realisiske. I tredje omgang kan man observere at Moebius har utviklet seg videre. I John Difool-serien, som ligger utenfor denne artikkelen, er en renere tegnestil kommet, hvor de skraverte detaljene er dempet til fordel for en ytterligere klar linjeføring. Men ikke mer enn at Moebius fortsatt er Moebius. Og det hele er Jean Giraud.

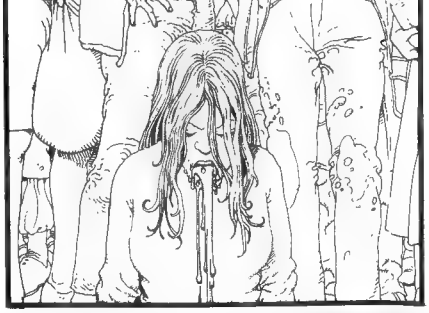

Tegneren Giraud som tegneren Moebius
og tegneren Giraud som tegneren Giraud
Moebius øverst, Giraud nederst.

Antihelten Blueberry

Serien om Blueberry er den kronologiske historien om eventyrene til en amerikansk kavalerioffiser, opprinnelig stasjonert ved Fort Navajo i villmarken i New Mexico. Tiden er de første årene etter den amerikanske borgerkrigen. Seriens action-fylte spenning tåkelegger de underliggende spørsmål, som hvem er egentlig Blueberry og hva er hans mål i livet (evt. serien)? Etter 25 album kan man fortsatt ikke være sikker, men man kan antyde visse trekk.

Serien er en lang historie om et menneskelig fall, en nedtur. Det er en som går til grunne ved sin skjebne, som han ikke selv er ansvarlig for, men en kasteball for omstendighetene. Serien er født i begynnelsen av sekstiårene, og den preges mer og mer av tidens tro på individuell optimisme. Blueberry er en grov, uvasket og kynisk anti-helt. En individualist i opprør mot kollektivet, asosial, men også manipulert og knuget av det militære. Det fører til en bisarr splittethet som nærmest understreker en unormal og paradoksal oppførsel; hvorfor er han i det hele tatt i hæren? Og hvorfor blir han der?

Vanligvis reiser Blueberry alene utenfor regimentet og helst i selskap med en forfyllet gamling ved navn McClure. Til tross for de vanskelighetene Blueberry møter, understrekes også hans dyktighet. Det er han som skyter raskest og det er han som har den rette militære strategien. Leserne vet det, Blueberry vet det, men omgivelsene, både mennesker og naturen, rotter seg sammen mot ham. Hva er det da som driver anti-helten etter hvert som han bare synker dypere og dypere ned i uføret? På siste side i det nest siste albumet antydes et svar: «Hvorfor forlater Tsi-Na-Pah oss? Han har ikke noe godt i vente i de hvites verden!» sier en indianerpike. Og Blueberry svarer: «Jo . . . Rettferdighet!»

Rettferdighet? Ikke bare på egne vegne styrer denne rettferdighetspatos Blueberrys handlinger, men den får ham også gjentatte ganger til å stille seg på indianernes side. Ved å knytte seg til de edle ville, smittes også noe av indianernes historisk nødvendige undergang over på antihelten selv. Midt i landskapet, på prærien eller ørkenen, som urfrihetssymboler, gjennomsyrer en merkelig fatalisme serien. Dét og en individuell stahet i en underlig blanding.

Første syklus

I begynnelsen, de første fem albumene — den første syklusen — er det ingenting som skiller Blueberry fra en hvilken som helst tradisjonell westernserie. Helten var riktignok formet etter utseendet til Jean-Paul Belmondo, men som alle ansikt i serien skulle dette forandre seg. Blueberrys fjes, faktisk hele hans fysiognomi, endrer seg. De fjerne pappskikkelsene til bifigurene oppnår etter hvert mer ekspressive og karikerte fjes, som uten å rokke ved realismen, antyder større troverdighet, om ikke karakter.

Allerede fra første side er Blueberry på indianernes side, men stivnakket militær disiplin tvinger ham til kompromisser. Det er en lang og skjematisk kamp, side etter side, med onde og gode mennesker på begge fronter, men det er først i femte album at disse viderverdigheter hever seg opp fra det trivielle. Først og fremst ved halvindianeren Crowes martyrium, en skikkelse som vokste. Nest da Blueberry tar seg inn i en gammel gruve, og det ender med at hele fjellet eksploderer mens helten & co raser vekk i en malmvogn. Det er første gang Giraud maner fram de mektige naturkreftene som Blueberry vekselvis er alliert med eller kjemper for livet imot.

Med sølvstjerne

Den andre syklusen er kort: ett album (6: «Sheriffen»). En parentes, men et interessant sidespor. En terrorisert by

hyrer Blueberry som sheriff. Med sine gode medhjelpere ordner han opp. Egentlig er serien en parafrase over Howard Hawks-filmene *Rio Bravo* og *El Dorado*. Historien er ikke særlig bemerkelsesverdig, men tegningene er interessante. Atmosfære og miljø pulserer, og menneskene har fått uttrykksfulle fjes og skikkelser, som gir autensitet. Dessuten er ørkenen forlatt til fordel for et sjeldnere bymiljø (i Blueberry-sammenheng). Noe tilsvarende møter vi ikke før i album 17, som det er spennende å sammenligne med. På siste side tar Blueberry avskjed med den første mer betydelige kvinnen, Katie, i serien, skjønt hun var nok ikke betydelig nok. Hun lover å vente på Blueberry, men han har ikke vært i Silver Creek siden . . .

Giraud er nå utlært i anvendelsen av filmisk montage og billedbeskjæring med fin utnyttelse av total, halvtotal og nærbilde innenfor tegneseriens rammer.»

Det hele utkjempes vinterstid. Gjennom en iskald koloritt, snø og frosne elver, fører Giraud leserne med på felttoget mot indianernes vinterleir. Det hele er selvfølgelig en parafrase over Custers nederlag ved Little Big Horn, med det unntak at indianerhateren General Allister og hans felttog så vidt reddes fra den totale utslettelse.

Ørken og gull

Den neste syklus er på to album, og de er kanskje sammen den beste og mest gjennomførte historie i hele serien. Nok en gang er Blueberry sheriff i en søvnig by og med McClure som assistent. Fra de mektige vintervyer som ble manet fram i forrige album, er scenebildet nå stikk motsatt: varme, tørke og en ildrød sol. Begivenhetene utløses av en tvetydig person, tyskeren Luckner, som har en løs mordanklage over seg, samtidig som han hevder å kjenne til en fantastisk gullåre i indianernes hellige fjell. Han opptrer som en fascinerende pendant til McClure-skikkelsen, men bak Luckner åpnes mer og mer bildet av en kaldblodig morder. Skinnet har bedratt, men skildringen er så psykologisk at leseren slites mellom sympati og mistillit for den fordervede Luckner og den alkoholiserte, men velmenende McClure.

Her viser Giraud mesterens klo, med effektfulle billedvinkler og beskjæringer. Penneskraveringene kaster seg dristig ut i overdådige fjell- og ørkenlandskaper i virtuøse panoramaer. Luckner er hovedpersonen, men naturen er den store fienden som både helt og skurk må kjempe mot.

Fra «Mannen med sølvstjernen». Her har Giraud vokst i fra alle tegneserieklisjéer.. Kunstneren har begynt å våkne, som han selv sier; «Mentaliteten, intelligensen og følelsene har startet»

Indianere og jernbane

Etter dette mellomspillet vender Charlier og Giraud tilbake til indianerne og deres håpløse kamp. Historien har utgangspunkt i byggingen av kyst-til-kyst-jernbanen, med Union Pacific fra øst og Central Pacific fra vest. Disse kappes, som kjent, om å få lagt flest kilometer med skinner innen de møtes. Og med alle midler. Den skumle parten hyrer Steelfinger, de mer hederlige Blueberry. Og natt og dag, ond og slem, intrigerer mot hverandre i tre album, hvor Steelfinger bl.a. lykkes i å opphisse indianerne. Han får som fortjent etter at Blueberry, the underdog, har blitt utsatt for all verdens urimelige anklager og misforståelser.

Syklusen fører rett inn i album 10, «Det store vinterfelttoget», som tematisk hører inn under den tredje syklusen, men kunstnerisk kan man sette en tykk strek mellom 9 og 10 og snakke om *før* og *etter*. Den danske serieskribenten Hjorth Jørgensen beskriver det slik: «Layouten preges i høyere grad enn før av dynamiske episke forløp . . .

Blueberry kronologisk

Blueberry-serien er en lang føljetong, en romanserie uten ende, som presenterer et mylder av personer. Man må lese alt for å forstå det hele. Albumene har i de skandinaviske land vært utgitt av flere forlag i et kronologisk kaos som ikke har lettet forvirringen. Samtidig går flere album sammen i iallfall åtte sykluser, slik det sees nedenfor.

1. Fort Navajo (Fort Navajo)
2. Torden i vest (Tonerre a l ouest)
3. Ensomme Ørn (L'Aigle Solitaire)
4. Med døden i hælene (Le cavalier)
5. Det store oppgjøret (La piste des Navajos)

6. Sheriffen (L'homme à l'etoile d'argent)

7. Jernhesten (Le cheval de fer)
8. Kampen mot Steelfingers (L'homme au point d'acier)
9. Indianerne på krigsstien (La piste des sioux)
10. Det store vinterfelttoget (Général Tête Jaune)

11. Von luckners gullgruve (La mine de l'Allemande perdu)
12. Gjenferd og gullkuler (Le spectre aux balles d'or)

13. Skatten i Mexico (Chihuahua Pearl)
14. Pengejakten (L'homme qui valait 500.000$)
15. Kampen om gullkisten (Ballade pour en cercueil)

16. Jaget vilt (Le hors-la-loi)
17. Jakten på Blueberry (Angel Face)

18. I Victorios vold (Nez Cassé)
19. Der lange marsj (La longue marche
20. Indianerne som forsvant (La tribu fantôme)

Mer gull

Blueberrys liv dreier seg stort sett om gull og indianere. I femte syklus (albumene 13, 14 og 15) blir Blueberry sendt som hemmelig agent til Mexico for å gjenfinne en skjult sørstatsskatt på 50.000 dollar i gull. Men mer enn en historie om gull, er det om politikk, intriger og maktspill. Opptakten er meget ambisiøs, med komplekse sceneskjemaer og et utall personers innbyrdes motsetningsforhold. Som Luckner, er det ingen som er det de utgir seg for å være. En av de mer spennende skikkelsene er Chihuahua Pearl; en vakker, sterk og tvetydig kvinne, formet etter Girauds kone.

Om opptakten er god med mange spennende tråder lagt utover, greier ikke Charlier å neste dem inn igjen med samme eleganse. Men slutten hvor gullskatten viser seg å være en kiste med jernskrap og hvor Blueberry dømmes for å ha stjålet gullet, degraderes og dømmes til 30 års fengselsstraff, er det sting over.

Lovløs

I 6. syklus (album 16 og 17) møter vi Blueberry snauklipt og uttæret i en umenneskelig straffeanstalt, men igjen innvikles han i intriger. Gjennom rømming og flukt synker han inn i et komplott som utløses i album 17. I tett bymiljø er Blueberry utpekt til å spille Oswalds rolle i et Kennedy-attentat på president Grant. Historien forteller at Grant overlevde, hvilket betyr at Blueberry klarer å ordne opp, men går tilsynelatende til grunne i et togkrasj. Det er fascinerende å se hvor Blueberrys utseende har forandret seg. Han har nesten negroide trekk, flatere fjes med bredere munn og nese. Prototypen på en utenfor samfunnet, mens skurken, Angel Face, som navnet antyder, er en vakker ungdom.

Flere indianere

Etter en uviss skjebne i «Jakten på Blueberry» (17), dukker Blueberry opp som effektiv og smart krigshøvding hos navajoene. Her lever han i en romanse og som rival til høvdingens datter Chini. Motparten er den unge og hissige Vittorio. Han vil bevise seg selv i en ny krig, noe Blueberry tradisjonen tro vil forhindre. Hvilket gjør at han blir stemplet som forræder av begge parter. Til syvende og sist får Vittorio Chini og sammen med Blueberry greier de å smugle indianerne til Mexico.

En side fra «Fort Navajo» (1970), en av Girauds prisbelønte tegneserier om Blueberry.

Det gikk lang tid mellom 6. og 7. syklus, og den Giraud som vi møter her, er klart påvirket av sitt alter ego Moebius. Album 18 er virkelig godt tegnet, nærmest blendende. Her veksles det mellom konversasjon i salongen, regnvær i mudderet og svette i en røykfylt, parafinluktende hesteskysstasjon eller på hesteryggen i en solrød ørken.

Epilog eller prolog?

«Det siste kort» heter foreløpig siste album, som danner åttende og foreløpig siste syklus. Dette albumet gir svar på en rekke spørsmål som allerede hadde sin begynnelse åtte album tidligere. Blueberry drar inn i Mexico for å overtale Vigo til å renvaske ham for anklagen om at han har stjålet gullet. Hovedhandlingen går ut på å smugle Vigo ut av fengslet før han blir henrettet, men før det holder Blueberry på å lide samme skjebne.

Det er en merkelig tafatt og aldrende Blueberry vi møter. Han er blitt hvit i kinnskjegget. «Hva har det forbistrede, vanvittige livet mitt ført til?» spør han seg selv. Det er en selviakttagelse han aldri tidligere har hatt tid til. Charlier og Giraud spør seg kanskje om det samme? Hvilke veger er det nå for antihelten? Opptakten til nye intriger og eventyr? Eller bare avslutningen på gamle, slik at helten endelig kan få hvile?

Samtidig kom tre album som i korte sekvenser oppsummerer «Den unge Blueberrys» liv. Opprinnelig var de tegnet for pocketbokformatet, men oppforstørret til album yter Girauds tegninger ham ikke rettferdighet. Historiene er også noe makkverk. Men Blueberry er blitt business. New Zealanderen Colin Wilson tegner nå (til Charliers manus) fortsettelsen til «Blueberrys unge år». Første album heter «Iron Gulch». Det er en habil historie, tegnet i en pastisj av Girauds stil, men uten hans geni. Små utslag av plagiat finnes også. Men det er for tidlig å spå hvor *denne* Blueberry går hen, blek som han er.

Blueberry skal hente fjærpynt til Chini's brudekjole — en av de få kvinnene i Blueberry eposet. Fra «I Vittorios vold» (nr 18).

Historien om et navn

Hvorfor heter romanen «Rosens navn» det den gjør? Forfatteren Umberto Eco antyder et tilfelle, men nevner også at rosen er en symbolsk figur med rike meninger. Tittelen ville også forvirre leseren som ikke ville kunne treffe kun én tolkning. «A title must muddle the reader's ideas, not redgiment them.» En mening uten mening altså.

Hvordan kan en handlekraftig westernhelt hete Mike S. Blueberry (= blåbær)? Skribenten Numa Sadoul opplyser at Charlier på forhånd hadde en idé om hvordan serien skulle være, men foreslo som en gest at Giraud skulle finne på et navn. Selv tenkte han på noen typiske amerikanske navn som kunne klinge godt, mens Girauds ønske gikk i retning av noe blidt og sart, for å skape et inntrykk av dobbelhet.

Tilfeldighetene spilte inn. Et geografisk magasin lå åpent på Girauds bord. En signatur sprang i øynene og ble hengende. Men i den første utgaven i Norge, som føljetong i gamle Tempo, het Blueberry derimot noe annet, nemlig løytnant Winston. Det falt ikke i opphavsmennenes smak, og med dyp redaksjonell beklagelse skiftet Blueberry navn igjen fra Winston til sitt uskyldsblå. Men egentlig heter han ikke det heller. I albumet «Den unge Blueberry» avsløres det at han egentlig heter Mike Steve Donovan. Blueberry er et dekknavn han fisker ut av intet når han ser «noen blå flekker i gresset». Tilfeldig nok kanskje, men det ble hengende . . .

Tore Feiring og Finn Bjørklid

STOP PRESS! I slutten av september, rett før manusene går til TEGNs utmerkede setter, finner vi den danske avisen Information, og ser til vår forbløffelse at et nytt Blueberry-album går som føljetong. «Hvor sporet ender» er tittelen. Illustrasjonen er fra side 5. Vent i spenning.

ANMELDELSER

Kritikk, ros og slakt

Tegneserienes Orson Welles

Bipersonene spiller ofte en viktig rolle i Will Eisners *The Spirit*, noen ganger så viktig at hovedpersonen selv kommer helt i bakgrunnen. Slik er det i flere av episodene i det nyeste Spirit-albumet fra Semic, *Spirits assistent*, som inneholder historier fra 1946. Som tittelen antyder, er det Spirits trofaste håndlanger, den fargede gutten Ebony, det dreier seg om denne gangen, men også eskimogutten Blubber, som i en periode fungerte som en slags vikar for Ebony.

Dette er Eisner på det jevne, uten den helt store spenningen og uten den sterke sosiale tendens man finner i enkelte andre Spirit-episoder. Flere av episodene viser først og fremst Eisner som humorist og viser at han også på dette området er stor. Og nok en gang viser han sin fabelaktige evne til å konsentrere en til dels komplisert handling i episoder på bare sju sider hver. Han veksler elegant mellom parallellhandlinger og holder styr på et persongalleri som kan være så stort at leseren får problemer med å følge med. En Spirit-episode må derfor leses *langsomt*.

Figurene i dette albumet er om mulig mer karikert enn i de tidligere Spirit-historiene. Noen av dem ga meg faktisk assosiasjoner til Skipper'n. Storbymiljøet spiller en mindre rolle enn ellers hos Eisner. Men hans bevisste bruk av lys og skygge og ulike kameravinkler er den samme. Eisner er en regissør — en tegneserienes Orson Welles — som innser at kulissene er nesten like viktige som personene og det de foretar seg.

Jon Gisle

Will Eisner
Spirits assistent
Oversatt av Per G. Olsen
60 sider
Heftet, kr 44,–
Semic 1986
ISBN 82-535-0730-5

81° nord, 41° kaldt, karer!

Tegneren Tor Bomann-Larsen har egentlig ikke det helt store navnet blant tegneseriefriks. De kjenner til ham, men han er dem ikke spesielt nærværende. Kulturfriks derimot, som ellers ikke er særlig hypp på serier, som Hans Fredrik Dahl, de kjenner Bomann. Tor Bomann Larsen har en spesiell stilling, uten å ramle mellom stoler, ved at han pendler mellom to verdener.

Den siste serien hans, «Fridtjof og Hjalmar», gikk først som føljetong i Dagbladet. Nå er den kommet mellom stive permer, med både forord, etterord og greier. Det eneste som mangler er de rasende vittige/vanvittige føljetong-kommentarene som hang nederst på siden fra Dagblad-tida. De er borte og savnes. Men det er mye igjen.

For et snaut år siden kom «1905 — duellen på Hesselø», som var skjebnedramaet om en dansk prins som ofrer alt for Norge, og om skienes mysterium. Den ravgale skiløperen møter vi igjen i «Fridtjof og Hjalmar», når Nansen setter kursen mot Nordpolen, men taper kappløpet. Ifølge coverteksten er det på tide å slippe sannheten løs om de to heilnorske gutteguttene som måtte dele sovepose i isødet. Vi møter 13 ramsalte nordmenn i 40 graders kulde og dessuten: Nasjonalistiske hvalross, anarkistiske hunder, parfymerte isbjørner og fremfor alt: Kvinnen som vippet pinnen av Fridtjof Nansen. Det er en nordmann som ikke gir seg før det er for sent. Og for å avslutte coverteksten: «Følg *Fridtjof*, Norges stauteste fanebærer, fars forbilde og oldemors drøm i *Bomanns* tegneserebøker! Sprøere historier har ikke vært skrevet siden Snorre.»

Ovenstående kan stå som glimt fra spennvidden i boken. Den rommer selvsagt langt mer. Det er en fryd å lese en så velopplagt serie som for en gangs skyld har referanser til en verden utenfor serieverdenen. Det er Arne Hestenes (Plut) som er kelner på Grand. Ikke Donald Duck. Det er Kjetil Bjørnstad (ånden som aldri trekker pusten) som er taffelpianist på samme sted. Ikke fetter Anton. Ved å mikse dagsaktuell satire med humoristisk forfølgelse av historiske personer og begivenheter fra århundreskiftet, har Bomann laget en rykende molotov-cocktail. Nå er det lov å lese tegneserier selv om man er intelligent.

Bomanns språklige spenst og verbale evner overskrides bare av hans kunnskaper. Hvilken annen forfatter kan hele Europas ulike fyrstehus tilsynelatende til fingerspissene. Det er et nederlag for en seriekritiker, men jeg spør likevel: Når skal Bomann skrive en roman? La meg sitere fra etterordet som et eksempel på hans skrivekunst og humor og sans for historiske ablegøyer: «Innavlens mest prominente offer, kong Ludwig II av Bayern, var sønn av Sisis fetter og forlovet med Sisis søster Sofie. Alle Sisis søstre var meget vakre og, de fleste, tilnærmet sinnsforvirrede. (Frans Josefs bror Ludwig Viktor var også svak til sinns, men meget lite vakker. Mens Ludwig II's bror Otto både var meget vakker *og* totalt sinnssyk.) Ludwig sto i et svermerisk forhold til sin ufullbyrdende svigerinne Sisi. Etter Ludwigs død gikk forholdet inn i en spiritistisk fase og ble mer intenst enn noensinne.»

Hva må ikke Bomann ha lest for å skrive om en skitur for to mot Nordpolen? Hans kilder er imponerende, også forklaringen på hva anarkisten og vitenskapsmannen fyrst Pjotr Krapotkin gjør i ishavet. Jo, ser du, i boken «En anarkists erindringer» av selvsamme mann, er det et avsnitt hvor Krapotkin sitter i tsarens fengsel og drømmer at han «på en arktisk ekspedisjon var nødt til å tilbringe et par år i en hytte oppe i Nordpolaregnen».

Når vi først er inne på geniforklaringer, la oss ta med et par ord om kunstneren Bomann. Airbrush-gråtonene fra forrige album er utelatt, i stedet er det visse partier med letrasetraster i harde flater. Men streken er like sprudlende, med tynn skjelvende kontur fra splittpenn — økset opp med grov pensel. Hele boken er liksom mer «tegneserie» enn forrige bok. Flere små, tette og kvadratiske ruter og mer slapstick kanskje. Det fungerer.

Det hele er en voldsom historie som skriver seg fra en tid da menn var menn, da isbjørn var isbjørn og da kvinnen fortsatt var en uløst gåte, ifølge innledning. La dét være avslutningen, og gå straks ut og kjøp boken. Dette er sterk kost for tegneseriefriks. Og alle andre.

Finn Bjørklid

Tor Bomann-Larsen
«Fridtjof & Hjalmar»
Innb., upaginert
Cappelens Forlag 1986
ISBN 82-02-10882-6

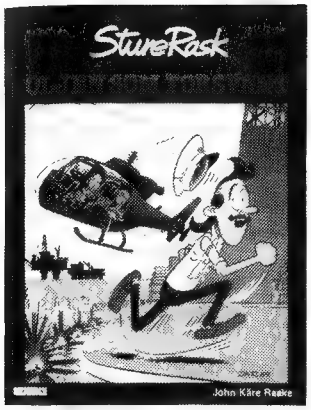

Et oljeeventyr

Semic er ute med et nytt album — attpåtil et helnorsk et. Det er tegnet og fortalt av John Kåre Raake, som i sin tid vant Semic's seriestipend. Nå foreligger resultatet.

«Sture Rask og oljen som forsvant», som albumet heter, er forsåvidt en milepæl i norsk tegneseriehistorie. Det er ikke bare det første firefargersalbumet, men tar også utgangspunkt i en *ny* figur og i en *ny* tradisjon.

Kort fortalt er det historien om bussjåføren Sture Rask, som havner ad tilfeldigheter i et meget velfortalt og spennende eventyr om en skummel bande som har teknisk utstyr til å rappe oljen rett foran nesen på utvinnerne. Via oljeplattformer i Nordsjøen,. til sprø professorer i London, derfra til en latinamerikansk oljestat, skal vår helt finne den forsvunne oljen og skurkene bak forsvinningen. Det greier han også, men forsvinner selv ut av handlingen, slik at en noe kjedelig og anonym Dagblad/VG-journalist er den som driver handlingen fremover. Det er synd, for det er Sture Rask som interesserer.

Coverteksten forteller at dette er et album forankret i et norsk miljø. Det er riktig, men ikke mer enn at hele Vest-Europa ville tro at det var deres miljø om og hvis albumet blir oversatt.

John Kåre Raake er et spennende bekjentskap, helt novise innen tegneserier er han ikke fra før, men dette er hans første større arbeid og det lover godt. Det kan også mekes på en annen måte. Farveleggingen er ikke helt bra, men rotete og dårlig tilpasset, særlig i første halvdel. I siste halvdel er det flere closeups og bedre flater for Raake å jobbe med. Hvor han tegner store rom, utvendig som innvendig, merkes nybegynneren. Det blir vel også litt vel mye av store øyne og halvåpne munner.

Men dette er det første albumet. Man blir jo aldri bestevenner etter det første møtet. Sture Rask ligger solid plantet i Franquin-Splint-tradisjonen. Og når man ser på den gamle mesters første arbeider, og sammenlikner med Raakes, er det tydelig hvilke fordeler Raake har å trekke på, ved at han kan støtte seg til en tradisjon. Det er ingen grunn til at ikke både John Kåre Raake og Sture Rask kan komme langt. La oss håpe at de rette folkene gir dem begge flere sjanser, slik at vi kan få lære dem bedre å kjenne. På tross av oljeeventyrets små skjønnhetsfeil, er det ikke tvil om Raakes talent.

Så velkommen til en trivelig busstur, og la det bli en fast rute.

Tore Feiring

John Kåre Raake
Sture Rask og oljen som forsvant
4 farvers album, 48 s., kr 29,50
Semic/Nordisk Forlag 1986
ISBN 82-535-0727-5

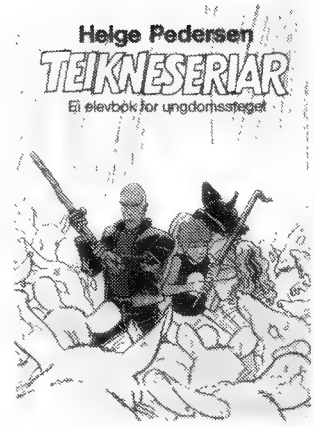

Skrevne ord om bilder

Det kommer fra tid til annen ut litteratur om tegneserier. Norge er blitt beæret med to utgivelser i år, slik at den uopplyste almuen og kultureliten skal kunne få et glimt av de mest elementære kunnskaper om tegneserier, alt det som er barnehageviten på det siviliserte kontinent lengre sør.

Norsklærere og Cappelen har gått sammen om en liten grisete bok, skrevet på nynorsk av Helge Pedersen: «Teikneseriar — ei elevbok for ungdomssteget». Den er akkurat det den utgir seg

for å være. Forordet slår fast at elever (barn antakelig) liker å lese serier, spørsmålet er hva man skal gjøre med det? Forby serier? Neppe. Skrive en bok? Og det har man da gjort, men utgitt den så billig som overhodet mulig. Ingen fotosats for å lette lesningen, ingen grafisk formgivning, men et ufyselig kaos hvor bildene (dokumentasjonen) slenges utover sidene. At det kan gjøres bedre med de midlene man har til rådighet, viser de tallrike fanzinenes entusiastiske form-iver.

Allerede i utgangspunktet stiller jeg meg negativt til slike bøker, som fremtrer som en del av skolevesenets livsstilskampanje. I stedet for reell kunnskap skal skolen konkurrere med underholdningsindustrien ved å innføre fritiden som pensum. Alt ifra rock til tegneseier, fra seiling til Morgan Kane, løftes inn foran kateteret. Det er en sosialisering av elevenes fluktmuligheter fra nettopp skolen som kan diskuteres.

Men boka er nå her, og når den en gang er skrevet, er den egentlig ikke så dårlig som man kunne ha forventet. Pekefingeren er dysset ned og en god del av kapitlene kan ha interesse for andre enn forvirrete norsklærere. Særlig i «Formspråk i seriane» rusler forfatteren habilt gjennom de klassiske observasjonene om signaler, lyder, bevegelse, synsvinkel etc. Resignerte sukk kan man heller slippe når man kommer over på «Innhaldet i seriane» når det ideologiske skal avsløres. Det finnes helter og skurker, vold, krig, menn og kvinner, indianere og andre ikke-hvite. Det har man lest før, bare litt mer dempet her.

Det som er interessant i boka er bakerst under kapitlet «Skap sjølv», hvor man får tips om kreativitet. Klippe og lime, forandre på en allerede eksisterende tekst, mikse ulike serier, synes jeg er et godt elevopplegg som kan vise elevene at tegneserier hverken er spesielt farlige eller hellige, men noe man kan forme dit man vil.

Boka er bedre enn hva man skulle tro av både utseendet og det man er vant til fra den kanten.

Den andre boka er et sobert verk fra et nytt norsk forlag kalt Villrose. Det er fint papir, stort format og stappfullt av bilder. Det som imponerer, særlig i forhold til prisen, er de mange farvebilder som finnes i boken. Forlaget har også jobbet med layouten. Når man står i bokhandelen og holder boken, gir det et godt inntrykk. Man får virkelig lyst til å lese den. Den er tykk. Det virker som om den svulmer av kunnskap, spennende lesning og interessant billedmateriale.

Det gjør den også, men under lesning gir den et kaotisk inntrykk. Forfatteren ønsker å få med seg det meste, slik at han ser seg nødt til å fare med harelabb over det samme. Paradokset er at jo mer han forteller, jo flere tegnere og tegneserier han trekker inn, — jo mer betenkelig blir de han ikke får nevnt. Selv språket lider under dette. Forenklingene og lettvinthetene florerer i et tappert forsøk på å virke informativ og lettlest på samme tid.

Det er lite eller ingenting nytt i boka. Dette er den boka om tegneserier som alle skriver. Og når alle bare klipper og skriver om det andre allerede har skrevet, blir resultatet deretter. Teksten har også tidligere vært utgitt som artikler i diverse lokalaviser. Det er ikke vanskelig å se at de har fungert i en slik sammenheng. Samlet i en bok med minimal bearbeidelse blir det hele for tynt.

Ikke det at teksten er *så* dårlig, men med unntak av bokens fysiske side, innebærer boken et kunnskapsområde Norge burde være overmodent for.

Det er den historiske synsvinkelen som trekkes fram, sett som enkeltstående fenomener, enten av genrehensyn eller av geografiske årsaker. Man starter med forhistorien, men deretter er kronologien slutt. Mellom franske serier av ulik art finnes et kapittel om norske serier. Deretter er vi i Andeby og blant antropomorfiske seriefigurer. Nederst på siden går en tekststripe med korte seriebiografier. Det er en god idé som kunne ha vært enda bedre om den hadde fortsatt den alfabetiske rekkefølgen den begynte med. Avslutningsvis kunne jeg ha ønsket meg en bedre kildeangivelse og en anelse mer tanke bak den fauna av bilder som med lett hånd er spredt utover sidene.

Boka er dårligere enn man både skulle tro av utseendet og kunne forvente seg av en slik satsning. Dette er forøvrig første bind i et tobindsverk.

Finn Bjørklid

Helge Pedersen
Teikneseriar — ei elevbok for ungdomssteget
Landslaget for norskundervisning (LNU) og Cappelen 1986
Heftet, 88 s. kr 78,–
ISBN 82-02-10819-5

Steinar Arneson
En verden av tegneserier 1
Villrose Norsk Forlag 1986
Heftet, 127 s. kr 86,–
ISBN 82-7382-001-7

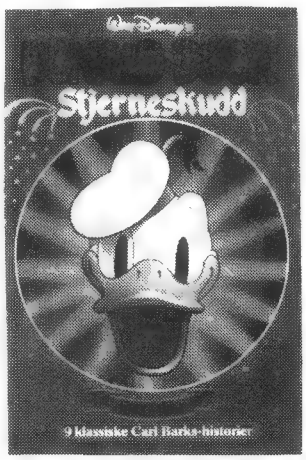

NI BLENDENDE STJERNESKUDD

Endelig! Overveiende blå himmel, grønne busker og trær og rød murstein. Et langt skritt er tatt i forbedringen av serierutene. Det gjelder forresten ikke bare farvene, vi er også langt nærmere en komplettering av Barks' produksjon i norsk oversettelse.

Boken starter med «Eventyr i Australia» («Adventure down under») som lenge har vært savnet på norsk. Denne serien alene er nok til å kjøpe boken. Men det gis atskillig flere gode grunner: «For mange kjæledegger» («Too many pets») fra 1943, er et typisk produkt av Barks' tidligere produksjon, med et enormt tempo ispedd en god porsjon spenning.

«Driftige demoner» («Hoblin goblins») ble trykket sammen med «Trick and treat» i USA. Den handler om Halloween — en arlig fest i USA som er lite kjent her i Norge, men det er ingen grunn til ikke å lese serien. For den er god! La oss hape den er et forvarsel på at «Trick and Treat» ogsa er i anmarsj.

Resten av seriene i boken har tidligere vært trykket i Norge, men kan meget godt leses pa nytt. Alle er de udødelige klassikere. Når i tillegg farvene bidrar til det gode helhetsinntrykket de er sogar graderte her og der — ser jeg ingen grunn til at boken skal sta urørt hos bokhandlerne.

Tor Ødemark

Donald Duck - Stjerneskudd 1943-1961
9 klassiske Carl Barks-historier
189 s. innb.
⅓ Hjemmet-Serieforlaget
ISBN 82-7315-545-5

ET SPILL HVOR DU SELV ER TAPEREN

Dansken Freddy Milton gar nye veier. I «Drøje dage i job-jungelen» bryter han med den vanlige oppbyggingen av en tegneserie. Her er leseren selv med på å bestemme handlingen i seien, som i undertittelen kalles «et spil hvor du selv er taberen».

Temaet er arbeidsløshet og karrierepress, noe som ikke er uvanlig hos Milton. Tegnestilen er Miltons vanlige funny animal-stil. Det som *er* uvanlig, er at nederst på hver side kan leseren velge hvilken side han vil gå videre til. Vanligvis gis det to alternativer å velge mellom.

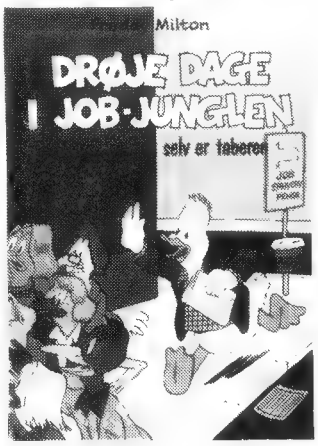

Selv valgte jeg feil etter første side, slik at hovedpersonen, Grim Andrik, havnet på varig fattigunderstøttelse allerede etter to sider. Hadde jeg valgt å bla til side 2 istedenfor side 9, hadde jeg kunnet følge Grim i hans hesblesende jakt på jobb.

Nederst på side 3 står man overfor et viktig valg. Velger man å gå til side 6, blir Grim Andrik sparket ut fra firmaet han søker jobb hos, men velger man i stedet side 28, havner han i et nytt jobbintervju som igjen gir nye valgmuligheter. Og så videre, og så videre.

Det er ikke selve historien som er interessant her, men eksperimentet. Serien minner om slike videospill hvor spilleren er med på å bestemme handlingens gang. Freddy Milton har skapt en ny genre som vi neppe får se så mye mer til — til det blir det for innviklet for leseren, og genren setter for trange grenser for hva manusforfatteren kan tillate seg. Men for en leser som liker å utforske tegneseriemediets muligheter, er «Drøje dage i job-junglen» en artig opplevelse.

Jon Gisle

Freddy Milton:
Drøje dage i job-junglen.
96 s.
Forlaget Stavnsager 1986

Myter og politikk

«All historie er samtidig.»
Morvan Lebesque

Historie, sagn, myter og eventyr egner seg for gjengivelse i serieform, fordi seriemediet ikke har noen begrensninger med hensyn til hva man kan tegne. Dette har franskmennene Auclair og Deschamps oppdaget og benyttet seg av i albumet *Bran Ruz*, som etter fem år endelig er kommet på norsk. Handlingen er lagt til Bretagne omkring år 400 etter Kristus og dreier seg om kampen mellom undertrykkere og undertrykte, mellom hedendom og kristendom, mellom den galliske urbefolkning og inntrengere fra det som i dag er Storbritannia. Samtidig trekkes linjer til situasjonen for dagens bretonske minoritet i Frankrike.

Her veves politikk, poesi og myter sammen. Rammen er en sang som blir sunget på bretonsk og bygger på et keltisk sagn om byen Ker Is' undergang og om krigen mellom den kristne kong Gradlon og opprørshøvdingen Bran Ruz, Røde Ravn. Kristendommen er et av undertrykkernes våpen, selv om enkelte av de kristne, representert ved den strenge biskop Kawrantin, maner til fred og forsiktighet. Opprørerne er hedninger og står i et mystisk forbund med naturen. Bran Ruz selv er fiskekongens bror, «blodsbroren til alt som flyr, løper, svømmer, kryper, vrimler eller blomstrer».

De religiøse allusjonene er mange. Vi opplever blant annet en hedensk jomfrufødsel, og Ker Is lider Sodomas og Gomorras skjebne. Vi møter også det religionshistorikerne kaller eskatologisk forventning, — forventningen om en mytisk framtid: En gang skal nemlig Paris gå til grunne, og da skal Ker Is gjenoppstå. Bak mytene merker vi både bretonsk nasjonalisme, sterk sympati for alle undertrykte og en advarsel mot moralsk forfall.

Også et annet album av Claude Auclair foreligger på det norske markedet i høst. Det er *Flammetreets blod* (originaltittel *Le Sang du Flamboyant*) med handling fra den franske kolonien Martinique i Det karibiske hav i 1940-årene. Til tross for at

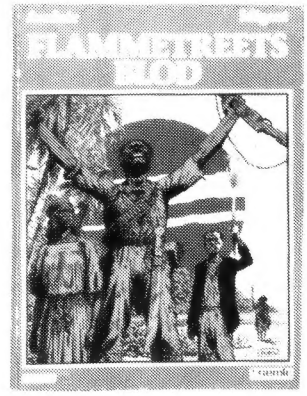

forfatteren her er en annen — François Migeat, som selv er fra de franske Antillene — har Flammetreets blod klare parallelle trekk med Bran Ruz. Også her dreier det seg om et undertrykt folk som kjemper mot koloniherrer. Også her er det en opprører, Albon, som er hovedpersonen, dog med den forskjellen at Albon er en ensom frihetskjemper, ikke en leder av Bran Ruz' type. Og også her er det fortellingen av et sagn som danner rammen om historien. Dessuten spiller de undertryktes språk en rolle i begge album.

I begge album kommer Auclairs realistiske tegnestil til sin rett, med tette skraveringer og mørke bilder av stormfulle netter. Likevel har han hatt mer å spille på i Bran Ruz, hvor enkelte av bildene bringer tanken hen på gamle håndskrifter, keltisk ornamentikk og gotlandske billedsteiner med mytologisk innhold. Også innholdsmessig er Bran Ruz det mest spennende av de to albumene. Flammetreets blod blir for enkel i sammenligning, idet jakten på den fredløse Albon trekker interessen vekk fra de dypereliggende temaer i serien.

Begge album er oversatt av Asbjørn Øverås. Han er kommet best fra det i Bran Ruz, hvor han har fanget noe av poesien i serien. (Riktignok gjør han en forvirrende tabbe i innledningen, hvor han lar de kristne inntrengerne drepe «alle som ikke var hedninger»; mens det motsatte er det eneste logiske og sikkert det som står i originalteksten.) Felles for begge album er at de inneholder enkelte rene språklige feil som burde ha vært unngått. Forlagene bør — hvis de skal kunne møte kritikken mot tegneserienes språk — lære å stille de samme krav til tegneserieoversettelse som til oversettelser av bøker.

Jon Gisle

Auclair/Deschamps
Bran Ruz
192 sider
Heftet, kr 149,–
Cappelen 1986
ISBN 82-02-10584-6

Claude Auclair/
François Migeat
Flammetreets blod
112 sider
Heftet, kr 74,–
Semic 1986
ISBN 82-535-0720-8

Nytt Brage, bragere

Som tidligere redaksjonsmedlem leser jeg alltid Brage med stor interesse. Også Brage nr. 6, septemberutgivelsen. Flott forside, tegnet av en nykomling

TOR BOMANN-LARSEN
Fridtjof & Hjalmar
Hvorfor snudde Nansen på 86° 14' nord?
Les den endelige versjonen av polarskuta FRAMs tokt mot Nordpolen.
56 s. Kr. 98,- **CAPPELEN**

ved navn Ivan Andreassen. Tegneredskapet er rothering som gir en tynn, vakker strek med en mengde fascinerende skraveringer fra hvitt til sort. Det er samme kunstneren som har hovedoppslaget «Suentium», og han imponerer stort. Bl.a. var jeg selv med på å refusere ham for et par år siden,og han har benyttet ventetiden bedre enn de fleste. Alt den gangen viste han talent. Nå viser han modenhet og stor tegnestyrke.

Egentlig er serien hans ikke en serie, men en slags illustrert fortelling. Helsides tegninger med tekstblokker.Iblant kan de forstyrre hverandre, som når teksten beskriver en person som skallet og tegningen viser at det langt fra er tilfelle. Men hva gjør nå det, når tegningene i all sin renessansestilisering er så flotte?

Historien, som jeg tror og håper er en føljetong, forteller om en ung mann i det herrens år 1347, som vender tilbake til sin barndoms by og finner den herjet av pest. Skikkelig middelalder-svartedau. Om Dantes helvete var himmelsk, er de skrekkeligheter som manes frem her, høyst jordiske. Mario finner de stinkende restene av sin egen familie, men ikke sin søster. Og hva med ham selv? Har han unngått smitten? Ja, det gjenstår det å fortelle. Den som lever får se, både Brage og leseren.

Om forrige Brage muligens kunne virke som en nedtur, er det ny optimisme i dette nummeret. De fleste tegnerne er nye, den gamle generasjon mangler. Et nytt redaksjonsmedlem er kommet inn, Kari Winquist, som overtar som redaktør ved neste nummer.

Det er et fyldig nummer, som åpner med en slags leder som griper inn i den lille Dagbladdebatten, for å fortelle at lederskribenten ikke vil delta i debatten. Alle andre er dumme, lyder neanderthalersalven. Den om det, men Brage rommer langt mer og bedre. Som «kara i Weird Ideas», som de kaller seg selv, med flere ensides historier, sammen med Sverre H. Kristensen, som er underfundige eller morsomme. Ragne Næss komme med enda en del av sin serie om «Damlog» og siden det er blitt skuddpremie på dem som ikke helt har sansen for denne, kan man jo sitere fra et leserbrev i Brage: «... imponerende stykke arbeid, men akk for en historie! Hva med litt mindre vold og litt mere norskkunnskaper?» Og det sier vel det meste.

Det er forresten en gammel traver med: Christopher Nielsen med «Beas bekjennelser». Det er en søt liten historie om en ekkel pike som er ukysset, men som vet hvordan hun skal få fikset det. Formelen er, som hun selv sier: «Jeg må ikke glemme hvitløken!» Må bare leses.

En perle har jeg gjemt til slutt, nemlig Gard Lundes store artikkel om det amerikanske tegnerfantomet Corben. Dette er den endelige artikkel, som gjør alle andre om det samme meningsløse i flere år fremover. Med god kunnskap, ekte innlevelse, dokumentert med bilder i ålreit layout, maner Lunde fram Corben og hans verden. I vår beundring for det franske, er det lett å glemme denne originalen fra USA. «Et mektig regissert crescendo som selv ikke en Akiro Kurosawa kunne ha gjort bedre,» skriver Lunde et sted, og bl.a. hans sammenligninger mellom Corben og film er interessante. Men les heller selv.

Finn Bjørklid

BRAGE nr. 6 (1986)
Tegneserier for voksne
Utgiver: «Best Badges»
Kr 15,–

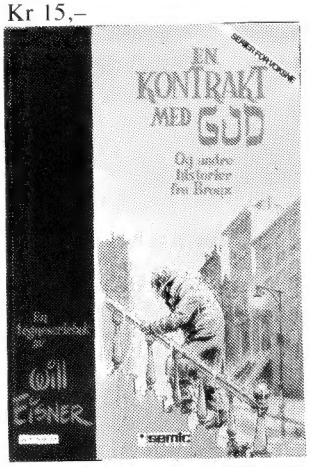

JAHVE I BRONX

Hybris betyr overmot, særlig det overmot menneskene viser når de utfordrer Gud. Hybris er et hovedtema i Will Eisners *En kontrakt med Gud*.

Dette er ikke noe tegneserie-hefte eller -album, men en novellesamling som er en blanding av tegneserie og illustrert fortelling. Tittelnovellen handler om den jødiske eksilrusseren Frimme Hersh, som inngår en kontrakt med Gud uten å bry seg om hvorvidt hans kontraktsmotpart er enig i avtalen. «Fromt og gudfryktig overholdt han betingelsene i sin kontrakt med Gud.»

Men ulykken rammer Frimme Hersh. Da tar han et oppgjør med den Gud som aldri har satt sin underskrift under kontrakten, og han makulerer hele avtalen. *Da* kommer medgangen for Frimme Hersh — inntil hybris overmanner ham på nytt, og han setter opp en ny kontrakt. Ikke før er kontrakten satt ned på papiret, så rammer ulykken igjen. En fortelling med moral, båret oppe av dyp pessimisme og religiøs overbevisning på en gang: Ved hjelp av svindel kan du oppnå framgang i livet, men stiller du krav til Gud om at han skal hjelpe til, forsvinner framgangen.

En kontrakt med Gud foregår i et jødisk miljø i New York, og Will Eisner er selv jøde. Det er derfor en gammeltestamentlig Gud vi møter, vred og voldsom, fjern fra både menneskene og det kristne kjærlighetsbudskap. Det er en gud som står i ledtog med naturkreftene. Når Hersch anklager Gud for å ha brutt kontrakten, skjelver bydelen Bronx under lyn, torden og isnende regn, og på slutten av novellen heter det: «I samme øyeblikk som Hersh trakk sitt siste jordiske åndedrag, slo et kraftig lyn ned over byen . . . Det falt ikke en dråpe regn . . . Men en rasende vind virvlet rundt leiegårdene.»

Ikke bare når det gjelder religion er Eisner på hjemmebane i *En kontrakt med Gud*. Serien foregår i et miljø han kjenner fra sin oppvekst — et storbymiljø, et jødisk miljø, et fattig miljø. Fattigdommen er drivkraften bak det personene foretar seg — og likeledes drømmen om å komme ut av fattigdommen, om «å klatre over de usynlige murene og unnslippe» som det står i den avsluttende novellen. Fattigdommen gjør folk til svindlere, mens drømmen får dem til å utgi seg for mer enn de er. Og samtidig sliter de for å overleve ikke bare økonomisk, men også psykisk, noe som er tydeligst i novellen «Portneren», der hovedpersonen går til grunne fordi hans seksuelle fantasier løper løpsk samtidig som det kjæreste han eier, en hund, blir tatt fra ham.

Bymiljøet er realistisk tegnet, her som i Eisners hovdverk *The Spirit*. Selv sier han om belysningen i tegningene sine at den «kommer av at jeg har bodd i byen, hvor lyset alltid kommer fra to bestemte kilder, ovenfra eller nedenfra». Og om perspektiv: «Jeg lærte meg perspektiv ved å kikke ut av vinduene i fem etasjers hus. Alt det man ser i en by som liten gutt, er enten i sterkt fugle- eller froskeperspektiv.» Begge typer perspektiv bruker han i fullt monn i *En kontrakt med Gud*.

Den norske utgaven er skikkelig oversatt av Per G. Olsen og Haakon W. Isachsen, men dessverre har forlaget (for å spare penger?) trykket den i svart/hvitt i stedet for det brune trykket på gulnet papir som originalutgaven hadde. Dette skal ikke hindre alle norske tegneserieinteresserte i å skaffe seg denne fremragende tegneserieklassiker.

Jon Gisle

Will Eisner:
En kontrakt med Gud
Og andre historier fra Bronx
Oversatt av Per G. Olsen og Haakon W. Isachsen
Heftet, kr 69,–
191 sider
Semic 1986
ISBN 82-535-0739-9

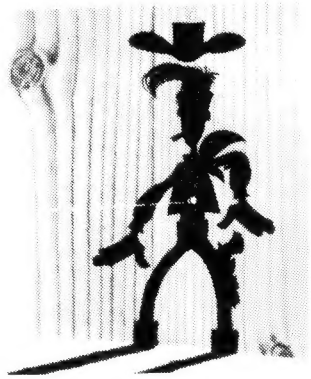

ENSOM COWBOY

Lucky Luke feirer jubileum. Album nr. 50 er det siste, men det blir neppe med det. De ti seneste har fulgt en utgivelsestakt ved at annet hvert album er fra tegneren Morris' første periode, som igjen veksler med hans nåværende. Nr. 50, «Bøddelens rep» (hyggelig tittel for en humorserie), tilhører de sistnevnte. Vet man det, vet man det meste om denne helten som trekker hurtigere enn sin egen skygge og konverserer eller spiller sjakk med hesten sin. Lucky Luke er og blir uforanderlig. Derav finnes vel også hemmeligheten bak hans suksess. Bortsett fra at det er godt fortalt, hyggelig tegnet og med en lun humor med tvetydig bunn.

Så også dette albumet, som består av 7 korte historier med like mange sider hver. Det er vel også den eneste innvendingen. Morris og hans medskribenter (Goscinny, Vicq, Dom Domin, Lodewijk og De Groot) trenger plass for å heve ironien og humoren. Korthistoriene blir liksom i korteste laget. Men skjønt, det skjer da en del: Lucky Luke blir hengt, i en kleshenger riktignok. Brødrene Dalton forsøker (forgjeves) et togran. Den mislykte helten Zotto presenteres med kårde og hovmot. Saloonpiken Laura Legs får øl av Lucky Luke. En prest vil omvende indianerne. Kineseren Li-Chi verbaliserer utsøkte superlativer. Men den beste historien er «Ørkenens skip», hvor muslimen Hadji Ali forsøker å introdusere kamelen i Det Ville Vesten. Og i de to siste rutene rir Lucky Luke inn i solnedgangen med sin kjente, hjemmekjære sang, og muslimen på sin kamel i en syngende boble av arabiske skrifttegn.

En årlreit tegneserie.

Anne Dugstad

Lucky Luke nr. 50
«Boddelens rop og andre historier»
Semic 1986
kr 26,50

Kampen mot deadline . . .

Tegneserie-tegnerne har alle sine særtegn som skiller dem fra andre kolleger, men én ting har de til felles: deadline! Syk eller frisk, edru eller full, inspirert eller ikke — deadline er deres felles skygge, forteller Mort Walker i sin erindringsbok «Backstage at the Strips» (1975).

For mange år siden levde tegneren George McManus («Fiinbeck & Fia») i California og sendte seriene sine med fly til New York. Hver gang et fly crashet, telegraferte han til forlaget: «Stripene På Fly Som Craschet Stopp Benytt Gammelt Materiale». Forlaget ville da i en uke trykke «reruns by popular request», som de kalte det, og McManus tok syv dagers pause. En som alle gode triks ble det benyttet en gang for mye. Et annet fly styrtet og forlaget mottok et nytt telegram. Svartelegrammet kom hurtig: «Kjære George, Ikke Underlig At Seriene Dine Alltid Er Forsinket Stopp Du Sender Dem I Gal Retning.»

Tegneren Stan Drake («Juliet Jones») har en annen metode. For å holde seg våken gjennom en 48 timers tegneprosess har han en fot i en balje med varmt vann og den andre i isvann. Etter en lengre periode sprutet plutselig blodet fra nesen hans og Drake besvimte. Hans kone dro ham til sofaen, grep telefonen og ringte redaktøren for å overbringe de dårlige nyhetene. «Det er forferdelig!» utbrøt redaktøren. «Fikk han noe blod på tegningene?»

«The business of the comics is a funny business,» kommenterer Mort Walker og spør: «Hvorfor gjør vi det?» Hvorfor fortsetter man med å lage tegneserier i en evig kamp mot deadline? Hans venn Al Capp («Li'l Abner») svarer filosofisk:

«Det er pengene.»

HVA ER DET DU VIL MED LIVET?

Vi stiller spørsmålet til TEGNs trette, men utrettelige kontorslave, Finn Bjørklid, og til vår tilfredshet flakker øynene hans. Hånden skjelver mens han tenner en ny røyk. Han er bare såvidt restituert etter bilkollisjonen. En gul kadett, 72-modell, har nå vandret til en lykkeligere tilværelse. Bjørklid mumler:

–Jeg ønsker ikke så mye fra livet . . . Så lenge man har helsa, mat på bordet, en seng å sove i . . . litt husrom, kanskje. En liten leilighet med noen få tusen mål hage. Tre-fire tjenere. Politisk makt. Kvinnetekke. Herredømme over hele universet! Udødelighet!

–Hva med de oppnåelige muligheter . . . ?

–Eh, kremter Bjørklid og tenner røyken igjen, –på den annen side kunne jeg nøye meg med noen få nye abonnenter på TEGN.

–Hva er vitsen med det da?

–Er du gal mann? Selv et barn skjønner fordelene med å abonnere på landets eneste, og følgelig det beste, tidsskrift om og med tegneserier. Som abonnent er du sikret raskere levering til lavere pris. Abonnenter får TEGN før alle andre. I kioskene blir det revet vekk av desperate horder. Det er også et beklagelig faktum at ikke alle sjappene fører dette utmerkede organ for høyverdig kultur og . . . og . . .

Vi merker opphisselsen igjen. Kaffekannen er snart tom, men det forhindrer ikke nye ordgytelser i koffein og nikotinrus.

–Det norske folk må lære seg å undergrave Narvesens økonomi. Halvparten av salgsprisen går rett i konsernets dype lomme. Abonnerer man støtter man TEGN direkte og sikrer ytterligere utgivelser. Dessuten får man navnet sitt i bladet, hver eneste gang! Pluss adressen selvsagt.

–Hvor mange bør abonnere?

–De som ikke allerede gjør det. Men skjønt, sier Bjørklid flott og slår raust ut med hånden, –vi ønsker ikke at altfor mange havner i vårt eksklusive kartotek. Bare noen få. 100 stykker før nyttår. OK, la oss si 1000. Det er et rundt og pent tall. Eller 10 000 abonnenter og vi kan utgi TEGN med gullskrift! *En million, og TEGN kan invitere leserne til middag på GRAND!!*

Vi trekker oss stille tilbake.

Trenger du flere grunner? Abonner strax! Fyll ut en postgiroblankett på postkontoret slik du ser nedenunder. Enklere kan det ikke bli. Gjør postmannen lykkelig. La ham bære noe annet enn ekkelt reklamemateriell fra skumle postordrefirmaer som Dildo A/s. La ham plassere TEGN i din postkasse, og uanende mennesker vil få mening og lykke med livet!

Bjørklid før ulykken

Postgiro Innbetaling NORGE

1. ÅRS ABONNEMENT stå på, gutter!

Innbetalingsnummer og signatur/kvitt.trykk

Porto for innbetaling

Betalt til

TEGN A/L
POSTBOKS 162
1473 SKÆRER

Postgirokonto 437208

Sendt av

CARL BARKS

Adresse ANDBYVEIEN 1

Postnr 1111 Postkontor ANDEBY

Bl 560

Norske kroner 110 Øre –

Porto på kvittering

Betalt min/vår postgirokonto

Underskrift ved girering/ Innbetalingsnummer

Betalt til

TEGN A/L
POSTBOKS 162
1473 SKÆRER

Postgirokonto 437208

Til postgirokonto (7 siffer)

4372108 +00+

Norske kroner 110 – <

NOEN KLØR ETTER Å

FÅ NESTE NUMMER AV TEGN I HENDENE

- **med «Spirit» og Den hellige Ånd**
- **intervju med Will Eisner**
- **Bibelen som tegneserie**

Anmeldelser
Tegneserier
Artikler
Nyheter